

กระผมขอโอกาสกราบเรียนพระเดชพระคุณอาจารย์ คนที่ว่าชาครธรรมพระอรหันต์เป็นทุกลำดับ ผมเข้าใจว่าคนที่พูดคงจะไม่รู้ว่าพระอรหันต์ท่านตื่นตื่นด้วยอะไร กระผมเข้าใจว่าพระอรหันต์ท่านตื่นอยู่ในโลกทั้งสามนี้ตลอดเวลา แต่ส่วนรูปขันธ์และจิตนั้นหลับ ขณะนี้ยังเป็นไปตามธาตุขันธ์อยู่ ที่นี้คนที่พูดว่าพระอรหันต์นอนไม่หลับนั้นจับเอาคำที่พระอรหันต์ท่านตื่นอยู่ในสามโลกธาตุนี้ คือท่านรู้แจ้งอะไรหมดทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วเข้าใจว่าท่านเป็นผู้ตื่นอยู่ในสามโลกธาตุนี้ ที่นี้คนที่พูดเข้าใจว่าคงจะไปได้จากคำว่า ท่านตื่นอยู่ในสามโลกธาตุ แล้วก็บอกว่าพระอรหันต์เป็นผู้ที่ไม่หลับ

ก็คงเป็นอย่างนั้น ไม่ว่าแต่คงเป็นแหละ ว่าเป็นเอาเลยจะเป็นอะไรไป อย่าไปว่าคง ๆ เค็ง ๆ เลย มอบให้หมดกับคนประเภทนั้น กับเรื่องตายเกิดตายสูญนี้แหล่ สำคัญมากนะ บาปบุญมีหรือไม่มีนั้นเป็นอีกอย่างหนึ่ง ยังไม่หนักยิ่งกว่าคำว่าตายเกิดตายสูญนี้ อันนี้หนักมาก จะพิสูจน์ได้ในภาคปฏิบัติเท่านั้น นอกนั้นพิสูจน์ไม่ได้ เรียนจบพระไตรปิฎกก็เถอะว้างั้นเลย เราไม่ได้ประมาทพระไตรปิฎกท่านก็แสดงไว้ แต่ความเชื่อนั้นมันไม่เชื่อ เพราะกิเลสไม่ให้เชื่อ นี่สิ่งปิดบังมันปิดอยู่เนี่ย เกิดมาก็หมีก็แสนกล้านภพล้านชาติมันก็ลบออกหมดเหมือนไม่มี เหมือนฟุ้งมามีในอัตภาพเดียวเนี่ย ออกจากนี้มันก็ตัดไว้หมดเลย ที่จะไปข้างหน้าจะมากยิ่งขึ้นกว่า ที่ผ่านมาแล้วมันก็ปิดไว้หมดไม่ให้เห็น มันให้เห็นเฉพาะปัจจุบันที่รู้ ๆ อยู่ในธาตุในขันธนี้เท่านั้น พอออกจากนี้ไปแล้วมันก็พังไปเลยไม่มีอะไรเหลือ

กิเลสตัวนี้สำคัญมากนะ มันอยู่บนหัวใจที่ไม่สูญนั้นแหละ หัวใจดวงนี้ไม่สูญ กิเลสก็อยู่บนหัวใจนี้ละ แต่มันปิดหัวใจไว้เสียไม่ให้รู้เงื่อนไขต้นเงื่อนปลาย เงื่อนไขก็คือว่าตั้งแต่เกิดเรื่อยมาก็ภพชาติ และเงื่อนปลายที่จะสืบต่อภพต่อชาติอีกเท่าไรมันปิดไว้หมด มันให้เห็นในวงปัจจุบัน ให้รู้อยู่ปัจจุบันเท่านั้นไม่รับรู้มากกว่านี้ เมื่อมันไม่รับรู้มากกว่านี้ พออัตภาพนี้ดับลงไปมันก็หมด ว้างั้น ส่วนกิเลสอยู่บนหัวใจมันไม่ได้บอกนะว่า ถ้าจิตสูญแล้วกิเลสบรรลัษณา มันไม่ได้บอกนี้ เท่าที่กิเลสยังมีอยู่ในหัวใจเพราะใจไม่สูญนั่นเอง กิเลสยังมีถึงได้หลอกลวงตมต้นโลกอยู่เรื่อยมา มันไม่บอกตรงนี้ อยากจะทราบก็พิจารณาลงไปซิ จะค่อยรู้โดยลำดับ ๆ ไปตั้งแต่ขั้นสมาธินี้แหละ คือจะค่อยเป็นวงเข้ามา ๆ แคบเข้ามา ตระล่อมเข้ามา

พอออกจากนี้ก็กระจายออกเรื่องปัญญา ธรรมดาของจิตยังมีที่ยึดที่เหนี่ยวอะไรนี้ มันจะบอก เป็นสายไปยังไง ๆ นี่ปัญญาจะตัดเข้ามา ๆ วนเข้ามาเรื่อย ส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียดลงไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งหาที่ตัดไม่ได้ไปรวมอยู่ที่จิตที่เรียกว่าอวิชชา คือมันขาดหมดเชื้อมันนี่ที่จะไปต่อที่ตรงไหนไม่มี แต่ก็อยู่ที่อวิชชามารวมอยู่ที่ตรงนั้น เกิด

เป็นภูมิละเอียดยี่ตรงนั้น เช่นอย่างพระอนาคามีอย่างนี้ คือพวกที่อวิชชารวมตัว นี่เป็นพระอนาคามี เมื่อพังอันนี้ออกไปหมดแล้วที่นี้ขาดเลย มันก็เห็นชัดอยู่ในใจนั้น ไม่มีอะไรแล้ว มันก็รู้ชัด จะสืบต่อในอะไร ๆ เหตุที่เป็นมาตั้งแต่ภพไหนชาติใดก็รู้มาโดยลำดับแล้ว พออันนี้ขาดสะบั้นออกไปแล้ว เรียกว่าปัจจุบันนี้ขาดสะบั้นไปหมด อนาคตก็นี่ไม่มีเงื่อนต่ออดีตก็ขาดมาแล้ว อนาคตก็นี่ไปจากอันเดียวนี้ขาดสะบั้นลงไปแล้วนี่มันก็รู้ชัด ที่นี้ไม่เกิด สัญญาใหม่ที่นี่ เอาอะไรมาสัญญา ถ้าสัญญาทำไมรู้ว่าไม่เกิดละ ผู้บริสุทธิ์เอาอะไรมาสัญญาอะไรจะไปลบความบริสุทธิ์นั้นได้ ความบริสุทธิ์นี้เป็นธรรมเหนือโลก ก็เลสเตายแล้ว ก็เลสลบไม่ได้แล้วยังรู้ชัดละซิ นี่ต้องพิสูจน์ทางภาคปฏิบัติ

อย่างพระพุทธเจ้าว่า อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญญฺณ...แฮมซึ่งเอามากทีเดียว แต่เราจะไปพิจารณาอวิชชา ปฏิบัติต่ออวิชชาอย่างที่ท่านเรียงลำดับไว้นั้นไม่ได้ ท่านบอกเรื่องสาเหตุของมัน เมื่อมีอวิชชาแล้วจะเป็นอย่างนั้น ๆ ไปต่างหาก ท่านบรรยายถึงเรื่องมันต่างหาก แต่ภาคปฏิบัติจะไปดับอวิชชาแล้วดับสังขารแล้วดับวิญญฺณไม่ได้ อวิชชาเป็นสาเหตุให้แตกกระจายเป็นแขนงออกไปต่างหาก พอถอนพรตขึ้นมาแล้วไม่ต้องบอก กิ่งก้านสาขาทายไปด้วยกันหมด ท่านจึงว่า อวิชชาเยเตว อเสสวราคฺคิโรธา สงฺขารนิโรโธ...แล้วก็ดับเรื่อย ๆ จนกระทั่ง นิโรโธ โหติ เหล่านี้ดับ อันนั้นก็ดับหมด ถ้ามีอันนี้แล้วต้องเป็นอย่างนั้น ๆ ต่อแขนงไป พอถอนพรตขึ้นมาแล้วดับไปหมดเลย ความหมายว่าดังนี้

เพราะฉะนั้นการอธิบายธรรมะนี้ก็คืออธิบายเรื่องอวิชชานั้นเอง พอถึงขั้นละเอียดแล้วเป็นอวิชชาล้วน ๆ อธิบายถึงเรื่องอวิชชาล้วน ๆ จะไม่บอกว่าแสดง ปฏิจฺจสมุปฺบาท อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา ก็ตาม การพิจารณาเข้าไปโดยลำดับ ๆ นั้นละคือตัดกิ่งก้านสาขาหรือว่าตัดรากฝอยรากอะไรเข้าไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงรากแก้วถอนพรตขึ้นมา หมายถึงว่าดับกันที่จิตเลย ผลสุดท้ายกิเลสไปรวมอยู่ที่จิตก็ดับกันที่นั่นเลย พออันนั้นหมดแล้วมันก็หมด

เมื่ออวิชชาหมดไปแล้ว สังขารปรุงขึ้นมาก็เป็นสังขารชั้นธล้วน ๆ ไปเสีย ไม่ใช่สังขารสมุทัย พออวิชชาดับสังขารก็ดับ คือว่าสังขารที่เป็นสมุทัยซึ่งออกมาจากอวิชชาบางการนั้นดับไป ความหมายว่าอย่างนั้น แต่ก่อนปรุงขึ้นมาก็เป็นสมุทัย รับทราบกับวิญญฺณก็เป็นสมุทัย สัมผัสก็เป็นสมุทัย และเป็นสมุทัยไปหมด สมุทโย โหติ นั่นท่านว่า ที่นี้พอดับอันนี้หมดแล้วสังขารก็ดับ สังขารที่เป็นตัวสมุทัยดับ วิญญฺณที่เป็นตัวสมุทัยดับ..ดับเรื่อย..จนกระทั่งถึงภพชาติ นั้นอวิชชาแท้ ๆ เป็นอย่างนี้นี่นะ เหล่านี้เวลาท่านเรียง

ลำดับ ผู้ปฏิบัติเลยจะไปเรียงอย่างนั้น..ตาย ท่านพูดถึงต้นเหตุที่เป็นสมุทัย ต้นเหตุที่เป็นนิโรธเป็นมาจากไหน มาจากมรรค เนะ ต้นเหตุที่มาจากสมุทัยก็คือกิเลสอวิชชานั้นละ ท่านพูดตามเรื่องของมันต่างหากนี้ ไม่ใช่ทำให้ดับอวิชชาแล้วจึงจะดับสังขาร ดับวิญญาน ดับนามรูป...ดับไปเรื่อย...ไม่ใช่ อย่าไปตะครุบเงาหมา นั้นท่านบรรยายตามเรื่องของความดับของมัน

ถ้าจะพูดย่ออันเดียวกัน เขียนลงในตัวเดียวกันมันจะอ่านออกได้อย่างไร ก็ต้องเรียงลำดับ เช่นอย่างทุกซ์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี้ผู้ปฏิบัติทั้งหลายจะไปกำหนดทุกซ์ แล้วจึงจะไปละสมุทัย จึงจะไปเจริญมรรค จึงจะไปทำนิโรธให้แจ้ง..ตาย ธรรมทั้งสี่นี้ทำงานเกี่ยวโยงกัน พอทุกซ์เกิดขึ้นทราบทั่วทุกซ์เกิดขึ้น เกิดขึ้นมาจากอะไร นั้นเป็นมรรคแล้วนะ ค้นหาเหตุแล้วนั้นนะ สติจ่อลงไป ปัญญาพิจารณาลงไป มรรคทำงานค้นหาสมุทัยตัวพาให้เกิด เกิดเพราะอะไร พอทราบแล้วมันก็ดับ นั้นละนิโรธขึ้นมาในระยะเดียวกันเป็นลำดับลำดับ ไม่ใช่ นิโรธจะดับพื้ที่เดียวจะ ค่อยดับไปโดยลำดับ ๆ จนกระทั่งถึงขั้นถอนรากแก้วมันถึงพรวดทีเดียวนั้นดับพร้อมมูล

สติปัญญาสี่ก็เหมือนกัน เวลาท่านแสดงท่านก็แสดงเป็นอาการของมัน เหมือนกับว่าทำอย่างนี้และให้ทำอย่างนั้น แต่ผู้ปฏิบัติจะไปทำอย่างนั้นไม่ได้ พอจ่อลงไปทีเดียวก็วิ่งถึงกันหมด สติปัญญาสี่ อริยสัจสี่ ถึงกันหมด อวิชชาเหมือนกัน พออวิชชาดับเท่านั้นก็หมดเชื้อดับแล้ว สังขารก็มีแต่สังขารล้วน ๆ ไม่มีสังขารที่เป็นตัวสมุทัย เพราะสมุทัยไม่มีจึงเรียกว่าขันธล้วน ๆ วิญญานก็ล้วน ๆ ไปเสีย สัมผัสก็สัมผัสไปธรรมดา รับทราบไปธรรมดาล้วน ๆ อะไรก็ดับ เป็นภพเป็นชาติก็ดับไปหมดไม่มีอะไรเหลือเลย

เข้าใจไหมอธิบายอวิชชาวันนี้ เป็นอย่างนั้นละ แต่ท่านก็เรียงลำดับไปให้รู้ ไม่อย่างนั้นจะสมมุติศาดายังไง ต้องวางให้ละเอียดลออ เช่นอย่างมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ นี้ทำงานเกี่ยวโยงกันไป ๆ ท่านก็ชี้แจงไว้อย่างละเอียดลออ เราจะไปหาเรียงลำดับเหมือนแบบเหมือนแผนนั้นไม่ได้การปฏิบัติ มันเกี่ยวโยงกันไปหมดเหมือนกัน คำว่าขั้น ๆ ขั้นของจิตไม่ใช่เหมือนขั้นบันได ขั้นขั้นนี้แล้วจะไปขั้นขั้นนั้น แล้วจะไปขั้นขั้นนั้น มันหากเชื่อมโยงกันไปโดยลำดับลำดับ จะรู้กันได้อย่างชัดเจนก็คือภาคกามราคะ มันรู้มันถอนของมันอย่างชัดเจน เอ้อ ขาดแล้วเห็นได้ชัด ไม่มีเงื่อนต่อกันแล้ว กามราคะขาดก็รู้ เอ้า อวิชชาขาดก็รู้ที่เราเอานั้นเป็นขั้นก็ได้ หากรู้อยู่ในจิตดวงเดียวกันนั้น จะให้เป็นขั้นโน้นขั้นนี้มันไม่ได้ว่านี่นะ อะไรขาดมันก็รู้ อะไรเหลืออยู่ละเอียดมากน้อยเพียงไรก็รู้ รู้ ๆ อย่างนั้นจะว่าเป็นขั้นนั้นภูมินี้มันไม่ได้ว่า นี่ท่านก็เรียงออกมาเพราะจอมปราชญ์ใครจะเกินพระพุทธเจ้า เรียง

ออกมาไม่ให้สงสัย แต่อย่าไปหลงเอาสิ่งเหล่านั้นมาเป็นเนื้อเป็นหนังยิ่งกว่าการปฏิบัติ ความหมายว่าอย่างนั้น อันนั้นเป็นสิ่งที่จะพูดไปตามเรื่องราวต่างหาก ขอให้เป็นไปในวง ปฏิบัติของตัวเองนี้เถอะ

เหมือนกับเรารับประทานอาหาร รับประทานอาหารลงไปเรื่อยก็ช้อนก็ตาม ก็ทัพพีก็ตาม ก็เปิบก็ตามเปิบลงไป ก็ปั้นก็คำเอาลงไป ความอึดของมัน ความเอร็ดอร่อยของมันไม่มีชั้น มีภูมิอะไรแหละ ไปเรื่อย ๆ พอถึงที่แล้ว เอ้า เอาลงไปถ้าไม่อยากตาย มันอึดก็รู้เองใช่ไหมล่ะ มันก็กึกกักใส่น้ำเท่านั้นแหละ พออึดน้ำแล้วก็หยุดเอง ได้ชั้นไหนที่นี้ ใครไปกำหนดชั้น กำหนดภูมิของมัน นั้น เอาชื่อว่าชั้นอึดเสียเท่านั้นเอง จวนอึดแล้วนี่ชั้นหนึ่งเสีย นั้นละ ธรรมะก็เหมือนอย่างนั้นละ พออึดก็รู้เอง

ผมไปวัด...ห่มอะไรมาบวชอยู่นั้น เขาเขียนภาพอวิชชา ทำเป็นลูกศรอะไรยุ่งไปหมด โอ๊ย ใครขึ้นปฏิบัติแบบนี้ ตายแล้วเกิด เกิดแล้วตายก็ไม้อวิชชาแหละ ผมพูดด้วยความอาทราญ ผมไม่ได้พูดด้วยความโอ้อวดนะ ทำอย่างนั้นก็จะไปหาเรียงลำดับอวิชชา นับแขนงนั้นแขนงนี้ มีแต่นับกิ่งนับแขนง ตายทิ้งเปล่า ๆ ไม่ได้เรื่องอะไร ถูกอวิชชาหลอกให้นับแขนงไปเฉย ๆ อวิชชาจะปล่อยให้เราว่ามันได้ยังไง มีแต่หลอกให้ออกหนีจากตัวของมันนั่นแหละ ถ้าธรรมได้ลงไปแล้วเอาลงไปเถอะ มันอยู่ตรงไหนพัดลงไปเลย เวลากิเลสจะเกิดขึ้นไม่เห็นมันว่ากิเลสชั้นนั้นกิเลสภูมินี้หนา ไม่เห็นบอก มันเกิดขึ้นมาตัวไหน เป็นกิเลสทั้งนั้น ไม่เห็นเรียงลำดับลำดับ ไม่เห็นว่าใครมาก่อนมาหลัง มันเป็นกิเลสด้วยกันทั้งนั้น เกิดขึ้นตัวไหนก็ถืออาการใดก็ดี ไม่เห็นไปเรียงลำดับ เวลาเราจะปฏิบัติธรรมเพื่อฆ่ากิเลสเราจะไปหาเรียงลำดับ มันจะทันกันหรือ พัดกันลงไปซี

โอ้ สด ๆ ร้อน ๆ จริง ๆ นะธรรมของพระพุทธเจ้า เหมือนกับว่านี่น้ำ ๆ พระพุทธเจ้าก็ร้อยก็พันก็ปีก็ตาม ก็องค์ก็ล้านองค์ก็ตาม ก็ล้านปีก็ตามไม่ได้สำคัญอะไรเลย ความจริงอยู่กับเราทุกคน ท่านสอนลงมาสู่ความจริง นี่น้ำ ๆ อยู่อย่างนั้น นี่สำคัญ แต่กิเลสมันว่าโน่นนั่น แล้วนี่ก็โดดใส่น้ำเสียไม่เอานี้น้ำอย่างธรรมท่านบอก โน่นนั่นเลยฟาดซากุดแขนขาตลอปอกเปิดไปตามมันเสีย นั่นชิกิเลสหลอกสัตว์โลกมันหลอกง่ายนิดเดียว บทเวลากิเลสมีกำลังหลอกง่ายนิดเดียว แสบเดียวเท่านั้นแหละหายแล้ว ไม่เห็นหมัดมันเลย เห็นแต่หายผล็องลงไปแล้ว ผล็องลงไปไหน ก็ผล็องไปหมอนนั่นแหละ ดังเสียงครอก ๆ ..ได้ การ ไต่ยีนแต่เสียงพวกได้การ..ครอก ๆ..ได้การ...

กระผมขอโอกาสกราบเรียนท่านอาจารย์ มีอยู่ครั้งหนึ่งกระผมนั่งสมาธิ ที่นี้จิตก็สงบ นั่งอยู่จิตก็รู้อยู่ขณะหนึ่ง อ้อ นี่ขณะหนึ่งมันมีความสุขความสบาย มันว่างหมด กระผมถอนขึ้น

มาก็พิจารณา ใจคำว่าจิตว่างนี่ย่างที่ท่านบอกว่าสูญ ๆ เข้าใจว่าจิตที่ว่างไม่รับอารมณ์ต่าง ๆ นั้นเองกระมังที่เรียกว่าสูญ เพราะจิตไม่รับอารมณ์ใด ๆ เสียทุกสิ่งทุกอย่างแล้วก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น นี่ก็เป็นอารมณ์นิพพานใช้ไหมครับ จิตรู้อยู่แต่ว่าจิตไม่รับอารมณ์

ก็ถูกแล้วนี่ ถ้าหากจิตเป็นนิพพานแล้วก็ป็นอารมณ์ของนิพพานเต็มตัว ถ้าจิตยังไม่เป็นนิพพานแต่เป็นระยะที่จิตว่างปล่อยวาง นั่นก็เป็นกระแสแห่งอารมณ์ของนิพพาน ก็อย่างพระโสดา โสตะก็แปลว่ากระแสพาดพิงถึงแล้ว ความหมายว่าอย่างนั้น คือจิตมันเป็นขั้น ๆ นะ อย่างจิตว่างอย่างหนึ่ง คือว่างในขณะที่จิตก้าวเข้าสู่ความสงบเต็มที่ของตัวเอง ขณะที่ป็นสมาธิเต็มทีหรือรวมเต็มที่ก็ว่าง พอถอนออกจากสมาธิขึ้นมาแล้วก็ไม่ว่าง มันก็เกี่ยวข้องกับอารมณ์ต่าง ๆ ทีนี้พอจิตเข้าถึงขั้นว่างของมันจริง ๆ มันก็ว่างไปหมด มองดูต้นไม้ภูเขานี้เห็นเป็นราง ๆ แต่จิตนี้ทะลุไปหมด มองดูต้นไม้มันก็ทะลุไปเลย ๆ ว่างไปหมด ตาเห็นพอบเป็นเงา ๆ ราง ๆ เท่านั้นละ เช่นอย่างมองดูศาลาทั้งหลายนี้ก็เป็นเพียงราง ๆ เป็นเหมือนกับเงา แต่ความว่างของจิตมันพุ่งทะลุไปหมดเลย อันนี้ก็เรียกว่า ว่างตามฐานของจิต แต่ในจิตตัวเองยังไม่ว่างจากตัวเอง

ทีนี้พอวาระสุดท้ายตัวนี้มันก็ว่างจากตัวเอง สมมุติเราเข้าไปอยู่ในห้องนี้ อ้อ ห้องนี้ว่าง แต่เรายังกิดขวางห้องอยู่ เราไปยืนอยู่กลางห้องนั้น เราไม่ว่าง นี่จิตยังไม่ปล่อยไม่ว่างตัวเอง ห้องว่างแต่คน ๆ นั้นยังไปขวางอยู่ในห้องนั้น แล้วมีอีกความรู้หนึ่งขึ้นมา เหมือนกับมีคนหนึ่งมาบอก ห้องนี้ว่าว่างอะไร มันยังไม่ว่าง คุณไปยืนขวางอยู่ที่นี่นะ คุณอยากให้ห้องนี้ว่างคุณก็ต้องออกมาซิ พอออกมาแล้วห้องก็ว่าง แน่ะ นี่พอถอนอุปาทานความยึดมั่นในจิตนี้ออกผิงเท่านั้นมันก็ว่างหมด ทีนี้จึงว่าว่างในหลักธรรมชาติ ว่างโดยสมบูรณ์ เข้าใจหรือ

มันว่าง ๓ ว่างเท่าที่ได้พิจารณามาเป็นอย่างนั้น คือสมาธิเวลามันเข้าเต็มที่ก็ว่างไปหมด ไม่เกี่ยวกับสภาพอะไรเลย พอถึงขั้นความว่างของจิตมันก็ว่างอย่างนี้แหละ มองดูอะไรมันว่างไปหมดเลย ว่างทั้งตัวจิตเอง ว่างทั้งอะไรไปหมดเลย นี่เรียกว่าว่างในหลักธรรมชาติ สุญญโต โลภ อเวกขสุสุ โมฆราช สทา สโต ดูก่อนโมฆราช ท่านจงพิจารณาโลกให้เป็นของว่างเปล่าณะ คือว่างนั้นแล้วจะเข้าถึงว่างภายในจิต คำว่าว่างเปล่านี้ก็ถือว่า มันไม่มีสาระอะไรพอที่จะไปยึดไปถือไปหลงมัน ความหมายว่าอย่างนั้น เพื่อให้ปล่อยนั้นเข้ามา พอปล่อยเข้ามาแล้วจากนั้นมันก็ว่างในตัวเอง คือท่านสอนผู้ที่เป็น ขิปปาภิญญา กับ ทนธาภิญญา มันต่างกัน ควรหยาบยกระหระมันใดให้

ก็ไม่มีใครฉลาดยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า คนนี้ควรแสดงยอดเยี่ยมให้ จิตนี้จะเข้าสู่อดจิตแล้วท่านก็ใส่ผิงเดียวไปเลย พวกชิปปาภิกษุญานั้นรวดเร็ว ได้แก่พวกอุมกษุติญญ วิปจิตัญญ พิจารณา เรายังไม่ทันเข้าใจทางนั้นเข้าใจแล้วขาดไปแล้ว ก็เหมือนอย่างที่เราเรียนหนังสืออยู่ในห้องเรียนนั้นแหละ เวลาครูอธิบายนี้ผู้มีความฉลาดเข้าใจแล้ว ผู้ที่มีปัญญาน้อยยังยุ่งอยู่นั้นนะ ครูอธิบายแล้วอธิบายเล่า ไอ้ผู้ที่เข้าใจแล้วจนรำคาญ ผู้นั้นยังไม่เข้าใจเลย เน้นมันต่างกันอย่างนี้แหละ เซาว์นของคนมันผิดกัน

กระผมขอโอกาสครับ ที่พ่อแม่ครูอาจารย์ว่า จิตว่างในลักษณะอย่างนี้จะรู้หรือรู้ได้โดยไม่ต้องถามใครนั้นต้องฝึกด้วยตนเอง คือให้มีสติจับอาการของจิตอยู่ทุกขณะ อารมณ์อะไรเกิดขึ้นมาให้รู้ คล้าย ๆ ว่าปิดประตูข้างในไม่ให้ออก พอรู้จากอันนี้ไปเรื่อย ๆ แล้วความรู้นั้นถามกันไม่ได้ใช่ไหมครับท่านอาจารย์

ว่าไง ยังไม่เข้าใจชัด

การว่างในลักษณะนี้ ได้แก่ผู้ปฏิบัติที่เอาสติจ้องตัวของตัวเองอยู่เรื่อย คล้าย ๆ ว่าปิดประตูไม่ให้ออกไปข้างนอกเลย เอาสติจ้อง ๆ อยู่อย่างนี้ อันนี้เป็นผลของการปฏิบัติที่ไม่ต้องไปถามใครว่าจะได้ธรรมชั้นไหน ๆ กระผมสงสัยว่าผู้ที่จ้องอยู่นี้จะเป็นผู้รู้เองใช่ไหมครับ

คำถามนี้ก็ดูมันลักษณะเดา ๆ อยู่ เพราะฉะนั้นผู้ตอบนี้ก็ตอบเดาเหมือนกันผมไม่กล้าตอบนะ เรื่องวงกว้างวงแคบของการพิจารณานั้น เมื่อรู้พอตัวของมันแล้วมันก็ปล่อยเข้ามา ๆ นี่เท่านี้ก่อน แม้ที่สุดเข้าสู่ร่างกายนี้มันก็รู้ของมัน นอกจากรู้นี้แล้วมันยังปล่อยเช่นอย่างภาพข้างนอกนี้ก็เห็นได้ชัดปล่อยของมันไป แล้วยังมีภาพข้างในภายในจิต โดยอาศัยร่างกายนี้เป็นภาพอยู่ภายใน กำหนดพิจารณาภาพภายในจนกระทั่งว่างไปหมดที่นี้ไม่มีอะไรเหลือแล้ว นั้นละจิตว่างตามฐานของมันว่าง เอาตรงนั้นอย่างนี้ซิ นี่ถ้าหากว่าได้เคยพิจารณาด้วยกันรู้ด้วยกันพูดอย่างนี้ก็ไม่มีปัญหา ถ้ายังไม่เป็นก็เป็นปัญหาอยู่วันยังค่านั้นแหละ อย่างที่ท่านพูดนี้ก็เหมือนกัน

อุปมาอย่างนี้นะครับ ผู้หนึ่งมาหาเราว่าจะฆ่าเรา ผู้ที่สองมาอีกทีว่าไม่ฆ่า แต่ในตำราธรรมะผมเชื่อคนที่ว่าจะฆ่า แต่ผู้ที่มาที่สองนี้ผมยิงทิ้ง แล้วถ้าปฏิบัติอย่างนี้นะครับ ไม่ต้องไปถามใคร

ก็ยังไม่ลงใจว่าจะตอบอย่างไรนะนี้ เราก็ไม่ทราบว่าผู้รับคำตอบไปนั้นจะยึดไปได้ ผิดถูกประการใด ก็ให้จำเอาแต่เงื่อนไขที่ว่านี้ก็แล้วกันไปพิจารณาตัวเอง จำเอาเงื่อนไขที่ผมอธิบายให้ฟังนี้ไปพิจารณาตัวเอง การตอบที่จะมีผลสมบูรณ์ก็มี การตอบจะทำให้เกิดแง่

สงสัยก็มี เพราะฉะนั้นการตอบจึงต้องระวัง จิตยังไม่ถึงขั้นที่จะยอมรับมันก็คาดไปอีก พอถึงขั้นยอมรับแล้ว ที่พูดไปทั้งหมดนี้จะยอมรับเรื่อยไปเลย แต่ว่ารับเป็นขั้น ๆ นะไม่ได้หมายความว่ายอมรับเอาหมด ยอมรับเป็นขั้น ๆ ไป จนกระทั่งถึงขั้นยอมรับหมดมันก็ยอมรับหมด

การตอบปัญหานั้น โอ้ มันมีหลายแง่หลายกระทรวง เวลาบางทีเขาถามมาปั๊บมันขึ้นปั๊บเลย คือขั้นนั้นมันขึ้นร้อยเปอร์เซ็นต์เลยแหละ แต่ที่จะไปแยกแยะไปตอบให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงไร ยังต้องมาแยกแยะปัญหาอีก สมควรจะได้รับประโยชน์แค่ไหนก็ออกมาแค่นั้น สมมุติว่าร้อยเปอร์เซ็นต์นี้ควรจะให้ ๙๐% ก็ออก ๙๐% ควรเข้าใจทั้งร้อยก็พาต้ออกทั้งร้อยเลย ควรจะเข้าใจแค่ ๕๐ ก็ออก ๕๐ ถ้าไม่น่าจะเข้าใจเลยก็ไม่ตอบ คือเรามุ่งเหตุผลอันนั้นมากกว่า

โอ้ การปฏิบัตินี้มันอาจหาญนะ มันรู้ตรงไหนมันอาจหาญเป็นลำดับลำดับและไม่ล้มด้วยนะ เพราะอันนี้เป็นวงสังขารจะล้มได้ยังไง มันก็ตรงกับที่พระนาคนเสนกับพระยามิลินท์ถามกันนั้นแหละ ที่ว่าพระอรหันต์ท่านยังมีหลงมีลุ่มอยู่เหมือนคนทั้งหลายไหม อ้อ มีหลงลุ่มในสิ่งที่ควรหลงลุ่ม จำได้ในสิ่งที่ควรจำได้ นี่เราสรุปเอาเลยนะ เช่นอะไร เช่นจำบ้านจำเมือง จำชื่อจำเสียง จำสูตรจำคัมภีร์ไบเบิลอะไร ๆ ก็แล้วแต่ อันนี้จำได้มันก็หลงได้ลุ่มได้ท่านว่า แต่สิ่งที่ไม่ลุ่มคืออะไร คืออริยสัจ นั่นอริยสัจไม่ลุ่ม ก็อย่างงั้นซิ คือความจริงมันประกาศตัวอยู่ตลอดเวลาจะเอาอะไรมาลุ่ม รู้ก็รู้ความจริงอยู่มันจะลุ่มอะไร แล้วก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ ด้วย มันจริงต่อจริงอยู่ด้วยกันพูดง่าย ๆ ก็ไม่ทราบจะหลงจะลุ่มอะไร ไม่ใช่จริงกับปลอมนี้

แต่ก่อนเราพิจารณาสุภะอย่างนั้นนะ เวลาสุภะมันกล้ำทางด้านปัญญา นี่มองเห็นคนนี่ไม่ว่าหญิงว่าชายมันทะลุไปทันที เราก้าวไปเพียง ๓ ก้าวนี้มันสามารถพิจารณาออกไปถึง ๕ รอบโดยหลักธรรมชาติของมันที่รวดเร็ว นั่นซึ่งเราไม่เคยเป็นมันก็เป็นของมันเมื่อคล่องตัว มองดูพืชนี่มันวิ่งพุดเข้าไปเลยแหละ มันไม่ได้อยู่นอก ๆ นี่นะ พับเข้าไปทะลุเหมือนกับได้ ๕ รอบแล้ว ก้าวเท้าลงไปจะได้เพียง ๓ ก้าว อันนั้นไป ๕ รอบแล้ว ไม่อย่างนั้นมันก็ปล่อยไม่ได้มันไม่ถึงขนาดเกรียงไกรในปัญญาขั้นนี้ พอจากนั้นแล้วมันก็กว้าง ส่วนรูปหยาบ ๆ มันก็กว้างไปหมด มันก็มาปรุงสภาพภายในขึ้นมา กำหนดขึ้นมาก็ดับ ๆ เป็นภาพภายในจิต พออันนี้ดับไปหมดแล้วก็เหมือนแสงหึ่งห้อย พอปรุงขึ้นมาเป็นภาพพัดดับพร้อม ๆ ทีนี้เราจะเอาสุภะมาพิจารณาอย่างที่ว่าไม่ได้เลย นั่นฟังดูซิ จะเอาอะไรเป็น

อสุภะ พอตั้งขึ้นมาพบบันดัมพร้อมไปแล้ว เอาอะไรมาเป็นอสุภะได้ นั้น ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อน อสุภะมันเก่งของมัน

อสุภะก็ต้องอาศัยรูปนั้นแหละเป็นอสุภะ แต่พอมันหมดจากขั้นนั้นแล้ว พอปรุงขึ้น พบบันดัมจะดับพุบไปเลยทันที จะแยกอะไรไม่ถูกแหละ มันเหมือนกับแสงหึ่งห้อยหรือฟ้า แสบนี่ละ พาบขึ้นมาเป็นภาพแล้วดับไปพร้อมกันเลย เป็นหลักธรรมชาติของมันเอาไว้มอง อยู่ จะกางเอาไว้ให้เห็นอย่างแต่ก่อนนี้ไม่ได้ พอปรากฏขึ้นมาพบบันดัมพุบ ๆ มันก็มีแต่ เพียงแสงแยบ ๆ เหมือนฟ้าแลบอยู่ภายในจิตเป็นภาพออกมา มันก็ฝีกซ้อมกันอยู่นั้น สุด ท้ายมันแยบ ๆ มาจากไหน มันก็ย่นเข้าไป ๆ ถึงจิต จนกระทั่งเข้าไปทำลายกันในนั้นเสีย แล้วมันก็หมดปัญหา เงานี้ก็ไม่ตื่น สังขารก็ปรุงได้แต่ไม่ตื่น หรือมันจะว่างก็ไม่ตื่นไม่ว่างก็ ไม่ตื่น คิดอะไรขึ้นมาพบบันก็รู้ว่ามันคิดขึ้นมา มันก็ดับของมันเสีย มันก็ไม่ตื่นเสีย นั้น มัน หลงมันตื่นก็คือกำลังอันนั้นมันยังไม่รอบ มันก็เอาอันนั้นเป็นเครื่องฝีกซ้อมของจิต ก็ เหมือนกับว่าเป็นตุ๊กตานั่นแหละ เป็นเครื่องเล่นของจิต บทมันพอของมันแล้วมันก็ปล่อย ถึงจะมีภาพขึ้นมามันก็รู้ก็ไม่ตื่นเสีย นั้นมันรู้

จิตกับกิเลสนี้ลึกลับมากเราอยากว่าพอ ๆ กัน ความลึกลับของธรรมความลึกลับ ของกิเลสนี้พอ ๆ กัน อยู่ในวาระที่กิเลสมันออกหน้าออกตานี้แหล่ มีแต่เรื่องของกิเลสทั้ง นั้น ธรรมขยับไม่ได้ถูกมันปิดที่เดียว โอ้ย ตกเวทีกลิ้งโน่น ที่นี้พอหมุนธรรมเข้าไป ๆ หลายครั้งหลายหนเข้าไป ก็ปิดกิเลสดกกลงไปกลิ้งไปเหมือนกัน พอธรรมได้ออกทำหน้าที่ แล้วที่นี้กิเลสเข้ามาในเวทีไม่ได้ ตกเลย ๆ แหละ เพราะฉะนั้นจึงได้ว่าคันทามัน แต่ก่อน คันทาธรรมก็ไม่เจอมิแต่กิเลสอยู่บนเวทีเต็มไปหมด ต่อมาก็คันทากิเลสก็ไม่เจอ กิเลสดก เวทีมีแต่ธรรมเต็มเวที นั้น เจอตรงไหนใส่กันเปรี้ยงลงตุ้มเลย ๆ เจอไม่ได้เจอต้องพังเลย สติปัญญาขั้นนั้นเป็นขั้นที่ถอยไม่ได้ว่าจันเอยะนะ ขั้นที่เกรียงไกรที่สุดกล้าหาญที่สุด

มันมีวาระเหมือนกัน เวลาธรรมเปิดเผยก็เปิดเผยเต็มที่ เวลากิเลสเปิดเผยก็เปิดเผยเต็มที่ของมัน แสดงสุดเหวี่ยงของมันนั่นแหละ ธรรมก็สุดเหวี่ยงของธรรมแหละ ธรรม เครื่องต่อสู้กันนะ คือมรรคกับสมุทัยต่อสู้กัน เวลามรรคมีกำลังก็มีแต่ธรรมบนเวที มีแต่สติ ปัญญาบนหัวใจเต็มหัวใจเลย กิเลสก็หมอบ กิเลสหมอบอะไรกิเลสมันฉลาดต่างหาก มัน หลบมันซ่อน จึงต้องคู้เขี่ยหาอยู่นั้น งานคู้เขี่ยเป็นงานอันหนึ่ง เจอที่ไหนก็เอาละเจองาน แล้วใส่เปรี้ยง จนกระทั่งมันรวมตัวเข้าไป ๆ ก็จิตกับกิเลสซึ่งมันอยู่ด้วยกันนั้นเป็นฟุตบอล แหละ เตะกันไปกลิ้งกันมาอยู่นั่นแหละ เอาไปเอามากี่พันกันแตกกระจาย หมดปัญหา

การปฏิบัติที่ท่านอาจารย์...ท่านบอกว่าให้พิจารณากาย หัวถึงเท้า เท้าถึงหัวอยู่อย่างนั้นแต่อย่างเดียว ดิฉันก็พิจารณาอย่างท่านว่า ข้าไปข้ามาอยู่อย่างนั้นจนเกิดความรู้ขึ้นมา ก็พิจารณาทุก ๆ ครั้งที่อยู่แล้ว การพิจารณาก็พยายามให้มีสติอยู่ทุกอิริยาบถไม่ให้เผลอ โดยมากนั่งสมาธิชั่วโมงสองชั่วโมงก็สบาย รู้สึกว่างไปหมดเลย สุดท้ายพอว่างไปหมดแล้วที่นี้เขาก็สบาย ๆ พอสบาย ๆ ปีบจะมีเวทนาเกิดขึ้น ตอนที่ดูกายเวทนาไปไหนไม่รู้ ไม่รู้สึกเลย พอดูกายเสร็จจิตก็ว่างแล้วเวทนาจึงจะเกิดอีก ให้ปวดตมตรงนั้นเจ็บตมตรงนี้มีมาต่าง ๆ นานา หลายรูปหลายแบบ ดิฉันก็พิจารณาเวทนา แรกทีเดียวก็แบบง่าย ๆ แบบพิจารณาปวดไปเฉย ๆ แล้วก็พิจารณาดูที่จิต เอาสติไว้ที่จิตอย่างนั้น ดูไปจนกระทั่งจิตอึดตัวเองขึ้น แล้วก็หันมาดูเวทนา

อุปายที่จะผันดูเวทนานี้ไม่เหมือนกันแต่ละครั้ง มีอยู่หลายแบบที่มันจะหาย บางแบบเวทนาจึงไม่หายแต่จิตไม่วุ่นวาย ดิฉันเลยเรียนท่านอาจารย์..ให้ทราบเวลาที่กำลังพิจารณากาย เวทนาอยู่ ก็ยังไม่มีปัญหาอะไร ท่านตอบมาว่า เวทนาไม่ต้องพิจารณา ให้พิจารณาแต่กายอย่างเดียว หัวจดเท้า เท้าจดหัว ๆ ท่านว่าอย่างนี้ แต่นิสัยของดิฉันไม่ได้เป็นอย่างนั้น มันพิจารณาได้หัวจดเท้าขึ้นนะคะ แล้วก็เร็วขึ้นทุกที ทีแรกนี่ ๒ ชั่วโมง ๒ ชั่วโมงครึ่ง ตอนหลังนี่ไม่ถึง แต่วามันอมความหมายเหมือนกัน แล้วจิตก็รู้ซึ่งอยู่อย่างนั้น ถึงแม้ว่าจะสั้นแต่มันรู้ของมัน

อ้าว พุดสรุปลงไป ความรู้มันเป็นยังงัย พิจารณายังงัย สรุปลงไป จะอธิบายให้ฟังย่อ ๆ ไม่เอามาก

ความรู้มันก็สรุปตมนี้ ตรงกายที่สรุปนั้น มันจะมาอะไรก็สรุปว่า ไม่มีอะไร มันเป็นสภาวะ จะเป็นดินจริง ๆ ก็ไม่ใช่ แต่มันเป็นสภาวะอย่างนั้น อดิน น้ำ ลม ไฟ นี่เป็นคล้าย ๆ ภาษาพูด แต่ภาษาที่เห็นมันไม่ใช่ มันเป็นภาษาสภาวะ เป็นภาษาธรรม แล้วจิตก็ว่างไปหมดเลย มันเป็นอยู่พักหนึ่งเดียวก่เกิดเวทนาอีก

เอาละเอาแค่นี้ เข้าใจแล้ว คือถึงเวลาที่จะพิจารณาเวทนาจึงพิจารณา แต่พิจารณาเข้าประสานกับจิต เวลาพิจารณากายก็พิจารณา แต่จำเป็นจะต้องไปประสานกับเวทนาจึงกับจิต กาย เวทนา จิต สามอย่างนี้เกี่ยวข้องกันอยู่ที่นี่นี้สมมุติว่าเราจะพิจารณากายตามความชอบใจของเรา ในขณะที่ต้องการจะพิจารณากายมันมีเราก็กพิจารณากาย แล้วเวทนาเกิดขึ้นก็พิจารณาเรื่องเวทนาซึ่งเป็นความจริงอันหนึ่งของมันเท่านั้น มันจะประสานเข้าไปที่จิตก็ตาม จะประสานมาทางกายก็ตาม มันก็เป็นความจริงของมันแต่ละอย่าง ๆ จิตผู้พิจารณาสิ่งเหล่านี้มันก็เป็นความจริงของมัน แต่ถ้าหากว่ามันหลงมันก็จะยึดเอาอันนี้ ถ้าไม่หลงก็ไม่

ยึด ต่างอันก็ต่างจริง จะว่าเวทนานี้เป็นอะไรก็ตามก็อย่างที่บอกว่าจะไรเมื่อกี้ นี่เป็นชื่อสมมุติให้ชื่ออย่างนั้น ๆ แต่หลักธรรมชาติของจิตที่รู้ก็รู้ของมัน ซึ่ง ๆ อย่างนั้น

ที่คุณพิจารณาถูกต้องแล้ว ไม่ผิด เอ้า มันจะไปไหนก็ไป จะไปไกลก็ให้มันไป เวลาไปพอของมันแล้วมันก็หยุดกายนะ มันจะมาเป็นครั้งเป็นคราวเท่านั้นละ แล้วอย่างไร มันก็ต้องเข้าเวทนา เวทนาเกี่ยวข้องกับกาย เวทนาเกี่ยวข้องกับจิต ถ้าจิตยังมีเวทนาอยู่ เวทนานี้จะเกี่ยวเข้าไปหาจิต ถ้าจิตไม่มีเวทนาแล้วจิตนี้จะออกมาทางกายก็เป็นกายเวทนา จะอย่างไรก็ตามจิตไม่หลงกาย เวทนานี้มันก็พอเท่านั้น แล้วไม่หลงตัวเองด้วยก็พอ

อย่าสำคัญอยู่ที่กาย อย่าสำคัญอยู่ที่จิตหรือเวทนา ถ้ามันเกี่ยวโยงกันมันก็รู้ จนกระทั่งต่างอันต่างจริงแล้ว เวทนาของจิตก็หายไปหมด จิตจะแว้งว้างไปหมดไม่มีอะไรเหลือเลย เวทนาที่ปรากฏขึ้นสักแต่ว่าแสบ ๆ ในกายเท่านั้น ที่เกิดขึ้นก็เป็นความจริงของแต่ละอย่าง ๆ เกิดขึ้นดับไปของมัน จิตก็เป็นผู้รู้ อยู่ รู้ความเกิดขึ้นความปรากฏขึ้นของเวทนาที่เป็นส่วนละเอียด เช่น สุขเวทนานั้น ถ้ามีอยู่ในจิตมันเกิดขึ้นก็รู้ ก็ต้องพิจารณาอีกเวทนาอันนั้น ไม่ได้ถืออะไรเป็นเราเสียทีเดียว แม้ที่สุดจิตจะพังพินาศไปด้วยกันกับสิ่งเหล่านั้นก็ให้พังไปซิ สงวนมันทำไมจิต นั้นถ้ามันจริง จริงแล้วไม่ต้องสงวน พิจารณาให้แหลกละเอียดไปตาม ๆ กัน และเมื่อกลายเป็นของจริงด้วยกันแล้วไม่มีอะไรดับ มันต่างอันต่างจริงและต่างอันต่างอยู่ สบาย ไม่กระทบกระเทือนกัน นั่นการพิจารณา

ถึงวาระที่ควรพิจารณาอะไร ไม่ต้องไปคอยคำพูดของครูบาอาจารย์องค์นั้น ไม่ต้องไปคอยคำพูดขององค์นี้ ให้ทำงานในหน้าที่ของตัวเองภายในจิต สติปัญญาเคยทำงานอยู่แล้วภายในใจของตัวเอง ให้ทำที่ตรงนั้น อันไหนเหมาะสมที่ควรพิจารณาอะไรก่อน หลังหนักเบาเล็กน้อย พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงไปยั้งใจ เป็นอุบายของสติปัญญาที่จะผลิตตัวขึ้นมาในเวลานั้น เราจะไปคอยเอาโอวาทของครูบาอาจารย์ไม่ทันกับเหตุการณ์ ก็เลสมันไปคอยเอาจากใครเมื่อไร มันเกิดขึ้นจากจิต

มันมาหลายแง่หลายมุม มันมีมาเหมือนกัน

มีมาแง่ไหนก็ตามเถอะ มันเกิดขึ้นจากใจนั่นแหละ ก็เลสเกิดขึ้นกับใจ สติปัญญาก็อยู่กับใจทันกันทั้งนั้นแหละ ขอให้ผลิตสติปัญญาขึ้นมาให้ทันเถอะ สนฺทิฏฐิโก จะรู้เองเห็นเองทุกอย่างนั่นแหละ แม้สติปัญญาเกิดกับตัวเองยังรู้ ทันกับกิเลสหรือไม่ทันก็รู้

เดี๋ยวนี้ละคะมันเหมือนกับว่าจะคิดอะไรสักนิดมันก็รู้ว่านี่ไม่ใช่ คำว่า อวิชชาปจฺจยา สงฺขารฯ นี่ไอ้ตัวนี้ที่มันคิดออกมานี้ คิดนิดหนึ่งไม่ว่าเรื่องอะไร จะแยมคิดหรือแยมสัญญา หลอกเข้ามานี้มันรู้แล้ว

พอแล้วนะไม่บอกอะไรมาก เพราะเรื่องไม่มีมาก มันอยู่กับจิตกับเวทนານี้เท่านั้น จุดสำคัญอยู่ตรงนั้น บอกตรงนั้นแล้วให้จับตรงนั้น พิจารณาตรงนั้นจริง ๆ อย่าไปคิดไป คาดเอาโอวาทของครูบาอาจารย์ที่ท่านมาสอนให้พิจารณาอย่างนั้น ๆ แล้วเราจะบังคับจิต ให้พิจารณาอย่างนั้น ๆ ในฐานะที่มันปล่อยของมัน มันไม่พอใจจะพิจารณาในเวลานั้นเราก็คงไม่เอา เราเอาที่มันสัมผัสสัมพันธ์ที่เราพอใจจะพิจารณาอย่างไรในตัวของเราเอง นั่นเอา ตรงนั้น

ท่านอาจารย์จะให้อะไรอีก

จะให้อะไรอีก ก็ไม่ใช่โอ่งอ่างกระถางพอจะมาจับโยนทุ่มให้กันวะ พอละเท่านั้นแล้ว ก็ให้ยอดธรรมแล้วนี้จะเอาอะไรอีก จะไปเอามูลสดมูลแห่งธรรมเหว

คือเราก็อ่านเยอะ บางทีนั่งไปนั่งมาก็ปลง เอ๊ย ทำไมตัวเองเป็นอย่างนี้ มันวนเวียน อยู่อย่างนั้นกะ เคยไปคุยกับผู้ใหญ่เขาบอกว่า เอาซิถ้าวันว่างก็ไปหาที่สงบ ๆ นั่ง มันก็ สงบไม่ได้ เพราะชีวิตนี้ยังต้องต่อสู้ ยังมีภาระเยอะแยะที่จะต้องทำ ก็เลยนึก เอ๊ย แหมอายุ ปูนี่แล้วทำไมยังต้องอยู่อย่างนี้ ก็พยายามจะตัดไม่สนใจสิ่งรอบตัว หมายถึงการรับผิดชอบ ซึ่งบางทีก็ไม่ใช่ธุระของเรา ก็เลยกลายเป็นตัวเองที่จะต้องนั่งสงสารตัวเองจนเป็นโรค ประสาทอันนี้นะฮะ จึงเรียนถามท่านว่าทำยังไงเราจะไม่สงสารตัวเองนะฮะ

นั่นละให้นึกเอา พุทโธ เข้าไปติดอยู่ในใจนะ

แล้วจะมาราบท่านใหม่

ทางนี้ก็เตรียมคอยฟัง ทางโน้นจะมาราบใหม่ ทางนี้ก็เตรียมคอยฟัง ทางโน้นขึ้น ธรรมาสน์ ทางนี้ก็ขึ้นธรรมาสน์ ทางโน้นขึ้นเวที ทางนี้ก็ขึ้นเวทีเหมือนกัน

กลับไปจะไปปฏิบัติใหม่

ไปปฏิบัติให้ได้ผลซิ ใจเป็นของประเสริฐเลิศโลกนี้ ถ้าเราเปิดสิ่งสกปรกโสมนทั้ง หลายออกแล้วจิตจะเด่นดวงขึ้นมา ๆ ทุกสิ่งทุกอย่าง แก้วสารพัดนึกจะอยู่ในตรงนั้นแหละ ที่เรานึกเป็นลมเป็นแล้งนี้เป็นเรื่องของฝ่ายต่ำมันหลอกลวง อันนั้นก็ดีอันนี้ก็ดีกว่าไปตาม มัน เลยไม่ได้เรื่อง คว้าน้ำเหลว

เวลาทำงานมาก ๆ มันเหนื่อย ทำไมยังต้องมีภาระเยอะ

เหนื่อยก็พักเสียก่อนซิ ถึงเวลาพักก็ต้องพักเสียก่อน บทเวลาเราตายแล้วจะเอา ภาระไปแบกด้วยเหวอ ก็ต้องถามอย่างนั้นซิถามตัวเอง ก็เวลานี้พักไม่ได้ บทเวลาเราจะ ตายเราทำไมเราจะพักได้ นี่เรายังไม่ตายทำไมเราจะพักไม่ได้ เข้าใจ ว่าไม่มีเวลาลำเวลา เวลา

เกิดมาเกิดกับอะไร ไม่เกิดกับเวลาหรือ อยู่กับอะไรไม่ใช่อยู่กับเวลาหรือ ทำไมจะไม่มีเวลา นั้น นี่หมายถึงว่าเราสร้างปัญหาถามตัวเองเพื่อให้มีข้อยุติ เข้าใจไหมที่พูดนี้ ไม่ยังงั้น มันจะไม่มีเวลาจนกระทั่งวันตาย บทเวลาตายทำไมมีเวลา เวลายังมีชีวิตอยู่ทำไมจึงไม่มีเวลา ไม่ใช่แพ้ก็เลสมไปแล้วหรือ เอาอย่างนั้นซิ ฝึกให้ได้ใจเจ้าของ คนเราไม่มีการฝึกจิตใจเลยนั้นหาที่จอดที่แวะไม่ได้ หาหลักฐานเกณฑ์ไม่ได้นะ รวนเร ถ้ามีหลักใจแล้ว จะทุกข์บ้างจนบ้างมีบ้างไม่สำคัญ สบายไปหมด

ไม่นึกกลัวเรื่องจนซะ เพราะตัวเองเป็นคนขยัน แต่ว่าทำไมถึงว่าจะต้องเป็นเราอยู่เรื่อย ๆ มันก็เหนื่อยนะคะ เหนื่อยแล้วบางครั้งก็เวทนา มีพระผู้ใหญ่ท่านเคยบอกว่า ถ้าเวทนาตัวเองนี้คุณต้องรักษาใหม่แล้ว ต้องทำใจ ก็พยายามอยู่ค่ะ

ก็ดีแล้ว สงสารตัวเองนั้นนะมันดีแล้วแหละ เพราะฉะนั้นจึงให้อาพุทโธเข้าไปเป็นอาหารหล่อเลี้ยงจิตใจให้สมกับความสงสารตน นี่ละถูกต้อง อย่าไปเอาความโลภ ความโกรธ ความหลงมาหล่อเลี้ยงมันจะเป็นไฟเผาเจ้าของ แล้วจะไม่ตรงกับคำว่าสงสารตนแต่ทำไมเป็นอย่างนั้นใส่ตน เข้าใจไหม

เพราะเป็นคนพอซะ เป็นคนว่าทำแค่นี้พอแล้วนะ แต่ทำไมยัง เอ๊ ไม่พอนี้ ทำไมต้องมีมา

อ้อ นั้นมันเชื่อไม่พอยังอยู่ในใจมี ตัวนั้นมันไม่พอสักทีแหละ ถ้ามีธรรมบิ๊บเข้าไปแล้วมันจะพอโดยลำดับลำดับ ถ้ามีเรื่องความโลภมันไม่พอแหละ จนวันตายก็ไม่พอ

มันถึงได้เวทนาตัวเองสงสารตัวเอง

สงสาร ๆ เหย ๆ สงสารตัวเอง แต่หาวิธีแก้ตัวเองไม่ได้ ดีไม่ดีไม่สนใจจะแก้ตัวเองด้วยซ้ำไป

สนใจซะ ผิดพลาดก็หาแล้ว ก็ยังวนเวียนอยู่อย่างนี้ค่ะ

ที่นี้เอาแต่พุทโธนะ ใหวนอยู่กับพุทโธ ให้อยู่กับพุทโธ ให้สบายอยู่นั้นซิ พยายามฝึกอย่าคิดมากไม่ดี คิดมากเท่าไรยิ่งเป็นการทำลายตัวเองไปเรื่อย ๆ ให้หักห้ามความคิด อันไหนที่คิดลงไปแล้วจะทำเจ้าของให้เสียเล็กเสียน้อยไปโดยลำดับลำดับแล้ว ให้หักห้ามทันที ดีไม่ดีต้องตั้งทำ ตั้งทำต่อสู่ความคิดประเภทนั้น พอคิดบิ๊บมันก็ดับพร้อม ๆ

พอกกลางคืนวนเวียน เข้าขึ้นมา อู้ย วันนี้เอาใหม่ พอเย็นกลับบ้านวนเวียนอีกแล้ว มันก็เป็นอยู่อย่างนี้

ก็เจ้าของคนเป็นเอง เจ้าของหาจนเจ้าของ บอกว่าหยุด ๆ ก็วิ่งไม่หยุดจะทำใจพวกที่มาด้วยนี้เคยเห็นแต่ดิฉันหัวเราะ ไม่เคยเห็นดิฉันร้องไห้

ดี เขาหัวเราะเขาไม่ร้องไห้ เข้าใจไหมละ คนหัวเราะมันดี เขาไม่ร้องไห้

กลับไปจะไปปฏิบัติคะ แล้วจะกลับมากราบหลวงพ่อกใหม่

ให้ไปปฏิบัติอย่างนี้แหละ ถ้าปฏิบัติอย่างนี้แล้วจิตมันจะคะนองยิ่งกว่าม้าตัวคึกคะนองก็ตามเถอะ มันจะต้องยุบลงทันทีถ้ามีธรรมเป็นเครื่องปราบ ถ้าไม่มีอะไรเป็นเครื่องปราบแล้วมันไม่อยู่ ต้องเอาธรรมเท่านั้นแหละปราบให้มันอยู่ชิว ใจใคร่ก็คึกก็คะนองเหมือนกัน คิดเหมือนกัน ใจเป็นตัวนักคิดมันต้องคิดเหมือนกันนั่นแหละ แต่ผู้ที่รับผิดชอบในหัวใจมี สติปัญญา มี คิดในเรื่องใดเป็นประโยชน์หรือเป็นความเสียหาย ถ้าเป็นความเสียหายก็หักห้ามทันที ๆ นั่นแหละเรียกว่าเรารับผิดชอบเรา

มันรับผิดชอบเยอะเกินไป บางครั้งก็รู้สึกหนัก แล้วก็มาเวทนาว่า ทำไมตัวเองแค่นี้ต้องไปรับผิดชอบขนาดนั้น อะไรรู้อย่างนี้ รอบนี้จบ เอ้า มาอีกแล้ว จะไม่ฟังก็ไม่ไหว ว่าจะไม่ฟัง ๆ มันก็อดไม่ได้

ก็เจ้าของหามาเองนี่ ฝึกซ้อมเอา ฝึกจิตนี้สำคัญ ให้พัฒนาจิต พัฒนาจิตกับพัฒนาทางด้านวัตถุอย่างน้อยให้ไปพร้อม ๆ กัน มากกว่านั้นให้พัฒนาจิตหนักมากกว่าภายนอก พัฒนาจิตใจให้รู้เหตุรู้ผลรู้ตัวในวิธีดำเนินทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งตัวเองและผู้เกี่ยวข้องตลอดถึงงานทั้งหลาย แล้วมันจะรอบของมันไปเอง นี่สำคัญมาก พัฒนาตั้งแต่ภายนอก ภายใน จิตกรงรังไม่พัฒนาก็ออย่างว่าแหละ ประดับตกแต่งแต่หน้าร้าน ภายในร้านมีแต่มูลสดมูลแห้งเต็มดูได้หรือ มันต้องพัฒนาตั้งแต่ภายในออกไป พัฒนาจิตเป็นที่หนึ่ง พัฒนาสิ่งภายนอกเป็นอันดับต่อไป ฉะนั้นจึงต้องพัฒนาจิตเสียก่อน หากพัฒนาจิตได้มากน้อยเพียงไร การพัฒนาภายนอกก็เป็นผลเป็นประโยชน์ไปตาม ๆ กัน หากไม่สนใจพัฒนาจิตเลยแต่จะสนใจแต่พัฒนาภายนอกแล้ว หาที่ยึดไม่ได้เลย สุดท้ายเหลวไปไม่ได้อะไร

ต้นตอมันอยู่ที่จิต อะไร ๆ ก็ตามให้ดูตัวสำคัญตัวนี้ เพราะตัวนี้เป็นผู้พาดำเนินงาน หากตัวนี้ได้รับการศึกษาอบรมในทางที่ถูกที่ดีที่รอบคอบชอบชิตแล้ว งานทุกสิ่งทุกอย่างจะเป็นไปเพื่อความราบรื่นดีงาม ไม่ผิด ๆ พลาด ๆ เหลว ๆ ไหล ๆ พระพุทธเจ้าแหละเป็นนักพัฒนาจิตเป็นที่หนึ่ง รองลงมาก็สาวกท่าน เมื่อพัฒนาจิตดีแล้วก็ดีไปหมด ทุกสิ่งทุกอย่างจิตเป็นผู้พาให้ดี

กระผมจะขอถวายผ้าป่าครับ

เดี๋ยวถามดูเสียก่อน การกล่าวคำถวายผ้าป่ากล่าวอย่างไรว่าให้ฟังหน่อย

อิมานี มยฺ ภนฺเต, ปัสสูกจีวรานิ, สปริวารานิ, ภิกขุสงฺฆสฺส โอนฺชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, ภิกขุสงฺโฆ, อิมานี ปัสสูกจีวรานิ, สปริวารานิ ปฏิกคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทิฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

เอาละเข้าใจ คือที่กล่าวนี้เป็นสังฆทานไม่ใช่เรื่องบังสุกุล บังสุกุลไม่ได้เป็นสังฆัสสะ เพราะฉะนั้นจึงให้ว่าให้ฟังเสียก่อน เพราะส่วนมากมาร้อยทั้งร้อยพูดแบบเดียวกันหมด แม้แต่พระบางองค์ท่านเป็นหัวหน้ามาทอด เวลากล่าวคำถวายบังสุกุลก็ใส่สังฆัสสะลงไป พอจบลงแล้วก็นิมนต์เราไปชักบังสุกุล เราก็ตอบไปทันทีบอกว่าชักไม่ได้ อันนี้ถวายเป็นสังฆทาน แล้วถ้าไปชักบังสุกุลท่านปรับอาบัติ ท่านก็ว่า โอ้ ใช่แล้ว ๆ เปลี่ยนว่าไหมทันที นั่นคัมภีร์เดียวกันค่านกันไฉนได้ยังงี้ไหม ผู้ปฏิบัติปฏิบัติอยู่นี้ ผู้รักษารักษาอยู่นี้ ความหมายว่าอย่างนั้น

แล้วที่ถูกละครับ

อิมานี มยฺ ภนฺเต, ปัสสูกจีวรานิ, สปริวารานิ, สีลวนุตฺตสฺส โอนฺชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, อิมานี ปัสสูกจีวรานิ, สปริวารานิ ปฏิกคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทิฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย. ที่ว่า สังฆัสสะ ให้เป็น สีละวันตฺสสะ สังโฆ ก็ สีละวา แทนกันเท่านั้นแหละ นี่เป็นบังสุกุล ถ้าเป็นสังฆัสสะ โอนฺชยามะ แล้วก็ป็นสังฆทาน พระไปชักบังสุกุลท่านปรับอาบัติ มีอยู่ในพระวินัยนี้ว่าไง

ทำไมเขาถึงพิมพ์มาอย่างนี้ละครับ

โอ้ เรื่องพิมพ์พิมพ์อย่างไรก็ได้ไม่ขัดข้องไหม แต่สำคัญที่ว่าคัมภีร์ว่ายังงั้นนั่นชื่ คือคัมภีร์มันมีนี่คัมภีร์อันตายตัว อันนี้เราพิมพ์ออกมาจำหน่ายขายไปที่ไหนก็ได้ แต่ว่าหลักใหญ่คือคัมภีร์ว่ายังงั้นนั่นมันมี คือบทปรับอาบัติท่านก็มีของท่านนี้จะว่าไง เห็นอยู่ด้วยกัน อย่างภาพพระพุทธเจ้าออกบิณฑบาตก็เหมือนกัน วางขายกันให้เกลื่อน ผู้วาดไม่ได้ คำนึงถึงพระวินัยว่าทรงวางไว้อย่างไร เวลาเข้าไปในบ้านในเมืองท่านให้ห่มคลุม แล้วภาพที่วางขายเราเห็นไหม พระองค์ท่านเป็นผู้บัญญัติเองแท้ ๆ ท่านจะฝ่าฝืนได้อย่างไร เพราะท่านเคารพธรรมและวินัยยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ นี้ เข้าใจ

กระผมสงสัยว่า จิตที่เกิดปัญญานั้นมีลักษณะยังงี้ เพราะว่าจากชีวิตประจำวันผมเข้าใจว่าเราสามารถเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ได้ เพราะว่าเราได้เห็นเราได้ยินเราได้ฟัง แต่ที่ท่านอาจารย์พูดถึงนั้นเราไม่ให้สิ่งเหล่านี้มามีอิทธิพลกับจิตแล้วจึงจะเกิดปัญญา แล้วเมื่อเกิดปัญญาในลักษณะนี้ปัญญาเป็นอย่างไรครับ

มันตอบยากเหมือนกัน สมมุติว่าปัญญาที่มีสิ่งภายนอกมาเป็นอิทธิพลนั้นเป็นปัญญายังไงล่ะลองว่าดูซิ

ในความเข้าใจของกระผมนะครับ คือพอเราเห็นเราก็สามารถที่จะคิดมีเหตุมีผล มองเห็นความถูกต้องในเงื่อนไขที่เราได้มองเห็น หรือว่าได้ยินได้ฟังได้คิด ซึ่งกระผมเข้าใจว่าที่ท่านอาจารย์พูดถึงนั้นเป็นความเข้าใจในอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งไม่เหมือนกับที่ได้ยินได้ฟัง หรือว่าได้คิดจากสิ่งที่เราได้เห็น เพราะฉะนั้นกระผมก็เลยไม่เข้าใจว่า ปัญญาที่ท่านอาจารย์พูดถึงนั้นมีลักษณะอย่างไร

คือที่แรกมันก็มีอย่างที่ว่านะ มันอาศัยสิ่งที่ได้เห็นได้ยินมาใช้พิจารณาในสิ่งนั้น พอจากนั้นแล้วมันก็ปล่อยของมันเข้ามา ปล่อยของมันเข้ามาด้วยความรู้แจ้งเห็นจริง ด้วยความรู้ชัดหายสงสัยเข้ามา ๆ ที่นี้มันก็มาเป็นปัญญาของตัวเองได้โดยไม่ต้องอาศัยอะไรมา กระทบกระเทือนมันก็พิจารณาของมันไปได้ แต่เมื่อไม่มีภายนอกมันก็มีภายในเป็นเครื่องสัมผัสสัมพันธ์ให้พิจารณาอยู่ได้ เพียงแต่ภายในชั้นนี้มันก็พอตัวกันแล้วกับการพิจารณา เพราะภายในชั้นนี้ภายในจิต ภายในชั้นนี้คือว่าชั้น ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของเรานี้มันก็แสดงตัวของมันอยู่ตลอด เฉพาะอย่างยิ่งสัญญา สังขารชั้นนี้ มันแสดงของมัน อยู่เสมอ ปัญญาที่ควรแก่ขั้นนี้ก็ถือสิ่งที่ควรแก่สิ่งเหล่านี้ หรือมีปัญญาที่เป็นขั้นนี้แล้วมันก็พิจารณาเสมอ นี่เป็นงานของตัวเองอยู่โดยไม่ต้องไปอาศัยภายนอก

ตอนที่อาศัยภายนอกก็เพราะสิ่ง ๆ นั้นยังมีความเกี่ยวข้องพัวพันกันอยู่ต้องพิจารณา เมื่อหมดความเกี่ยวข้องแล้วมันก็หมดปัญหา มันก็ไม่พิจารณา เช่นเดียวกับเรา รับประทานอาหาร ยังมีความเกี่ยวข้อง ยังมีความสัมผัสสัมพันธ์กับอาหารประเภทใด อาหารประเภทนั้นก็สำคัญ มีความจำเป็นสำหรับเรา ที่นี้พอเราพอกับอาหารประเภทนั้น แล้วมันก็ปล่อยของมัน ปล่อยของมันเข้ามาจนกระทั่งถึงหวาน หวานประเภทใดที่ยัง มันพอแล้วมันก็ปล่อย ๆ จนกระทั่งปล่อยหมดเป็นความอึดขึ้นมา นี่ปัญญาของเราก็เหมือนกันอย่างนั้นแหละ

คือปัญญาที่ท่านอาจารย์พูดนี้คล้าย ๆ กับที่เขาสงสัยว่า คือกระผมจะพยายามอธิบายแต่ไม่แน่ใจ ว่าคงมีหลายชั้นนะครับ คือปัญญาที่คิดเอาเองหรือว่าด้วยเหตุด้วยผลก็ อาจจะเป็นขั้นต้น ๆ ที่นี้ปัญญาในที่นี้เข้าใจว่าคงจะมีลึก ๆ ลงไปอีกหลายชั้นใช้ไหมครับ

ท่านก็บอกไว้แล้วในธรรมะ สติปัญญาธรรมดาพื้น ๆ ของคนทั่วไป สติปัญญาใน ภาคปฏิบัติ นั้นขยับเข้าไปแล้ว ภาคปฏิบัติธรรมสติปัญญาชั้นอัตโนมัตติ นั้น อัตโนมัตติคือว่า

เป็นไปเองหมุนไปเอง ก็เรียกว่ามันละเอียดกว่ากันไปโดยลำดับ ๆ เป็นขั้น ๆ จนถึงขั้นเป็นไปเอง คือเมื่อเป็นไปเองแล้วก็ไม่ต้องอาศัยอะไรมาสัมผัสสัมพันธ์ถึงจะเกิด

ท่านอาจารย์ครับ เมื่อปัญญาถึงขั้นที่เป็นไปเองนี้ ในที่นี้หมายถึงสมองไม่มีบทบาทแล้วใช่ไหมครับ

เรื่องสมองมันไม่ได้เกี่ยวข้องกันแล้วนะ ถ้าลงถึงขั้นปัญญาไปแล้วสมองไม่ใช่เสียแล้ว ไม่ไป มันหากเป็นของมันอย่างนี้แล มันไม่ได้เกี่ยวกับอะไร

แล้วเมื่อเกิดปัญญาแล้วครับอาจารย์ครับ เมื่อเราเกิดปัญญาแล้วเราจะมีภาระการกระทำ มีพฤติกรรมได้ไหมครับ

ก็ปัญญามันก็เป็นการกระทำของมันอยู่ในตัวอยู่แล้ว ถ้าว่าพฤติกรรมมันก็พฤติกรรมในตัวของมันอยู่แล้ว

ถ้าอย่างนี้จะอธิบาย คืออย่างนักวิทยาศาสตร์ที่คิดประมาณได้นะครับ ชื่อ ไอสไตน์ ทางพวกนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายนี้ เขาก็นึกไม่ออกว่า ไอสไตน์ใช้หลักวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เรียกว่าคนธรรมดาสามัญนี้ ปัญญาที่วิทยาศาสตร์นี้คิดได้แค่นี้ ได้สูงแค่นี้ แต่ว่าที่ไอสไตน์ไปคิดทฤษฎีสัมพัทธ์แล้วไปคิดประมาณได้ เขาหาคำอธิบายไม่ได้ว่าทำไมจึงคิดได้ มันสูงไปกว่าที่คนธรรมดาจะไปคิด แล้วก็เลยออกมาเป็นสูตรประมาณ ทำให้ไปพิสูจน์อะไรบางสิ่งบางอย่างที่เดี๋ยวผมจะถามนะครับ อันนี้ไฉตรวงช่วงที่มันวางนี้มันสูงตรงนี้มันมีคำที่อธิบายไม่ได้ อันนี้จะอธิบายว่าเป็นปัญญาอันนี้ใช่หรือไม่ ปัญญาชั้นสูงที่กระผมคิดว่ามีหลายชั้น ไฉนคือชั้นสูง แต่ที่นี้ไฉตรวงที่เขาคิดได้ตรงนั้น นักวิทยาศาสตร์อื่นที่เขาอธิบายไม่ได้ว่า นักวิทยาศาสตร์ที่มีความรู้ชั้นยอด ๆ รู้ได้แค่นี้ แต่ทำไมตรงนี้ที่มันนิดเดียวมันคล้าย ๆ กับเกิดอะไรแวบเข้ามาก็ไม่ทราบ จะอธิบายว่ายังไง อันนี้จะถือว่าเป็นปัญญาชั้นสูง อันนี้เกี่ยวข้องด้วยใช่หรือไม่ไม่ทราบ

ถ้าว่าอธิบายไม่ได้ก็อธิบายไปอยู่เรื่อย ๆ ไม่รู้จะว่ายังไงอีก เทคน์สอนหมู่เพื่อนนี้ก็เทคน์ พระพุทธเจ้าเทคน์เรื่องของปัญญาว่าเป็นขั้น ๆ ก็อธิบายอยู่เรื่อย ๆ จะว่ายังไง ถ้าว่าอธิบายไม่ได้มันก็อธิบายอยู่จะทำไม

ท่านอาจารย์ครับ ที่ท่านอาจารย์พูดถึงปัญญานี้จะเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติอย่างเดียวเท่านั้นใช่ไหมครับ

ปัญญาประเภทนี้เราแน่ใจว่าอย่างนั้น ประเภทนี้นะ เพราะว่าแต่ก่อน ๆ เราไม่เคยปรากฏนี้ แม้แต่เวลาปฏิบัติเมื่อไม่ถึงขั้นนี้ ที่จะเป็นขั้นมาอย่างนี้แล้ว ปัญญาชั้นนี้ก็ไม่มี ทั้ง ๆ ที่เราพิจารณาด้วยปัญญาทางด้านธรรมะอยู่แล้ว แต่ยังไม่ถึงขั้นที่จะเป็นอย่างนี้ก็ยังไม่

ได้อีกแหละ พอถึงขั้นนี้จะให้มาเป็นอย่างนี้อีกมันเป็นไปได้อีกแหละ มันก็เป็นอันนั้นไปเรื่อย ๆ

การที่จะให้เกิดปัญญานี้ได้ สภาพจิตต้องเป็นอย่างไรไม่ทราบครับ การที่จะให้เกิดปัญญาอย่างที่ท่านอาจารย์พูดได้ สภาพจิตจะต้องมีคุณสมบัติอะไรบ้างครับ

อย่างน้อยคือความสงบ ท่านถึงว่าสมถวิปัสสนาพูดง่าย ๆ นะ สมถะนี้เป็นพื้นอันสำคัญ แต่เราเว้นท่านผู้เป็นขิปภาปัญญาเสีย คือผู้ที่รู้ได้เร็ว สมถวิปัสสนาจะวิงวอมกลืนกันไปในขณะที่นั้น แต่สำหรับพื้น ๆ เราทั่ว ๆ ไปที่พิจารณานี้ สมถะเป็นสำคัญที่เป็นรากฐานที่จะให้ปัญญานี้เคลื่อนตัวออก และเคลื่อนตัวออกไปเรื่อย ๆ เหมือนกับรถที่กำลังเริ่มออกก็เอื่อย ๆ พอออกได้จังหวะแล้วก็พุ่ง ๆ นี่อาศัยสมถะ คือสมถะนี้เป็นพื้นฐานอันสำคัญที่ยังปัญญาให้เกิด หรือเป็นเครื่องหนุนปัญญาให้เกิดได้เป็นอย่างดี สมถะคือความสงบใจ พอจากนี้แล้วปัญญาก็ค่อยเอื่อย ๆ ออกตามขั้นของตัวเอง พอมีกำลังแล้วที่ปัญญาก็พุ่ง ๆ จนกลายเป็นปัญญาอัตโนมัติ คำว่าปัญญาอัตโนมัติ สติอัตโนมัตินี้ แต่ก่อนครั้งพุทธกาลท่านว่ามหาสติมหาปัญญา ท่านว่าอย่างนั้น คือหมุนตัวเป็นเกลียวอยู่ตลอดเวลา คือเป็นไปเอง แต่เวลาเรานำมาพูดในปัจจุบันนี้เราก็มอง สติปัญญาอัตโนมัติ นั้นแล้วเหมาะ มันก็เข้ากันได้กับอันนั้นแหละ

ปัญญาอัตโนมัติที่ท่านอาจารย์พูดนี้ เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะอยู่ตลอดไปหรือว่าจะหมดหายไปได้

หมดหายไปได้ ในเมื่อหมดเหตุหมดปัจจัยที่มันจะตามแล้ว มันเหมือนกับไฟได้เชื้อเชื้ออยู่ที่ไหนไฟก็ลุกลามไปที่นั่น พอเชื้อหมดไฟก็หมด ตปธรรมนี้ปัญญานี้เป็นเหมือนกับไฟที่จะตามฟาดฟันหั่นแหลกกับกิเลสพูดง่าย ๆ ท่านให้ชื่อว่ากิเลส คือเชื้ออันหนึ่งที่จะให้ตามเข้ามา ปัญญาเป็นเครื่องมือสังหารลบล้างพูดง่าย ๆ นะ

ต้องฝึกฝนอยู่ตลอดเวลาใช่ไหมครับ

ที่แรกก็เป็นอย่างนั้น จนกระทั่งมันเป็นสติปัญญาอัตโนมัติแล้วนั้นมันเป็นไปเอง จะว่าฝึกหรือไม่ฝึกก็ตามมันเป็นของมันอย่างนั้น จนกระทั่งว่ามันจะสิ้นสุดกับสิ่งที่มันอยากรู้ อยากเห็นอยากเข้าใจ หรือว่าอยากทำลายนั้นเมื่อไรแล้วมันถึงจะหยุด คือเราจะทำลายสิ่งนี้ หรือเราจะให้รู้สิ่งนี้ ๆ นี่มันก็หมุนของมันเป็นลำดับลำดับเข้าไป แล้วรู้อย่างนี้แล้วละสิ่งนี้ รู้ นั้นละอันนั้น รู้สิ่งนี้ปล่อยนี้เรื่อย ๆ เข้าไป จนกระทั่งหมดที่จะรู้หมดที่จะปล่อย ที่นี้สติปัญญานี้ก็หมด

ทีนี้ อย่างนั้นะครับ สมมุติ นะครับ ผู้จะเป็นสงฆ์หรือว่าเป็นฆราวาสนี่ ถ้ามีการปฏิบัติถึงขั้นอย่างที่ท่านอาจารย์ว่านะครับ ทีนี้ บังเอิญได้รับอุบัติเหตุทางสมอง เมื่ออุบัติเหตุทางสมองเกิดขึ้นนี้ แต่ตีความความว่าที่ฝึกนี้มันเรื่องจิต เพราะว่าผมก็เชื่อว่าสมองกับเรื่องจิตที่ท่านช้อยู่ตรงหัวใจนี้มันเกี่ยวเนื่องกัน แต่วามันอยู่คนละที่กัน ทีนี้ ถ้าสมมุติว่าผู้นั้นได้ผ่านการฝึกการปฏิบัติแล้วทีนี้บังเอิญมีเหตุ อุบัติเหตุอะไรทางสมองเกิดขึ้น เขาอาจจะพิการอะไรบางสิ่งบางอย่าง ความทรงจำอะไรเปลี่ยนไป เคยมีนิสัยอะไรอย่างหนึ่งอาจจะเปลี่ยนไปอีกอย่างหนึ่ง แต่เนื่องจากที่เขาเคยปฏิบัติเขาเคยฝึกอยู่เป็นประจำ แต่บังเอิญทันใดนั้นเป็นอย่างนั้นขึ้นมา ปัญญาที่เขาเคยมีอยู่เนี่ยมันจะหมดไปหรือว่ามันยังง

เอา ยกตัวอย่างอย่างนี้นะ เรายกตัวอย่างอย่างนี้เอาเลย คืออันนี้มันเป็นเหตุที่จะพูดให้ยกเป็นเรื่องของธรรมะก็แล้วกัน อาจารย์ก็รู้สึกจะมีประสบการณ์เหมือนกันในเรื่องอย่างนี้ เช่นในตอนที่จิตของเราเอาพูดง่าย ๆ มันจะตาย พอถึงขั้นจะตายมี เราเคยเป็นมาแล้วนี่ ครั้งนั้นถ่ายท้อง ๒๕ หน อาเจียน ๒ หน อาเจียนครั้งสุดท้ายนี้พอมันออกจาก ขอภัย ออกจากปากมันพุ่งจนติดฝา ความแรงของอาเจียนนั้นละ ทีนี้มันก็อ่อน อ่อนลงทันที ทุกขเวทนาดับหมด ร่างกายนี้หมด อย่างว่าแต่สมองเนี่ยมันวิกลวิการเลย ร่างกายเนี่ยมันเป็นท่อนฟืนทั้งท่อน ท่อนไม้ทั้งท่อนไปเลย ไม้มีความหมายอะไรเลยในร่างกายนี้ แม้เขาจะมาตัดออกเวลานั้นก็เหมือนกับตัดฟืน คือว่าทุกขเวทนาภายในร่างกายนี้ดับหมดไม่มีเหลือ เพราะร่างกายนี้หมดความหมายไปแล้ว จะว่าหูหนวกมันเลยหนวกแล้วพูดง่าย ๆ มันเป็นท่อนไม้ เอา พูดอย่างนี้ก็แล้วกัน ตาบอดก็ไม่มี หูหนวกก็ไม่มี อะไรก็ไม่มี

มันเป็นท่อนไม้ไปหมดแล้วร่างกาย แต่เวลานั้นจิตยังครองตัวอยู่ในร่างนี้นะ ส่วนสมองมันจะวิการหรือไม่วิการก็แล้วแต่จะพิจารณานะตอนนั้นนะ เมื่อมันหมดความหมายทุกสิ่งทุกอย่างแล้วนั้น สมองจะไม่หมดความหมายได้ยังไง ทีนี้พอถึงอันนี้ อันนี้ไม่เห็นวิกลวิการอะไร ทราบได้ชัด ๆ ว่า หือ จะไปเดี๋ยวนี้เชียวหรือ นั่นรู้ได้ชัด ๆ มีแต่ความรู้ที่อยู่ตรงนี้เท่านั้น สักแต่ว่ารู้ ตอนนั้นร่างกายหมด ทุกขเวทนาที่เป็นอย่างสาหัสในขณะที่กำลังเพียบอยู่นั้นมันดับวูบเข้ามา คือความรู้ความรับผิดชอบนี้ก็วูบเข้ามา ความรู้ที่วูบเข้ามาอันนี้ เข้ามา ๆ เข้ามาตรงนี้แห่งเดียว แต่เข้ามาตรงนี้ก็ไม่ได้หมายความว่ามันอยู่ที่ตรงไหน ๆ นะ หากทราบชัดอยู่ตรงนี้ ในท่ามกลางแห่งกองฟืน พูดง่าย ๆ เหมือนกับว่าท่อนฟืน มันอยู่

อันนี้หมดความหมายไปหมดแล้ว แขนของเราสมมุติว่าจะตัดเวลานั้นตัดได้เลย มันหมดจริง ๆ แต่ความรู้มันไม่เห็นวิกลวิการอะไร มันก็รู้อิสระของมันอยู่อย่างนั้น หือ จะไปเดี๋ยวนี้เชียวหรือ มันปรุ่งได้นี้ละ จะไปเดี๋ยวนี้เชียวหรือ เอ้า ไปก็ไปถ้าจะไปก็ไปซิ กำหนด

ความรู้เข้าความรู้เข้าไปอีก ไม่นานเดี๋ยวความรู้ที่นั่นมันก็ชานออกไปเป็นความรับผิดชอบ ที่นี้หูก็เริ่มได้ยิน ตาก็เริ่มเห็นแม้จะฝ้าฟาง และทุกขเวทนาก็เริ่มเกิด ในขณะที่มันหมดความหมายทุกสิ่งทุกอย่างภายในร่างกายนี้นับแต่สมองลงไปนี่ จิตไม่เห็นมีอะไรผิดปกติ ไม่มีเลย นี่พอพูดยืนยันกันได้ที่เท่านี้ หมายถึงตามความจริงที่เป็นอย่างนั้น ไม่มีอะไรผิดปกติภายในจิต

คือที่กระผมถามนี้ หมายความว่าเวลาที่เรารเรียนทางวิชาแพทย์ก็ดี หรือคนธรรมดาสามัญก็ว่ามีสมอง ๆ นี่ร่างกาย ที่นี้เนื่องจากว่าท่านอาจารย์ท่านเคยเล่าเรื่องนี้ให้กระผมฟัง ครั้งหนึ่งกระผมจำได้ แล้วก็ที่ท่าน คือบังเอิญท่านเกิดในตัวท่านเอง ก็เป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่า นอกจากสมองกับกายแล้วนี้ ยังมีดวงจิต อันนั้นดับหมดแล้วแต่ว่ามันยังรู้ ๆ มีอยู่ ซึ่งก็ตรงกับที่พระพุทธเจ้าท่านว่า

คือความรู้ไม่ละพุดง่าย ๆ นะ รู้้อย่างนั้น รู้เฉพาะเท่านั้น ส่วนนี้มันหมดความหมายไปแล้วทุกอย่าง หมดแล้ว เหลือแต่ความรู้ คือมันเราแน่ใจของเราไว้ว่า ๙๙% คืออันนี้ดับ จนกระทั่งถึงได้มาพูดกับหมู่เพื่อนอย่างเต็มความจริงพุดง่าย ๆ หรืออาจหาญเต็มที่พุดขึ้นก็ถูกนะ ว่าคนเรานี้ถ้ามีสติเวลาจะตายแล้ว ทุกขเวทนาต้องดับหมด

มีอีกอันที่ผมอยากจะกราบเรียน คือไม่สามารถจะอธิบายได้ยังไง ก็เลยพยายามที่จะหาคำอธิบาย คือในขณะนี้นั้นมันเป็นองค์การอะไรอันหนึ่ง ซึ่งผู้ที่เป็นหัวหน้าองค์การนี้ก็เป็นฤาษี เป็นชาวอินเดีย ซึ่งมีความรู้เป็นโยคี ก็มีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับทางด้านวิปัสสนากรรมฐาน เรียกว่าสมาธิ เขาก็พยายามที่จะเผยแพร่เรื่องสมาธินี้ คือแทนที่จะเป็นเรื่องของศาสนา เพราะเขาคงจะเข้าใจในเรื่องนี้ดีพอสมควร เขาก็เอาให้มันเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาเสีย แล้วเขาก็ถือเป็นวิทยาศาสตร์ แต่ทำให้มันง่าย ๆ เพื่อที่จะให้ทุกคนได้ปฏิบัติ เอาไว้สำหรับในการที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานอะไรต่าง ๆ และรวมทั้งเขาเชื่อว่า ถ้าหากว่าทุกกลุ่มคนอย่างน้อย ๑% ถ้าได้หัดทำสมาธิไม่เลือกชาติศาสนา สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดความสงบขึ้นในละแวกนั้น เขาบอกว่าเพียง ๑% เท่านั้น ร้อยหนึ่งมีหนึ่งคน เพราะฉะนั้นถ้าเผื่อที่ไหนมีสักพันหนึ่งก็มีสัก ๑๐ คนนี่ มันจะทำให้ลดการทะเลาะวิวาทอาชญากรรมอะไรต่าง ๆ

ที่นี้กระผมก็เลยมาดูเหตุการณ์ของบ้านเมืองเรานะครับ อยากจะปรึกษาว่าถ้าจะอธิบายอย่างนี้จะได้อหรือไม่ คือเรามักจะพุดอยู่เสมอว่า พระสยามเทวาธิราชซึ่งอะไรก็ไม่ทราบ และอีกประการหนึ่งบางทีเรามักจะพุดว่า บ้านเมืองไทยเรานี้เราไม่เคยเป็นข้าใคร เราอยู่ได้ด้วยอิสระ ถึงแม้ว่าจะตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ๒ ครั้งก็มีคนเข้ามาเปลี่ยนแปลง

เหตุการณ์ ในที่ลาวหรือเขมร ในญวนใกล้ ๆ บ้านแล้วก็เกิดปัญหาขุนวาย แล้วก็ตอนที่เขมร ลาว ญวนเกิดมีปัญหาเมื่อ ๓-๔ ปีมาแล้ว ทุกประเทศในโลกบอกว่าเมืองไทยต้องไปแน่ ภาษาเขาใช้คำว่าโดมิโน ทฤษฎีของโดมิโนคือว่าล้ม ๑ แล้วล้ม ๒ ล้ม ๓ เตี้ยล้ม ๔-๕-๖

ทีนี้เมืองไทยไม่เป็นอย่างนั้น มันจะล้ม ๆ แต่มันมีอะไรก็ไม่ทราบที่ผมก็ไม่รู้จะอธิบายว่ายังไง ก็ได้คุย ๆ กัน แต่ผมนึกถึงท่านอาจารย์มั่น คือผมว่าท่านได้สั่งสอนลูกศิษย์ลูกหาเป็นร้อยเป็นพัน แล้วบังเอิญอาจจะเป็นโชคดียิ่งของเมืองไทยหรืออะไรก็ไม่ทราบ ลูกศิษย์ลูกหาของท่านทั้งหลาย ท่านอยู่แนวตั้งแต่เหนือลงมาตะวันออกเฉียงเหนือ ตามป่าตามเขาตามที่ต่าง ๆ เรื่อยลงมาถึงตะวันออก และที่ไหนที่อยู่ทีนั้น ความสงบความสุข ความร่มรื่นของประชาชนความอบอุ่นมันเกิดขึ้น เมื่อเกิดขึ้นอย่างนี้แล้วคนก็ไม่กลัว คือคล้าย ๆ กับไม่รู้อะไรจะทำอะไรกับคนที่อยู่ในศีลในธรรมในลักษณะอย่างนั้น

ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดที่วัด..ฝั่งหนึ่งก็ท่านอาจารย์..อีกฝั่งหนึ่งก็เป็นวัดร้าง แต่มีทหารลาวยืนถือปืนอยู่ วันดีคืนดีก็ยิงโป้ง ๆ เข้ามา แต่ว่าฝั่งนี้ก็มีแต่ความสงบ คนก็ไปฟังเทศน์ ฟังธรรมอะไรต่าง ๆ ก็ดูเรียบร้อยดี แต่ฝั่งโน้นผู้คนหนีหายไปหมดเลย มีทหารไปอยู่ที่วัดซึ่งไม่มีพระแล้ว มีแต่พระพุทธรูป พระพุทธรูปจะถูกทำอะไรบ้างก็ไม่ทราบ เห็นกันอยู่ชัด ๆ อย่างนั้น ก็เลยไม่รู้จะอธิบายว่ายังไง ก็อธิบายว่าอาจจะเป็นบุญญาบารมี หรือว่าสิ่งอันนี้จะเป็นสาเหตุที่มีส่วนช่วยให้บ้านเมืองไทยไม่เป็นเหมือนอย่างเวียดนาม หรือไม่เป็นอย่างลาวเป็นอย่างเขมร ซึ่งล้มหายตายจากกันอย่างมากมายเหลือเกิน แล้วก็มีการว่าล้มหมดนะครับ ก็ถูกครอบงำด้วยลัทธิฝ่ายตรงข้ามอะไรก็แล้วแต่ แต่บ้านเมืองไทยเราก็ปลอดภัยมาเดี๋ยวนี้ ก็ไม่ได้วิเศษอะไร แต่ว่าก็ไม่รู้จะอธิบายว่าอย่างไร คำอธิบายอันนี้จะพอฟังได้ไม่ได้ไม่ทราบกระผม

ฟังได้ ที่คุณหมอปุณนี้ก็ต้องแล้วที่ว่านี่ คือความสงบร่มเย็นเป็นจุดมุ่งหมายของคน ไม่ว่าคนดีคนชั่วก็ชอบ เพราะความดีไม่ไปยุ่งคนให้ชั่ว มีแต่ความชั่วต่างหากยุ่งให้คนเป็นคนชั่ว ความดีไม่ได้ยุ่งให้คนเป็นคนชั่ว เพราะฉะนั้นหลักศาสนาของเราจึงครอบคลุมได้ทั้งสามโลกธาตุนี้ ทนสมัยตลอดเวลา เพราะเป็นความดี สัตว์โลกไม่อึดพอกับความดีอยู่แล้ว และทำไมศาสนาจะไปเป็นภัยต่อโลกมีหรือ ไม่มี นอกจากโลกมันคิดเองมันหาเรื่องเอง อันนั้นก็มันเป็นเรื่องของโลกไม่ใช่เรื่องของธรรม ไม่ใช่เรื่องของความจริง มันเป็นเรื่องเสกสรรเป็นเรื่องย่ำยี เป็นกิริยาอันหนึ่ง และก็เรื่องร้อยคน แต่ละร้อยคน ๆ นี่ให้มีหมอ

ประจำ ๆ แต่ละร้อยคน ๆ จะมีความสุขมากกว่านี้ โรคก็ไม่ระบาดสาตกกระจายไปมากมาย คิดอย่างนั้นก็แล้วกัน

แล้วยิ่งยื่นเข้ามา ๕๐ คนต่อหมอ ๑ คน ประชาชน ๕๐ คนต่อหมอ ๑ คนแล้วเป็นไง ผลจะยิ่งดีขึ้น ๆ ที่นี้ศาสนาที่เป็นอย่างนั้นเหมือนกัน ครูบาอาจารย์แต่ละองค์ ๆ นี่ก็เป็นเหมือนแม่เหล็ก เป็นกำลังเครื่องดึงดูดจิตใจของคนให้เข้ามาสู่ความดี นี่หลักใหญ่ให้น้อมเข้าสู่ความดี ไม่ใช่จะเป็นความเคารพนับถือท่านอย่างเดียว คนนั้นยังพอใจที่จะทำความดีด้วย นั้น

ศาสนาจึงมีส่วนสำคัญอยู่มากเกี่ยวกับความร่มเย็นของโลก ความสุขของโลก และเป็นยังงี้ที่พูดถึงปัญหาตะกั่วกับเรื่องที่อาจารย์อธิบายให้ฟัง ยกตัวอย่างมาให้เห็นเป็นอย่างนั้น คือแต่ก่อนก็เป็น สมมุติว่าเรียนนี่ก็ต้องใช้สมอง จนกระทั่งสมองที่อาจารย์เคยเป็นแล้วนะ เรียนหนังสือมีแต่ใจ เหลือแต่ใจพูดง่าย ๆ นะ จะเอาให้ได้ จะเอาให้จำให้ได้ ๆ บิกบินเรียนอยู่ไม่หยุดไม่ถอย ที่นี้สมองเลยที่อไม่จำอะไรเลย เฉย เอ้าทำไมเป็นอย่างนี้ สมองหยุดไม่ทำงานเสียแล้วเลยต้องหยุด เวลาเรียนเป็นอย่างนั้น ใช้สมองเต็มที่ จะเรียนธรรมะก็ตามเรียนอะไรก็ตาม ต้องใช้สมองเต็มที่เหมือนกันหมด เพราะเป็นภาคความจำ ใช้ปัญญาทางโลก ๆ ก็ต้องใช้สมองอีก เพราะมันไม่รู้ว่าจะจิตอันแท้อจริงอยู่ที่ไหน มันมาเด่นอยู่แต่ที่สมอง มาเด่นตรงนี้ทั้งนั้น

ที่นี้พอเราฝึกหัดทางด้านจิตใจเข้าไปนี้ความเด่นอันนี้มันค่อยจางไป ๆ ลงมาอยู่จุดนี้และจุดนี้ ๆ ยิ่งเด่นขึ้น ๆ จุดนี้ยิ่งเด่นขึ้นเพียงไรอันนี้ยิ่งลดลง ๆ สุดท้ายเลยมาอยู่ที่ตรงนี้หมด ไม่ว่าจะเป็นปัญญาอะไรก็ตาม หมายถึงปัญญาทางด้านธรรมะนะ ผลสุดท้ายเราคิดไปเรื่องโลกเรื่องอะไรนี้ มันก็เลยไม่ขึ้นที่นี้นะ มันก็เห็นชัด ๆ อยู่ในคน ๆ เดียวนี้แหละ แต่ก่อนมันเป็นอย่างนั้นนะ เดียวนี้มันเคลื่อนที่ลงมาเป็นอย่างนี้ ๆ มันก็เห็นชัด ๆ อยู่อย่างนี้ มันจะมีอะไรกระดิกนิดหนึ่งมันก็จะขึ้นที่นี้เลยไม่ได้ขึ้นที่ไหน มันไม่ได้ขึ้นที่สมองเหมือนแต่ก่อน พูดง่าย ๆ นะ แต่ก่อนเราก็คงเด่นชัดมันอยู่ที่นี้เด่นที่สุด ครั้นต่อมามันก็ค่อยเคลื่อนลงมาเลยมาอยู่จุดนี้ทั้งหมด อย่างปกตินี้มันก็อยู่ที่นี้ อันนี้ก็เลยเหมือนกับอวัยวะทั่ว ๆ ไปเสีย

มีความรู้สึกของเด็กกรุณาใหม่ นะครับ ไม่ต้องอื่นไกลเช่นลูกกระผมเอง มักจะมองดูว่าคล้าย ๆ กับว่าอยากจะเห็นอะไรให้มันเป็นประโยชน์กับประเทศชาติกับบ้านเมืองให้มากกว่านั้น มองดูว่าอันนี้เป็นแน่นอนที่สุด พอฝึกวิปัสสนาแล้วพอปฏิบัติแล้วนี้ ความสุขมันเกิดขึ้นกับตัว มันก็เหมือนกับว่า เอ๊ นี่เพื่อตัวเองไม่ได้เพื่อบุคคลอื่นด้วย ที่กระผมถามเมื่อกี้ นี้ และก็พอผมยกตัวอย่างถึงท่านอาจารย์มันและลูกศิษย์ท่านที่ปฏิบัติมา ผมพยายามที่

จะตอบคำถามลูก บอกไม่ใช้อย่างนั้น ก่อนที่เราจะไปช่วยคนอื่นนั้นหมายความว่าเรานั้นจะต้องดีเสียก่อน เมื่อดีแล้วนี้ แน่นอนก็ออกไปเทศน์สั่งสอนเหมือนพระพุทธเจ้าท่านเหมือนกัน คือเขาก็มองดูอีกในแง่หนึ่งว่าจริงอยู่เป็นลูกพระเจ้าแผ่นดิน แล้วก็เกิดความรู้สึกไม่สบาย อยากจะไปหาความสงบหาความสุข ทั้งหมดเลย ทั้งทั้งเมียทั้งลูกทั้งอะไรเอาตัวเองออกไปเลย เขามองในแง่นี้นะครับ

ทีนี้ผมก็พยายามที่จะตอบว่า เอ้า ก็เสร็จแล้วเมื่อทิ้งไปแล้ว เมื่อรู้ว่าเป็นอย่างนั้นแล้ว ก็พยายามที่จะเทศนาสั่งสอนอะไรต่าง ๆ ไป แต่ยังมีอยู่อันหนึ่งเท่านั้นที่ท่านบอกว่าตัวเองเป็นที่พึ่งของตัวเอง อันนี้ซึ่งเป็นของดินะ ก็ต้องอธิบายเขาไปอย่างนั้น ทีนี้เมื่อหันกลับมาพูดถึงตามทฤษฎีที่กระผมคิดว่า ท่านอุตส่าห์ไปทำแล้วก็มีความสุขลูกหาอะไรต่าง ๆ ไปอยู่ตามป่าตามเขาตามอะไรต่าง ๆ นี่ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบังเอิญเป็นภาคอีสาน ซึ่งอยู่ในภาคที่มีเหตุการณ์ไม่ค่อยสงบเกิดขึ้น ทีนี้ถ้าเผื่อว่าเมื่อเป็นอย่างนั้นแล้วนี้ ถ้าจะให้มันเร็วขึ้นไปอีก กระผมว่าอย่างนั้นเพื่อที่จะให้มันมากขึ้น โดยช่วยกันแพร่กระจายให้มากขึ้น กระผมคิดว่าความสงบสุขนี้จะต้องเกิดขึ้นกับบ้านเมืองโดยเร็วมากเท่าไรยิ่งดีเท่านั้น

ทีนี้จะมีวิธียังไงที่จะให้มันเร็วให้มันทันการหรืออะไรก็สุดแท้แต่ กระผมคิดว่าประชาชนที่อยู่ในละแวกนั้น จะได้รับบรมิได้รับบารมีอะไรบางสิ่งบางอย่างเป็นเครื่องอบอุ่น ให้กว้างขวางขึ้นให้มากขึ้น มันก็จะยิ่งดีขึ้น อันนี้ผมว่าจะมีวิธียังไงที่จะทำ คือว่าเมื่อได้ศึกษาเล่าเรียนแล้ว เพื่อยังไงจะได้ออกไปเผยแผ่ แต่กระผมทราบดีว่าท่านอาจารย์ได้ออกไปดำเนินการ แต่ทีนี้เกรงว่ามันจะช้าไป ถ้าเผื่อว่าได้มากเท่าไรก็ยิ่งจะดี แต่ก็หมายถึงว่าไม่ได้คิดถึงเรื่องปริมาณอย่างเดียว ก็ต้องคิดถึงเรื่องคุณภาพด้วย ก็คงจะช่วยการเผยแผ่ศาสนา และนอกจากนั้นยังเป็นธรรมทาน แล้วก็ทำให้เกิดความสงบเกิดขึ้น ทำให้คนอยู่ในศีลในธรรมมากขึ้น เพราะในขณะนี้เรารู้ ใ้อัทธิพลของทางตะวันตกอิทธิพลอะไรต่าง ๆ นี่ ใ้อัความเจริญมันขึ้นมาทางวัตถุนี่มันมากเกินไปและมันเร็วเกินไป จะทำยังไงถึงจะให้ทางด้านจิตนี้มันเร็วพอ ๆ กัน นี่กระผมคิดอย่างนี้ครับ ว่าจะมีวิธียังไงที่จะให้มันเร็วขึ้น

ทีนี้แล้วสอนพระอยู่นี้แหละ มันเร็วขึ้นก็ให้สติปัญญามันเร็ว อะไรจะยกมาทั้งสามโลกธาตุมาหลอมมันก็ไม่ตื่น มันเร็วแล้วมันใช้ไหมละ อย่าว่าธรรมดาเพียงขึ้นใดชั้นหนึ่งให้ยกมาทั้งสามโลกธาตุมาหลอมมันก็ไม่ตื่น นั่นคือสติปัญญาพอแล้วมันเร็วแล้ว นี่ก็สอนพระอยู่นี้ให้มันเร็วอย่างนั้น และเมื่อตัวเร็วแล้วสอนใครก็ได้ ถ้าตัวเจ้าของไม่มีอะไรแล้วจะแบบมือเปล่า ๆ ไปให้เขานี้จะได้หรือ ต้องมีอย่างใดอย่างหนึ่งติดมือเจ้าของยื่นให้เขา การที่ไปสอนคน ถ้าเราไม่มีคุณงามความดีพอเป็นหลักเป็นแหล่งภายในจิตใจแล้วมันเจ๊งทั้งนั้น

แหละ หลักใจจึงเป็นของสำคัญมากในการสั่งสอนคน ทางพุทธศาสนาเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่มีแต่น้ำลายเฉย ๆ ให้มีหลักใจ คือว่านี่นะจริงนะ นั่น พุดออกมาจะเอาแคไหน เอาแค่นี้ให้แค่นี้ ๆ เอา ๆ หมดหรือ ยกให้หมดเลย เอ้าฟาดลงเต็มเหนี่ยว นั่น ตามชั้นตามภูมิของผู้มาต้องการจะเอา หรืออยู่ ๆ ก็จะไปละลายกะปิใส่น้ำทะเลไปหมด อ้าย เสียกะปิเปล่า ๆ มาละลายใสในถ้วยพอจะจมน้ำพริกก็ยังดี มันก็ต้องเห็นกะปิเป็นของสำคัญบ้าง เราจะไปเห็นแต่น้ำทะเลเป็นของสำคัญอย่างเดียวก็ไม่ถูก คุณหม่อว่าไง การสั่งสอนคนก็ต้องให้เหมาะกับคนที่ควรจะได้รับ

จะพุดถึงเรื่องศาสนาก็มีมามากแล้ว ถ้าหากพระเณรที่จะเป็นหลักเป็นเกณฑ์ของศาสนาตามหลักพระพุทธเจ้าทรงสอนแล้ว พระเณรก็ไม่ควรจะเหลวไหล ควรจะปฏิบัติตามหลักศาสนา นั่นก็คือเป็นการประกาศศาสนาอยู่ในตัวแล้ว แต่นี่ตัวเองก็ไม่ทำแล้วไปสอนคนอื่นให้ดีมันก็ไม่ดี ถ้าตัวเองดีแล้วอยู่ที่ไหนมันก็มีมา เนอะเอาอีกแหละ ไปโน้นก็ขาดนี้ ไปนี้ก็ขาดโน้น เอ้า สมมุติว่าเขานับถือวัดป่าบ้านตาด เอ้า ยกวัดป่าบ้านตาดไปเที่ยวประกาศศาสนานะ แล้ววัดป่าบ้านตาดร้างทำยังงัย ภาคกลางมาเจอเห็นแต่พระอยู่ในป่าในเขา ภาคกลางเดินไม่ได้นี้จะว่าไง ไปไหนก็ขึ้นรถขึ้นราไป นั่นนะภาคกลางจะตาย อย่าหาเรื่องให้ภาคกลางตายเลย ภาคอีสานเขาวังเลยนะเขาไปได้ เข้าป่าเขารกเขาไปได้ทั้งนั้น ก็พวกนี้พวกกองทุกข์ มันเคยแล้วนี่ ภาคกลางไปไหนมีแต่ขึ้นรถขึ้นราไป

แต่อาจารย์ต้องขออภัยนะ ไม่ได้ประมาทพุดตามความจริง นี่มานี้เพียงไม่เห็นอาจารย์เท่านั้น อ้าย อ่อนเปียกไปหมด ขับริดขับริดที่แรกซึ่งซังตึงตัง พออาจารย์ไม่อยู่เท่านั้นอ่อนไปหมดแล้วจะว่าไง แล้ววัดนี้ร้างแล้ว อาจารย์ไปเที่ยวประกาศศาสนาเข้าไปอยู่ในป่าในเขาโน้นแล้วทำยังงัย ตาย ทำยังงัยนั้น เลยตาย ๆ ไปตาม ๆ กัน ได้ทางหนึ่งทางหนึ่ง ตายว่าไงดีไหมละ หมดทำ ไม่ดีอย่างนั้น ก็ยังงี้แหละเหมาะพุดง่าย ๆ องค์ไหนที่ท่านจะไปให้เป็นอริยาศัยของท่าน คืออริยาศัยที่เป็นไปโดยธรรมนี้เหมาะ เหมาะยิ่งกว่าความทะเยอทะยานที่จะทำคนให้รวดเร็วให้เร็วอย่างนั้น นี่มันไม่เหมาะ

เห็นว่าที่ผ่านมาแล้วประมาณสัก ๗๐ ปี ๘๐ หรือ ๙๐ ปีนี้แหล่ ตั้งแต่เหนือไล่มาเรื่อยตามที่ต่าง ๆ นี่ก็เลยอยากจะให้มีมากกว่านั้นคงจะดี เพราะเห็นเวลานี้วัตถุมันเจริญมาก ทางด้านจิตใจนี้มันเสื่อมลง ถ้าหากว่าได้มีการฝึกหรือว่า...

ใช่ อาจารย์เห็นด้วย อันนี้อาจารย์เห็นด้วย แม้แต่ในวัดก็ยังจะมีจะว่ายังงัย สิ่งทำลายพระ เช่น วิทยุ โทรทัศน์เทวทัต เต็มไปหมดในวัดนี้ นั่นเป็นของดีแล้วหรือ พระพุทธเจ้าทรงชมเชยหรือ ตำนานที่สุดก็คือพระพุทธเจ้า เป็นข้าศึกต่อธรรมที่สุดก็คือสิ่งเหล่านี้ ต่อ

พระณเรศคือสิ่งเหล่านี้ สำหรับโลกเรายกให้เป็นเรื่องของโลกใช้ไหม แต่พระนี่ก็วันเข้ามาทำลายตัวเองเสียเองนี่ แล้วจะไปประกาศศาสนายังไง ถ้าไม่แบกหามวิทยุไปด้วยโทรศัพท์แท็บเล็ตไปด้วยพระเหล่านั้นก็ไม่ไป ถ้าเอาแท็บเล็ตไปด้วยวิทยุไปด้วยแล้ว พระเหล่านั้นจึงจะไปประกาศพระศาสนา แล้วเอาอะไรไปประกาศเขา โลกเขามีเต็มหมดแล้วเรื่องเหล่านี้ จะเอาอะไรเป็นของอัศจรรย์ ต้องขอภัยนะเราพูดอย่างกันเองต้องพูดอย่างนี้ คือพระผู้เป็นธรรมท่านไป ท่านไปด้วยความเหมาะสมของท่าน ไปประกาศศาสนาท่านก็เป็นตัวประกาศอยู่ในตัวของท่านแล้ว ท่านมีคุณภาพของท่านอยู่แล้ว เป็นที่แน่ใจของท่านอยู่แล้ว ไปที่ไหนก็เสมอ คือไม่สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไม่ผาดโผน ผู้มีธรรมไปผิดกัน

อย่างที่เขาไปเที่ยวประกาศศาสนาปีไหน ให้พระไปแบกเก้าอี้ให้นั้น ให้พระไปประกาศที่นั่นประกาศที่นี่ แล้วก็มาไหว้ฉันไป มันใช้ไม่ได้ ไปที่ไหนพระรุ่งพระรังมันอะไรไปประกาศศาสนา ไปขายซีให้เขาเห็นหมดอย่างนี้เขาว่าอย่างนั้น อย่าไปขายดีกว่า อยู่ในวัดมันก็ขายพอแล้ว ก็ว่ายังงี้แหละเรา อย่าไปขายให้มันกว้างขวางนักเลย มันเหม็นคลุ้งไปหมดแล้ว เฉพาะเจ้าของมันก็เหม็นพอแล้ว นี่จะไปให้คนอื่นดมอีกหรือ ไม่เอาบอกกัน อยู่เดี๋ยวนี้ก็ประกาศศาสนาจนแทบตายนี้รู้ไหม เราก็อ้างัน วันหนึ่ง ๆ เกี่ยวข้องกับประชาชนมากน้อยเพียงไรดูเอา เราว่าจี้ แล้วจะให้ไปประกาศที่ไหนอีก ไม่ไป เราบอกจี้เลย ตกลงผู้ใหญ่ก็ไม่กล้า เพราะนิสัยอาจารย์ถ้าว่าดื้อมันดื้อจริงนะ ถ้าไม่มีเหตุมีผลอย่ามาแหยมนะ บอกอย่างจี้เลย ถ้ามีเหตุผลเรายอมทันที แต่จะมาเอาแบบโลก ๆ อย่าดีกว่า เราบอกทันที เราไม่ใช่โลกนี่นะ ว่าจี้

เรื่องปัญญาอันนี้มันพูดยาก ถ้าไม่เป็นในเจ้าของมันพูดไม่ได้ ปัญญาที่วุ่นๆ ที่พูดถึงว่าขั้นอัตโนมติ ถ้าว่าพูดไม่ได้หรือก็เทศน์พระผู้ที่ควรฟังได้อยู่นี่นะ ผู้ฟังไม่เข้าใจก็มี ผู้เข้าใจอยู่ก็ยังมี แน่จะว่าโง่ภูมิที่พูดเหล่านี้ ที่เทศน์ก็ให้ภูมิจะเข้าใจได้ทั้งนั้น และแน่ใจว่าท่านเหล่านี้เข้าใจทั้ง ๆ ที่คนอื่นไม่เข้าใจ มันก็ตามขั้น เหมือนอย่างวิชาหมอ ขยายมาเท่าไรก็ตามที่ ถ้าไม่ใช่พวกเรียนหมอก็ไม่รู้เรื่อง ถ้าเป็นหมอแล้วมาแง่ไหนก็รู้หมดใช้ไหม มันเป็นอย่างงั้นแหละ อันนี้ก็เหมือนกัน

ขั้นสมาธินี้ เวลาจิตสงบลงไปถึงขั้นอัปปนาสมาธิ ที่พูดว่าขั้นนี้ดับหมดนะดับเวลาที่ถอนจิตออกมาแล้ว ทำไมเราถึงรู้ว่าจิตเราเป็นสมาธิถึงขั้นอัปปนาสมาธิ เราเอาสัญญาขั้นนี้มารู้หรือครับ

คือในขณะนั้นความรู้ไม่ได้สัมผัสกับอะไรทั้งหมด ธาตุชั้นนี้ยังไม่เจ็บเลย

นั่นสิครับ คือที่พูดว่าเวลาที่อยู่ชั้นอัปมานี้ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณอะไรพวกนี้ดับหมด

ดับ เวลามันลงเต็มทีดับจริง ๆ ไม่เหลือเลย

ตอนที่จิตถอนขึ้นมาแล้วนี้ทำไมถึงรู้ครับ

รู้ ตอนมันถอนขึ้นมามายู่ละชิ ตอนนั้นไม่ยุ่งนี่นะ ตอนนี้นมันยุ่งนี่มันถึงได้พูดกัน ถ้าว่ามีแต่อย่างเดียวนั้นก็ไม่ได้มาพูดกัน เพราะมันมีตอนยุ่งเข้ามาเกี่ยวข้องมาเป็นคู่แข่งกัน ถึงได้บอกว่าตอนนี้นมันยุ่ง ว่าใจเข้าใจไม่ใช่หรือนี่ เหมือนอย่างเรานอนหลับสนิท ตอนหลับสนิทนั้นใครจะพูดได้ พอตื่นขึ้นมา แหมเมื่อคืนหลับสนิทดีจัง เหมือนตาย ทำไมเราจึงทราบว่หลับสนิทดีละ

อย่างนี้หมายความว่าเรารู้ด้วยปัญญาหรือรู้ด้วยสัญญาครับ ที่ว่าหลับสนิทนั้นนะ ครับ

ก็ต่างคนต่างเคยหลับสนิทอยู่แล้วมาถามกันทำไม หรือคุณไม่เคยหลับสนิทถึงต้องมาถามอาจารย์ ถ้าหากว่าเคยหลับสนิทแล้วก็ไม่ควรถาม มันเป็นการขายตัวเองนี่นะ คือเราก็นี่ใช้สัญญาของเราไปจับเอาตอนที่มันหลับสนิท ตอนนั้นจริง ๆ ไม่รู้ว่สนิทไม่สนิทหรอก พอออกมาแล้วความรู้เอาสัญญาไปจับอันเดิมมาพูด

ถ้าสัญญาไปจับตัวเดิมมาพูดก็หมายความว่ามันไม่ได้ดับสนิทซิคครับถึงไปจำมาได้

แล้วคุณเข้าใจว่มันดับสนิทมีไหม หลับสนิทมีไหมเล่า

กระผมว่ามีครับ ดับสนิท

เคยเคยดับสนิทมีไหม

หมายถึงนอนหลับสนิทใช่ไหมครับ เคยครับ

แล้วที่นี้คุณเอามาพูดได้ใหม่ว่า แหมเมื่อคืนนี้หลับสนิทดี บางที่ยังย่ำว่าแหมเหมือนตายเลย คือจิตเวลามันทำงานแล้วก็ไปจับเอาอันนั้นมาพูด ตอนไม่ทำงานนี้ก็รู้อยู่เฉพาะคือจิตเวลาที่มันดับขณะนั้นแล้วจะไม่มีอะไรทั้งหมด เรื่องอาการว่านั่งหรืออะไรไม่มี อะไร ๆ ทั้งหมดไม่มี พูดได้แต่สักแต่ว่ารู้เท่านั้น พูดอย่างอื่นไม่ได้เลย แต่คำว่รู้มันปฏิเสธไม่ได้นะ มันหากสักแต่ว่ารู้ แต่คำที่ว่สักแต่ว่ารู้นี้เป็นเรื่องอัศจรรย์อันหนึ่งยิ่งกว่าอะไรอีกแหละ นี่ที่ว่สักแต่ว่ารู้ ถ้าไปแยบอะไรอีกไม่ได้ต้องเป็นสองชั้นมาทันที แยบไม่ได้เลย เราจะพูดได้แต่ว่าสักแต่ว่ารู้เท่านั้น นี่แหละมันดับจริง ๆ ดับอย่างนั้น เราจะว่าเรานั่งอยู่หรือนอนอยู่หรืออะไรนี้ จิตแยบออกมาไม่ได้ ถ้าแยบออกมามันก็มาทราบว่เป็นอาการนอน อาการยืน อาการเดินเสีย จึงแยบออกมาอย่างนี้ไม่ได้ในขณะนั้น มีอันเดียวแล้วพูดไม่

ได้เลย พูดได้แต่ว่าสักแต่ารู้เท่านั้น มีเท่านั้น ถ้าว่าสักแต่ว่าเท่านั้นพูดอย่างเต็มปากไม่ได้ ได้เพียงว่าสักแต่ารู้

ตอนนี้พอสักแต่ารู้ถึงขนาดนั้น ตัวสติกับตัวปัญญาและกัตัวผู้รู้เป็นตัวเดียวกันหมดใช้ไหมครับ

ก็น่าจะเป็นอย่างนั้น เหมือนอย่างเวลาเราทำงานด้วยสติอยู่ สติก็ตั้งทำปัญญาก็ทำงาน นี่มันเป็นทำตั่งทำ อันนั้นมันไม่มี เราจะว่าสติไม่มีหรือว่าสติลงไปรวมอยู่ในจุดเดียวกันก็ถูก คือสติไม่ทำงานในเวลานั้น ปัญญาก็ไม่ทำงาน มีแต่สักแต่รู้ซึ่งเป็นอันเดิม เข้าใจว่ารู้ไม่แสดงอาการว่าจันเอะ คืออาการนั้นก็ให้แก่ปัญญา ไม่แสดงเหมือนกันในตอนนั้น

มีผู้รู้ตัวเดียว

ผู้รู้ตัวเดียว จะว่ารู้เด่น ๆ อย่างเราคาดกันนี้ก็ไม่ได้ถูก ได้เพียงว่าสักแต่รู้ แต่ว่าเป็นธรรมชาติที่อัศจรรย์ตามภูมิของจิต อัศจรรย์ไม่ใช่เล่นเหมือนกัน ในขณะที่เป็นอย่างนั้นเรียกว่าไปแตะต้องมันไม่ได้เลย ต้องสักแต่ว่าเท่านั้น จะอยู่นานแค่ไหนเหมือนกัน แต่ในเวลาภาวนาใครอย่าไปคาดไม่ได้นะ มันต้องเป็นโดยหลักธรรมชาติของมันเอง มันเป็นของมันไปเอง เราจะไปคาดนี้ไม่ได้เรื่องเลย อย่างที่เล่าให้ฟังวันนี้ผู้ภาวนามักจะคาด ที่นี้พอภาวนา ถ้าเราเป็นอย่างนั้น ๆ ไปคาดเลยไม่ได้เรื่อง

มันจะเป็นอย่างไรก็ตามเราอย่าไปคาด ว่าจะให้จิตเราเป็นอย่างนั้น ท่านว่าอย่างนั้น จะให้จิตเราเป็นอย่างนั้น ๆ ไม่ต้อง คือให้เรารู้ตามความจริงความเป็นของเรา มันเป็นอย่างนี้ให้รู้ตามนั้นเท่านั้นเอง เราไม่ต้องไปหยาบอันนี้ยกไปใส่โน้น ๆ ไม่ได้ ผิด

ตอนที่จิตหลุดพ้นก็เหมือนกัน จะว่าจิตหลุดพ้นในสมาธิในเวลาจิตรวมนั้นมีไม่ได้ จะว่าในขณะที่จิตธรรมดาก็ไม่ค่อยถูก หากอยู่ในย่านกลาง ๆ เช่นอย่างพระอานนท์ พระอานนท์พอได้รับพุทธพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าว่าอีก ๓ เดือนเท่านั้นจะเป็นผู้สิ้นกิเลส ก็ดีอกดีใจ พระพุทธเจ้าท่านทรงทราบไว้แล้วว่าจะมีการทำสังคายนา จึงตรัสทำนายพระอานนท์ว่า อานนท์อย่าเสียใจ คือตอนนั้นพระอานนท์ร้องไห้เสียใจที่พระพุทธเจ้าจะปรินิพพาน ร้องไห้ทำไม อย่าเสียใจ เธอจะเป็นผู้สิ้นกิเลสในวันทำสังคายนานั้นแล เราพูดย่อ ๆ เอาเลยอย่างนี้ ที่นี้พระอานนท์ก็ยึดค่านั่น พอถึงวันนั้นก็เร่งความเพียร มีแต่จะบรรลู่ ๆ เท่านั้นงานก็เลยไม่ทำ จนกระทั่งจะสว่าง เอ๊ะ จะทำยังไง พอสว่างขึ้นมาตอนเช้านั้นก็ทำสังคายนา ทำความเพียรเสียจนแยกยังไม่ได้อะไรเลย ทอดอาลัย นั่นนี่คือถอนอุปาทานที่ไปยึดคำว่าเดี๋ยวนี้ออกเสีย แล้วก็ล้มตัวนอน หัวยังไม่ถึงหมอน คือเรียกว่า

อริยาบถทั้งสี่ จะว่ายขึ้นก็ไม่ใช่ เดินก็ไม่ใช่ นั่งก็ไม่ใช่ นอนก็ไม่ใช่ พอเอนลงไปนี้หัวยังไม่ถึง หมอนก็บรรลุนะคะ

ตอนทำความเพียรก็ตั้งท่าตั้งทางต่อความบรรลุนะคะ เลยลืมนั่งถึงงานของตัวเองที่ได้ทำ ทำยังไงจะบรรลุ คำนึงถึงแต่บรรลุ แล้วจิตก็ไปอยู่นั่นเสียไม่ได้ทำงานโดยตรง ทีนี้ตอนเห็นว่าจวนจะสว่างแล้วทำไง วันพรุ่งนี้จะทำสังคายนาอยู่แล้ว และการทำสังคายนา นี้เราก็ได้ทราบจากพระสงฆ์ว่า จะปราศจากพระอาณนที่ไปไม่ได้ เพราะพระอาณนที่เป็น พหุสูตร แม้จะยังไม่ได้ไม่ถึงวิมุตติหลุดพ้นเป็นพระอรหันต์ก็ตาม แต่จะเว้นพระอาณนที่ไป ไม่ได้ในการสังคายนา นี้ พระอาณนที่จะต้องเข้าสู่ที่ประชุมสังคายนาแน่ ๆ อีกประการ หนึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงทำนายไว้แล้วด้วย พระอาณนที่ก็ยึด แต่พอเห็นทำไม่ได้การแล้วก็ ทอดธุระ นั่นคือความยึดโน้นยึดนี้มันก็ปล่อยไปหมด จิตตอนนี้เป็นกลาง ๆ แล้วนี่ คือ ปล่อยเข้ามาเป็นกลาง ๆ แล้วมันพับออกตรงนั้น จะว่าจิตรวมเป็นสมาธิก็ไม่ใช่ จะว่า ทำงานอะไรอยู่ก็ไม่เชิง มาบรรลุเอาตอนกลาง ๆ คือตอนกลาง ๆ จิตมันรวมตัวกันอยู่ เสมอแล้ว เพราะจิตนี้เป็นอย่างนี้

นี่แม้แต่ขณะที่จะบรรลุก็ต้องเป็นกลาง ๆ คือมัชฌิมา ฉะนั้นการบรรลุธรรมไม่ใช่จะไปบรรลุในภูมิของสมาธิ บรรลุไปไม่ได้ จิตมันบรรลุอยู่ใน พุดง่าย ๆ ก็ว่าต้องปัญญา ถ้าจะ ว่าตอนทำงานชุลมุนวุ่นวายนี้แล้วบรรลุก็ยังไง อาจารย์เองก็ไม่สนิทใจเหมือนกัน ที่สนิทก็ คือสนิทตอนที่เป็นกลาง จิตเป็นกลาง สนิทใจมาก คือกำลังพิจารณากันชุลมุนวุ่นวายอยู่ นี้ มันก็ไม่บรรลุ ตอนออกมาเป็นกลาง ๆ กลางของจิตไม่ใช่กลางของสมาธิโน้น ไม่ใช่อยู่ใน สมาธิโน้น ไม่ได้อยู่กำลังทำงานนี้ เช่นเรากำลังพิจารณานี้ อยู่ พอพิจารณาแล้วก็ปล่อยจาก นั้นมา มาอยู่กลาง ๆ นี่

การบรรลุนี้ถ้าตามธรรมชาติมันมันก็ขณะจิตเดียว หรือแผล็บเดียวเท่านั้น เพราะ มันรวมตัวของมันหมดแล้ว ก็เหมือนกับรากแก้วนี้ถอนพรวดเดียวเท่านั้น รากฝอยอะไร ๆ เหล่านี้ขาดออกหมดแล้ว เหลือแต่รากแก้ว ถอนพรวดเดียวมันก็หมด คืออะไร ๆ ตัดมา หมด ๆ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส จิตถอนเข้ามาหมด ๆ แม้แต่ขันธเจ้าของมันยังหมดไป ทีนี้ที่เหลืออยู่ที่จิต ก็เลสไปรวมตัวอยู่ เรียกว่าเป็นอวิชชา ล้วน ๆ อาการของอวิชชาที่ออกมาทางรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ออกมาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย เรียกว่าขันธ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอาการ คือกิเลสออก ทางอาการนี้ หรือว่าเป็นทางเดินของมัน ทีนี้ตัดเข้าไป ๆ ด้วยปัญญา ไล่ตอนมันเข้าไป พอ เข้าใจนี้ปล่อย ๆ ปล่อยเข้าไป ๆ จนกระทั่งอะไร ๆ ในขันธทำนี้เข้าใจไปหมด รวมตัวแล้ว

นั่น อันนี้ไม่ติดอันโน้นไม่ติด เหลือแต่ความรู้อันเดียวติด พอวิชานี้แตกกระจายก็เรียกว่ามีขณะเดียว พับเดียวรู้ ก็หมดปัญหาไป

ในธรรมท่านพูดว่า กัลยาณบุรุษไม่สามารถจะแก้ปัญหของพระอริยบุคคลชั้นพระโสดาได้ พระโสดาไม่สามารถจะแก้ปัญหของพระสกิทาคาได้ พระสกิทาคาไม่สามารถจะแก้ปัญหของพระอนาคาได้ พระอนาคาไม่สามารถจะแก้ปัญหของพระอรหันต์ได้ แล้วก็ลำดับกันไป พระอรหันต์ไม่สามารถจะแก้ปัญหของพระอัครสาวกได้ พระอัครสาวกไม่สามารถจะแก้ปัญหของพระพุทธเจ้าได้ พระพุทธเจ้าเป็นพุทธวิสัยนี้ คือมันมีเคล็ด มีเคล็ด ๆ อันหนึ่ง ขณะที่บรรลुरुธรรมขั้นนี้เป็นยังไง มันเป็นขั้นโดยหลักธรรมชาติ ผู้นี้เอาหลักธรรมชาตินี้ไปถามผู้นั้นลองดูซิ ผู้นั้นไม่เคยรู้นี่ ถามปั๊บติดปั๊บเลย

เอ้า ขั้นนี้มันมีเคล็ดลับ ภูมินี้ภูมินี้รู้ชั้นภายในใจนี้มันเป็นอย่างนี้ แล้วเอาจุดนี้แหละ หรือเอาเคล็ดนี้ไปถามผู้นั้น ผู้นั้นยังไม่ผ่านนี้ก็ 모르 เช่นพระอนาคา รู้ยังงี้ถึงเรียกว่าอนาคา จิตทำหน้าที่ยังงี้บ้าง “ขณะจิต” เป็นยังงี้ ถามปั๊บติด ถ้าหากว่าเป็นผู้รู้ด้วยกันแล้ว พอถามปั๊บตอบทันทีเลย อย่างพระอรหันต์ก่อนที่จะสำเร็จเป็นยังงี้ ใส่ปั๊บเดียวเท่านั้นยากอะไร เพียงถามเท่านั้น ก็ท่านเข้าใจแล้วท่านทำไมจะตอบไม่ได้ พอทางนั้นถามปั๊บทางนี้เข้าใจพร้อมแล้วตั้งแต่ยังไม่ตอบ แล้วการตอบมันจะยากอะไร สำคัญที่ว่านี่นา ๆ เท่าไรก็ไม่รู้เรื่องนะซิ เอากระทะครอบหัวอยู่ นี่น่าฟ้า ๆ มันก็เท่านั้นแหละ ก็มันไม่เห็น พอเปิดแล้วถึงเห็น

ฉะนั้นผู้ที่ท่านผ่านไปแล้ว ๆ เวลาใครมาพูดเรื่องภาวนาให้ท่านฟัง ก็เหมือนครูเด็กทะเลาะเถียงกันยุ่งเรื่องบวกเรื่องลบ ใครผิดใครถูกครูฟังอยู่ครู่รู้หมด แต่เด็กคนนั้นก็ว่าของตัวถูก คนนี้ก็ว่าของตัวถูก ก็เถียงกันยุ่ง แต่ครูรู้หมดนอกจากจะตอบหรือไม่ตอบ บอกหรือไม่บอกเท่านั้น ครูรู้แล้วว่าฝ่ายไหนเป็นฝ่ายบวกผิด ฝ่ายไหนเป็นฝ่ายบวกถูก นี่ก็เหมือนกัน พอทางนั้นพูดมาปั๊บ ผู้ที่ผ่านไปแล้วเข้าใจทันทีทีเดียว จะสนทนากันก็ตามหรือท่านพูดขึ้นมาก็ตาม ท่านจะเข้าใจทันที นี่เป็นอันว่าเฉพาะ ๆ ธรรมชาติปฏิบัติเป็นเฉพาะ ๆ หรือพูดง่าย ๆ อาจารย์จะสอนองค์นั้นผู้มาศึกษามาอบรม ครั้นเล่าให้อาจารย์องค์นี้ฟัง ถ้าอาจารย์องค์นี้ภูมิสูงองค์นั้นไม่ได้ แต่ถือว่าตนเป็นอาจารย์และอธิบายไป ก็เท่ากับขายภูมิให้องค์นั้นฟัง ทราบได้ทันที

ทางภาคปฏิบัติเป็นอย่างนั้นแหละ คือถ้าภูมิปฏิบัติทางด้านจิตใจไม่เข้าใจแล้วจะอธิบายไม่ได้เลย พอทางนั้นเล่าขึ้นมา ทางนี้จะตอบสุมสุมสุมหาไปไม่ได้ โดยที่เราถือว่าเราเป็นอาจารย์แต่ไม่รู้จริง เราก็คือเป็นอาจารย์เขานี้ว่าเลยซิ ว่าเท่าไรขายเท่านั้น มันเป็นอย่างนั้น

จึงว่าผิดกัน หากว่าทางนี้ผ่านไปแล้ว ทางโน้นพูดขึ้นมาถึงจุดหมายที่ผู้นั้นสงสัยปั๊บ ใส่ปั๊บเดียวเท่านั้นแหละ เข้าใจเท่านั้นยอมรับทันที มันเป็นอย่างนั้น ทางภาคปฏิบัติผิดกันมากนะ การสนทนาธรรมกันก็เหมือนกับว่ามาเปิดจิตให้กันดูเลย พอทางนั้นเล่าทางนี้ก็เข้าใจเรื่อย เข้าใจขนาดไหนก็รู้กันทันที ๆ จึงไม่เหมือนการจดจำมา ถ้าไม่เข้าใจไม่รู้ ไม่ผ่านไปก่อนแล้วจะอธิบายไม่ได้ ไม่ทราบจะอธิบายได้ยังไง เหมือนเอากระทะครอบหัวนั้นแหละ ผ่านไปแล้วไม่ยาก พอพูดพบเข้าใจทันที

ตอนกิเลสขึ้นเบาบาง ที่ว่าสติปัญญาโลภกิเลสเข้าไปในดวงจิต แล้วเสร็จแล้วสติปัญญาก็ฟาดฟันกันเสร็จแล้วก็หมดไปเลย ขอให้อาจารย์กรุณาอธิบายอีกครั้ง

ทั้งส่วนภายนอก รูป เสียง กลิ่น รส เป็นต้นที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตา หู จมูก ลิ้น กาย ที่ในชั้นของเรา อันนี้มันก็พิจารณารอบตัวของมันและปล่อย ๆ จึงเป็นเหมือนกับที่เขาวิดน้ำจะเอาปลาในบึงหรือในหนองก็ตาม เช่นปลาในหนองในบึงนี้ เราจับปลาไม่ได้เพราะน้ำมาก เราจะทำยังไงถึงจะจับได้ ถ้าเราจะเอาปลาทั้งหมดก็ต้องวิดน้ำออกไป ๆ เวล่าน้ำลดลงเท่าไรปลาก็รวมตัวลงไป ๆ วิดออกไปจนกระทั่งน้ำหมด ปลาหาที่หลบซ่อนไม่ได้ก็รวมลงไปกองกันอยู่นั้น

ที่นี้สติปัญญาของเราพิจารณาตีต่อนเข้ามา ๆ ทางโน้นก็พิจารณา รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสอะไร ๆ พิจารณาโดย อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ชัดด้วยปัญญาแล้วก็ปล่อยเข้ามา เหมือนกับว่าน้ำลดลงมา ความยึดมั่นถือมั่นของกิเลสที่ไปแทรกอยู่ตามนั้นก็ถอยตัวเข้ามา กิเลสนี้ละเหมือนปลา ที่นี้รวมเข้ามา มาถึงรูปมันก็มาถือรูปเป็นเราเป็นของเรา มันซ่อนอยู่นี่อีก มันเป็นของเราที่ตรงไหน พิจารณาดูทุกสัต์ทุกส่วนของร่างกายนี้ อาการนั้นเป็นนั้นรวมแล้วถ้าพูดถึงธาตุก็เป็นเพียงธาตุ มันขัดภายในจิต ถ้าส่วนไหนเป็นธาตุ เช่น ธาตุดิน มันก็เป็นธาตุดินอย่างชัด ๆ เป็นเราเป็นเขาได้อย่างไร

คือให้เราว่า ปกติกิเลสจะหนีไปตามที่ต่าง ๆ ไซ้ไหมคะ เพราะฉะนั้นเราก็พยายามไล่ต้อนไปอยู่ที่จิต เราจึงรู้ความจริงว่า อ้อ ความจริงมันก็มาจากจิตนี้เอง

ไซ้ เพราะทางโน้นมันไม่เกี่ยวแล้ว พอปัญญาพิจารณาได้ความแล้ว หายสงสัยแล้วก็ถอยตัวเข้ามา ความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งนั้น รักในสิ่งนั้นชังสิ่งนั้นมันก็ไม่ไปเกี่ยวแล้ว หมดกังวลภายนอก ถ้ากิเลสไปอยู่ที่ไหนจะต้องเป็นความกังวลวนวายกับสิ่งนั้นอยู่เสมอ ที่นี้พอกิเลสหดตัวเข้ามา ความกังวลกับสิ่งภายนอกก็หมดไป ภาวที่จะพิจารณาภายนอกก็หมดไป และรวมเข้ามาในธาตุในชั้นนี้ เอ้า ดูรูปชั้นนี้คือร่างกายของเรา นี่ทั้งหมดนี้เรียกว่ารูป

หรือรูปชั้น จิตกับรูปชั้นนี้เป็นอันเดียวกันหรือ ทำไมถึงถือว่าอันนี้เป็นเราเป็นของเรา เป็นเพราะเหตุใด มันก็ค้นคว้าเข้าไปพิจารณาเข้าไป

เอ้า เราจะพิจารณาแยกไปเป็นชั้นเป็นอันก็ได้ตามแต่ความถนัดใจ อันนี้เป็นอุบาย วิธีหรือความถนัดใจของแต่ละรายที่จะพิจารณา ขอให้อยู่ในวงสังขธรรมด้วยกันก็ถูกต้อง ที่นี้จนกระทั่งถึงรูปไม่ว่าอาการใดมันก็สักแต่ว่ารูป รวมแล้วถ้าพิจารณาว่าเป็นธาตุนี้ก็เป็นแต่ ธาตุดิน เวทนาไม่ว่าเวทนาทางใจ เวทนาทางกาย มันมีทั้งสามนะ ๓ เวทนาและมี ๒ นั้น ด้วย คือ เวทนา สุข ทุกข์ เจย ๆ ทางกายก็มี ทางใจก็มี ทั้งหมดนี้เป็นอะไร ท่านก็บอกว่า เวทนา อนตฺตา เวทนา อนิจฺจา สัญญาคือความจำได้หมายรู้ก็เป็นแต่เพียงอาการ ออกไป จำไปหมายแล้วก็ดับไป ๆ สัญญาก็ อนิจฺจา สัญญาก็ อนตฺตา สังขารความคิดความปรุง ภายในจิตใจนี้ ปรุงดีปรุงชั่วไปแล้วมันก็ดับ ๆ

เมื่อถึงขั้นจะพิจารณาตะล่อมของมัน มันจะต้องพิจารณาเท่านี้แหละ และจะไม่ไป เกี่ยวข้องข้างนอกเลย เพราะปล่อยมาหมดแล้ว เรียกว่าตะล่อมเข้ามา ปัญญาหว่านล้อมเข้า เรื่อยพิจารณาเข้าเรื่อย เหมือนกับเราน้ำเรื่อย ที่นี้ปลาก็รวมตัวลงไป ๆ วิตเรื่อย ๆ แล้ว รวมลงไป ๆ ปล่อย รูปชั้นก็รู้เท่าทัน เข้าใจด้วยปัญญาแล้ว เวทนาชั้นก็รู้เท่าทันด้วย ปัญญาแล้ว สัญญาชั้น ความจำได้หมายรู้ สังขารชั้น วิญญาณชั้น ก็รู้ด้วยปัญญาอย่าง ชัดเจนแล้วปล่อย ปล่อยนี้หมายความว่าน้ำมันแห้งลงไป คือกิเลสรวมตัวลงไปแล้ว ปล่อย อย่างนี้แล้วรวมตัวลงไป ไปอยู่ที่จิต

ตอนที่กิเลสรวมไปอยู่ที่จิตนี้เป็นสิ่งที่ละเอียดมากทีเดียว ไม่มีกิเลสใดที่จะละเอียด ยิ่งกว่ากิเลสที่เข้าไปอยู่ในจิตแห่งเดียว แม้แต่สติปัญญาในชั้นอัตโนมัตถ์ยังต้องหลงกลอุบาย มันจนได้ เช่นอย่างที่เราเขียนไว้ในหนังสือว่า ความผ่องใส ความมองอาจกล้าหาญ ความแปลก ประหลาดอัศจรรย์ ทำให้ติดใจผูกพันอ้อยอิงอยู่กับอันนี้ แสดงว่าสติปัญญาขั้นนี้ถึงขนาด นั้นแล้วยังไปเผลอตัวให้มันจนได้ แต่ยังไม่ถึงขั้นชื่อว่าสติปัญญาขั้นนี้แล้วไม่พอใจ จะต้องสังเกตอยู่ตลอดเวลา ถึงจะรักษาวิชาที่เรียกว่ากิเลสอันละเอียดอยู่นี้ด้วยความติด พันก็ตาม แต่จะอยู่ด้วยการพิจารณา รักษาที่รักษา สังเกตก็สังเกต

ที่นี้คำว่าสมมุติ กิเลสนี้แม้จะละเอียดอย่างไรก็เป็นสมมุติ ย่อมจะต้องแสดงอาการ ตามส่วนของมันทีละเอียดให้เห็นจนได้ เห็นความเปลี่ยนแปลงของมันจนได้ เหมือนกับว่า จิตนี้ เอ๊ะ เดี่ยวทำไมว่าใส เดี่ยวทำไมเป็นลักษณะเฉา ๆ นิด ๆ เพียงเท่านี้ก็รู้แล้วกับสติ ปัญญาขั้นนี้ เดี่ยวทำไมถึงว่าผ่องใส เอ๊ะ ทำไมถึงว่าเศร้าหมอง เอ๊ะ เดี่ยวทำไมถึงว่าสุข เอ๊ะ เดี่ยวทำไมถึงว่าทุกข์ ก็หมายความว่าสุขอันละเอียด ทุกข์อันละเอียด มีอยู่ในกิเลสตัวนั้น

พอให้ทราบได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วสติปัญญาที่หมุนตัวเข้ามาสู่จุดนี้ จุดนี้เลยกลายเป็นสนามรบขึ้นมา ก็เลยก็กลายเป็นเป้าหมายของกระสุนไปเสีย กระสุนก็ได้แก่สติปัญญา จ่อลงไปก็พุ่ง ๆ ทะลุ

พอมันแตกกระจายลงไปหมดแล้ว ความที่ว่าอัศจรรย์ก็ดี ความอึ้งอึ้งก็ดี ความองอาจกล้าหาญก็ดี ที่ทำให้จิตได้ติดอย่างแน่นในขณะนั้น ทำให้สติปัญญาหลงในขณะนั้น เมื่ออันนี้สลายตัวลงไปแล้ว อันที่อยู่ได้นั้นคืออะไรละ เพราะแต่ก่อนถูกอันนี้หุ้มห่อไว้ เราที่มาหลงอันนี้ พออันนี้แตกกระจายลงไปแล้วมันก็เทียบอันนี้เหมือนขี้ควายกองหนึ่ง ที่เหลืออยู่เหมือนอะไร ถ้าจะเทียบก็เหมือนเพชรน้ำหนึ่ง พอถึงชั้นของมันแล้วมันเป็นอย่างนั้น จะยังงี้ก็ตามนักปฏิบัติ ถ้าไม่ได้รับการอบรมจากครูบาอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในทางนี้โดยเฉพาะ ยังงี้ก็พันติดไปไม่ได้ ต้องติดเสียก่อน อันนี้เป็นของสำคัญมาก

คิดว่าสำเร็จหรืออะ

ก็นึกว่าสำเร็จนั้นแล้ว ก็อย่างที่เราเขียนไว้ในหนังสือว่าพระอรหันต์นกหวีดนั่งใจ คือมีพระ ๒ องค์ท่านไปภาวนาด้วยกันที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น โดยขึ้นไปอยู่บนภูเขาต่างองค์ต่างอยู่ห่าง ๆ กันเพราะไปหาภาวนา พอติดสัจตรงกับเที่ยงคืนพอดี ท่านคงจะพิจารณาอะไรของท่านอยู่เหมือนว่าได้สำเร็จแล้ว จึงให้สัญญาณหมู่เพื่อนที่ไปด้วยกันว่าตัวสำเร็จแล้ว ก็เอามือล้วงเข้าไปในย่ามได้ขวดยานัตถุ์เล็ก ๆ ออกมาก็มาเป่า เป่าเป็นเป่านกหวีดแว่ว ๆ ๆ ขึ้นมาเลย หมู่เพื่อนนี้ก็มีอันตรายเกิดขึ้นเลยรีบมาดู เป็นอะไร ๆ จะเป็นอะไรก็ผมสำเร็จแล้วนี่ หมู่เพื่อนที่ไปด้วยกันจะพูดอะไรก็พูดไม่ออก สำเร็จอะไรอย่างนี้มันไม่สำเร็จขึ้นบ้าแล้วหรือ แต่ไม่กล้าพูด ก็เรียกว่าอ่อนใจไปหมด จึงกลับที่พัก

พอคืนหลังเที่ยงคืนอีก เสียงนกหวีดลั่นขึ้นอีกแล้ว สำเร็จขึ้นไหนน้า ชั้นนี้เห็นจะเป็นขึ้นบ้าอันสมบูรณ์ละมังพระองค์นี้น้า ก็อย่างว่าแหละแม่ไม่ยอมมาแต่ว่าจำเป็นต้องมาลองดู คราวนี้สำเร็จขึ้นไหนแล้วละ ไม่ใช่ขึ้นบ้าแล้วหรือ ใส่ปัญหาเข้าแล้ว เหน็บเข้าไปแล้วมันขึ้นบ้าอะไร มันไม่สำเร็จ เมื่อไม่สำเร็จแล้วทำไมจึงเป่า ก็เมื่อคืนนี้เข้าใจว่าสำเร็จก็เป่าให้หมู่เพื่อนทราบ วันนี้มันไม่สำเร็จก็ต้องเป่าละซิ ท่านก็ตรงขนาดนั้นละ ก็ดีอันหนึ่งเหมือนกัน ต้นกับปลายตรงกัน พอไม่สำเร็จก็ต้องเป่าให้หมู่เพื่อนทราบซิ แต่นี้เราไม่ได้หมายถึงชั้นที่ว่าเหล่านี้ มันอาจเป็นความสำคัญในชั้นใดชั้นหนึ่งเพราะไม่เคยเห็นไม่เคยรู้ พอรู้ขึ้นมามันก็ตื่นเต้น แล้วเข้าใจว่าใช้เลยเป่านกหวีดปัดขึ้นมา ก็เลยเป็นอรหันต์นกหวีดไป

เรื่องการพิจารณาภาวนานี้ไม่สิ้นสุดกับผู้ใด สำคัญที่มีครูบาอาจารย์คอยแนะ ยิ่งถึงขั้นปัญญาด้วยแล้วยิ่งเป็นขั้นปัญหามากทีเดียว มันรู้ทั้งวันทั้งคืน เพราะเราพิจารณา

ตลอดเวลาที่ ทุกอิริยาบถไม่มีอิริยาบถใดที่จะไม่ทำงาน แม้ที่สุดฉันอาหารอยู่นี้ก็ทำงาน หมุนตัว ๆ กับกิเลส ถ้าพิจารณาอะไรยังไม่แจ่มแจ้ง มันจะต้องค้นคว้าอยู่นั้น โดยไม่ไปสนใจกับรสกับชาติอะไรทั้งสิ้น นอนว่าจะนอนให้หลับแต่มันไม่ยอมหลับ ยังทำงานของมัน จนเหนื่อย เอ้า ลุกขึ้น ถ้างั้นลงทางจงกรม เดินเท่าไรมันก็เพลินของมันไปไม่รู้เวล่ำเวลา เดินจงกรมสมมุติตั้งแต่ฉันอาหารเสร็จแล้วจนกระทั่งบ่าย ๓ โมง คิดดูซิ คือมันเพลิน มันไม่ได้เกี่ยวข้องกับเวล่ำเวลาเรื่องสังขารร่างกายเป็นยังไง มันไม่สนใจ คงหมุนตัว ๆ อยู่ จิตมุ่งอยู่น้อย่างเดียว ดังนั้นจึงไม่มีกาลเวลาเข้ามารบกวน ถึงได้เรียกว่าสติปัญญาอัตโนมัติ ความเพียรอัตโนมัติ เมื่อถึงขั้นของมันแล้วเป็นอย่างนั้น

บางครั้งจนถึงให้คิดเหมือนกัน คือความคาดหวังนั้นแลมันรบกันกับความจริง เวลาเป็นอยู่ในจิตนี้เป็นความจริง ส่วนความคาดหวังของเรานั้นเป็นอันหนึ่ง เอ้ นี่เราคิดไว้ว่าเมื่อจิตมีความละเอียดลออเข้าไปมากเพียงไรแล้ว หน้าที่การงานของเราที่ทำนี้ก็จะค่อยเบาลง ๆ ความสุขก็จะมีมากขึ้น ๆ แต่นี่ทำไมมันกลับยุ่งยิ่งกว่าอะไร นอนก็ไม่หลับ กลางคืนกลางวันเป็นอันเดียวกัน เป็นราตรีเดียว มีแต่มืดกับแจ้งเท่านั้น งานกับจิตนี้ไม่ปล่อยมือกัน ทำไมจึงต้องเป็นอย่างนี้ แล้วเมื่อไรมันจะได้สะดวกสบายหายห่วงเสียทีนา เพียงเราคิดชั่วขณะเท่านั้น พอปล่อยนี้ปั๊บ ปู้บเข้างานแล้ว เพราะว่างานยังไม่เสร็จ

ก็พึงแต่ว่างานนี้จะแพ้ไปไม่ได้นอกจากให้ตายเสียเท่านั้น ไม่ตายให้ชนะ มีเท่านั้นที่จะเอาคำว่าแพ้เข้ามาในจิตนี้เป็นไปไม่ได้เลย ชีวิตจิตใจไม่มีความหมาย มีความหมายแต่คำว่าให้แพ้หรือให้ชนะเท่านั้น เมื่อถึงขั้นนั้นแล้วความเห็นโทษก็เต็มหัวใจ เมื่อเป็นอย่างนั้นความเห็นคุณจะไม่เต็มหัวใจได้อย่างไร เมื่อต่างอันต่างเต็มแล้วมันก็หมุนของมันตัว ๆ ที่นับทเวลามันไปเต็มทีของมันแล้ว สติปัญญาที่หมุนตัวเป็นเกลียวกัณฑ์ของมันเองโดยหลักธรรมชาติ ก็จะไปฟาดไปฟันไปพิจารณากับอะไรอีก ในเมื่อสู้ก็สู้กับข้าศึก เมื่อข้าศึกมันพินาศนิบาหนายไปหมดแล้วก็จะไปพิจารณากับอะไร สติปัญญาก็หมดหน้าที่ไปเอง

บทเวลาจะใช้ก็ใช้ธรรมดา เพราะกิเลสเป็นสมมุติ สติปัญญาก็เป็นสมมุติ เป็นเครื่องใช้แก้กิเลส เมื่อแก้กิเลสเสร็จแล้วก็หมดหน้าที่ไปเอง เหมือนเรามีมืออยู่ใช้ปอกทุเรียน ฟันทุเรียนปิ้ง ๆ ๆ อยู่ พอแกะทุเรียนออกมารับประทานแล้ว มีดก็หมดปัญหาไปเอง ใครจะไปกินมีดอันเป็นเครื่องมือ อันนี้ใครจะไปยึดเอาสติปัญญามาเป็นตัวของตัวเอง มันก็เป็นสมมุติเหมือนกัน มันรู้กันหมดจนว่าสังขารธรรมทั้งสี่เป็นกิริยาเท่านั้น ทุกข์ก็เป็นกิริยา สมุทัยเป็นกิริยา มรรคคือ ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นกิริยา นิโรธคือความดับทุกข์ กิริยาที่ดับก็

เป็นกิริยา ผ่านจากนั้นแล้วคืออะไร นั่น เลยจากสี่นี้แล้วถึงจะเป็นความจริง คือผู้ที่รู้ว่ากิเลส
สิ้นไปแล้ว ทุกข์ทั้งหลายสิ้นไปแล้ว นั่นแลคือผู้บริสุทธิ์ อันนั้นหมดกิริยา

เป็นยังงี้ละ เข้าใจแล้วยังที่ได้อธิบายให้ฟังเรื่องเขาวัดน้ำจะเอาปลา วิตเข้าไป ๗
จนกระทั่งถึงตัวปลาแล้ว

มันยากค่ะ

นั่นนะกิเลสเข้ามาเหยียบแล้ว อะอะยากแล้วยังไม่ถึงไหนเลย

ที่ดับกิเลสที่ตัวปลานั้นหมายความว่ายังงี้ครับ

เอ้า ก็เทียบขนาดนั้นแล้ว เป็นข้อเทียบเคียงก็จะให้เป็นปลาเป็นกิเลสไปยังไง

ข้อเทียบเคียงหรืออะ ถ้าวิตน้ำออกไปหมดแล้ว

ก็ได้ปลา ก็ฟันหัวปลา ฆ่าปลาได้ ปลาก็ตาย เราเทียบเป็นข้อเทียบนะ มันเป็นอย่างงั้น
โอ้ ไม่ใช่เล่นนะกิเลสนี้ อันนี้ไม่ลืมหูละ จนกระทั่งถึงวันตายก็ไม่ลืมหูละ ตั้งแต่วันเริ่มแรกเรา
ปฏิบัติลุ่มลูกคลุกคลานมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ลืมหูละไม่ได้ เพราะอยู่ที่หัวใจเราเอง เวลาฝึก
หัดที่แรกมันลุ่มลูกคลุกคลาน พอจะเริ่มภาวนากิเลสชักบังเหียนทีเดียวเท่านั้นหงายตังเลย
หงายตังไปไหน ก็ลงหมอนนั่นแหละ แล้วก็ลงภวังค์หลงเสียด้วย ครอก ๆ ๆ เลย จน
ตะวันโผล่ขึ้นฟ้าแล้ว ไม่หิวข้าวไม่ยอมตื่นจะว่าไง นั่นเวลากิเลสมีอำนาจเป็นอย่างนั้น ทีนี้พอ
เราฝึกหัดอบรมสั่งสมสติเข้าไปเรื่อย ๆ มันก็ค่อยมีกำลังขึ้น ๆ ค่อยต่อสู้เรื่อยมีที่แพ้ทีชนะ

ที่แรกก็มีแต่แพ้ทำเดียว พอจะต่อสู้แพ้แล้ว ขึ้นเวทีเรายังไม่เห็นมันเลย มัวแต่ไป
มองอยู่ทางนั้น มันอยู่ทางหลังต้อยเสียตกเวทีไปแล้ว ขึ้นมาอีก ไหนมันอยู่ไหน มันเอาอีก
ลงอีก ลงไปไหนก็ลงไปแต่หมอนนั่นแหละ นี่เป็นข้อเทียบเคียง เวทีคือเวทีต่อสู้ หงายปู้ก็
ลงหมอน ทีนี้พอต่อไปมันมีกำลังได้นี้ เพราะสิ่งใดที่เราอบรมยอมมีกำลัง สติปัญญาเวลา
ลุ่มลูกคลุกคลานมันก็ลุ่ม แต่พอได้หลัก เช่นจิตมีความสงบปู้ลงไป ความเชื่อความ
เลื่อมใสหรือความสนใจนี้เกิดมีมากขึ้น ความเพียรมากขึ้น ๆ ค่อยเพิ่มกันเข้าโดยลำดับ
ดา ผลที่ปรากฏก็มากขึ้นโดยลำดับ แปลกประหลาดอัศจรรย์ขึ้นโดยลำดับ ความเพียรก็ยิ่ง
แรง แรง ๆ ลงไปจนกระทั่งถึงขั้นว่าแพ้ไม่ได้ ถ้าว่าแพ้ให้ตายเสียดีกว่า ถ้าลงถึงขนาดนั้น
แล้วเรื่องการต่อสู้จะไม่สุดขีดได้ยังไง นั่นละความเพียรจึงเต็มเม็ดเต็มหน่วย

ถึงกับต้องได้รั้งเอาไว้ คือมันเลยเถิดจนหาเวลาไม่ได้ บางทีกลางคืนนั้นนอนไม่
หลับ ข้างกลางวันยังไม่หลับอีก ทีนี้ตัวก็ซูบซีดลงไป พลังของจิตก็ไม่มี อ่อนเหนียว จึงต้อง
ได้พัก คำว่าพักคืออย่างไร พักจิตให้เข้าสู่ความสงบไม่ต้องไปทำงาน หยุดกิริยาแห่งการ
พิจารณา นี่ประการหนึ่ง ประการที่สองพักนอน พยายามรังจิตของเราเข้ามาสู่ เช่นธรรม

บทใดบทหนึ่งก็ตามเป็นที่ยึดของจิตไม่ให้ออกไปทำงาน เช่น พุทโธ ๆ ถีบ ไม่ให้มันคิดออกไปได้เลย แล้วจิตก็สงบตัวลงไป สบาย จากนั้นก็หลับ พอตื่นขึ้นมาเนี่ยคึกคัก หลังจากนั้นงานกับสติปัญญานี้จะวิ่งถึงกันปั๊บเลย นี่เรียกว่าสติปัญญาอัตโนมัติ เป็นอย่างนั้น เราพูดได้เมื่อไรว่าตั้งแต่ขณะตื่นขึ้นมาจนกระทั่งถึงขณะที่จะนอน เวลานี้เราได้เผลอเมื่อไรบ้าง หาช่องไม่มีเลย จึงเรียกว่าสติปัญญาอัตโนมัติ คือมันหมุนอยู่ตลอดเวลา รู้ตัวอยู่ตลอดเวลาทีเดียว

หลวงตาอะ ถ้าทุกคนสู้แบบไม่ยอมถอยแบบที่หลวงตาว่า จะชนะมันได้ในที่สุดทุกคนหรือคะ

อันนี้ก็ตอบยากเหมือนกัน เราจะพูดแน่ว่าถ้าสติปัญญาก็เป็นอย่างนั้น พลังของจิตก็เป็นอย่างนั้น การต่อสู้ของเราก็เป็นอย่างนั้น ก็เลสจะเหนือไปไม่ได้เลย แต่นี่บางทีสติปัญญาอาจอ่อนบ้าง แต่จะสู้ไปเฉย ๆ ยังสู้ คืออาวุธของเราไม่ตีมันก็ตายเหมือนกันในสงครามไซ้ไหมละ เราไม่ถอยหลังแต่เราก็อาจตายได้ เพราะว่าอาวุธของเราไม่ทันสมัย สู้อาวุธกิเลสไม่ได้นี้ก็ตายได้เหมือนกัน แพ้กิเลสเหมือนกัน แพ้ด้วยการตาย

แต่ถ้าหากสติปัญญาเราพอ

พอแล้วมันหากรู้ตัวเอง มาถึงขั้นนี้มันรู้ตัวเอง คือเราไม่ได้คาดไว้ก่อนก็ตาม มันหากเป็นไปตามความจริงนั้น คือขณะนั้นจิตเป็นยังงั้น ขณะนี้จิตเป็นยังงี้ มันเป็นไปเองจึงเรียกว่าความจริง เมื่อความจริงของมันเป็นไปเต็มที่แล้ว พลังของจิตมีแล้ว แน่ละที่นี้ไม่ถอยเลย ถ้ากิเลสไม่ตายเสียเท่านั้นก็ให้เราตาย ถ้าเราไม่ตายกิเลสต้องตาย ที่จะให้เราแพ้เป็นไม่มี มีไม่ได้ว่างั้นเลย นั่นถึงขั้นเต็มเหนี่ยวมันเต็มจริง ๆ เพราะเราเชื่อกำลังของเรา กำลังอาวุธ ทุกสิ่งทุกอย่างเราเชื่อของเราแล้ว จนกระทั่งถึงได้ค้นหามัน กิเลสอยู่ไหนเวลานี้แต่ก่อนเราไปหมอบที่ไหนกิเลสไล่ตีเรา ๆ ไล่ตีลงหมอนนั่นแหละ หมอบเรื่อย ที่นี้พอเรามีกำลังแล้วเราคู้เขี่ยหากิเลส เหมือนกับว่าไล่ตีกิเลสไล่ฟันกิเลส จนกระทั่งกิเลสละเอียดเข้าไปก็คู้เขี่ยหากัน คือกิเลสอ่อนลงไป สติปัญญาของเรามีกำลังมาก คู้เขี่ยขุดค้นหาจนเจอ อันนี้เกิดจากความรอบคอบของตัวเองนั่นแหละ มันติดมันข้องอยู่ที่จุดไหนอะไรค้นหา

แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่าเป็นกิเลสชนิดไหน

ชนิดไหนมันพูดไม่ออกนะ พูดไม่ถูก แต่สติปัญญากับกิเลสมันรู้จักกัน

อย่างความปิติก็เป็นกิเลสหรืออะ

ความปิติในธรรมก็ไม่ใช่กิเลส ถ้าเป็นกิเลสเราก็จะไปเดินทางไหนได้ นี่เป็นผลของธรรม

สมมุติเวลาเรานั่งแล้วรู้สึกปิติในธรรม

ปิตินิธรรมไม่เป็นกิเลส เป็นธรรมชาติความอิมใจ เป็นของคู่เคียงกัน เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติของเรา จะเรียกว่าเป็นกิเลสได้ยังไง เช่น ความอยากพ้นทุกข์ ความอยากประกอบความเพียร อยากทำบุญให้ทานไม่เป็นกิเลส เป็นมรรค คิดอย่างนี้เป็นมรรค กิเลสมันตระหนี่ไม่อยากจะให้ทาน ถ้าจะรักษาศีลก็กลัวว่าจะอดข้าวอดอะไร ๆ ไม่ไหวจะตายแล้วงานอยู่วันพรุ่งนี้มันก็ลากมาเดี๋ยวนี้ เดี่ยวรุ่งวันนี้ไม่ได้ทำงานนะ ทำงานได้ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย งานอยู่วันพรุ่งนี้มันก็ลากเอามาเดี๋ยวนี้เลย กิเลสเป็นอย่างนั้น ถ้าภาวนาก็มองดูแต่นาฬิกา แต่ก่อนนาฬิกาก็เดินและรู้สึกว่าจะเดินเร็ว ที่นี้นาฬิกาทำไมเป็นอย่างนั้นคว้านาฬิกามาทุบทิ้งเสียจะเป็นไรวะ อยากให้มันถึงเวลาแล้วจะได้ออก เหมือนกับว่าไปภาวนาเอานาฬิกา ไม่ได้ภาวนาฆ่ากิเลส

ถ้าเกิดปิตินิสมาสีละคะ

ปิตินิสมาสีเป็นธรรม อันนี้เราพูดถึงกิเลสเป็นอย่างนี้ การต่อสู้กับกิเลสจะเป็นวิธีใดก็ตามเป็นมรรคทั้งนั้น เราจะว่าเป็นความมานะหรือเป็นกิเลสมันไม่ใช่ เป็นพลังของธรรมต่างหาก เช่น มุมนะสู้กับกิเลสนี้เป็นพลังของธรรม เป็นพลังของใจที่จะต่อสู้กับข้าศึกต่างหาก เรียกว่ามรรค ถ้าหากว่าไม่มีสิ่งเหล่านี้ไม่มีพลังจะสู้กันได้อย่างไร ไม่มีแก้ไขเลย มันก็เป็นคนตายละซิ แต่กิเลสมันไม่ตายนี่นะ เราพูดอย่างนี้ก็แล้วกัน กิเลสมีพลัง ธรรมไม่มีพลังสู้กิเลสได้ยังไง กิเลสมีพลังมีกำลัง ธรรมะต้องมีกำลัง การต่อสู้กับกิเลสถึงจะสู้กันได้ ธรรมะต้องมีพลังเหนือกว่า ไม่เหนือกว่าสู้ไม่ได้

ความอยากในทางธรรมะก็กลายเป็นมรรคไป

ใช่ ความอยากถ้าเป็นฝ่ายธรรมแล้วเป็นมรรค มีมากที่พูดกันว่า ทำไปกลาง ๆ เกิดอยากไอนั้นไอนี้มากเป็นกิเลส ๆ อันนี้เหมือนกับว่ามัชฌิมาปฏิปทาอยู่อย่างนี้ ถ้าเป็นทัพพีก็ตกลงไปตรง ๆ เอาขึ้นมาตรง ๆ มันจะได้เรื่องอะไร แengขึ้นหนึ่งก็ไม่ติดขึ้นมาใช้ไหม ก็เราก็ตกลงไปเพื่อจะตักแengเราถึงเอาทัพพีลงไป ทัพพีก็ต้องงอ ๆ ยังงี้ใช้ไหม ตักปุ๊บซ้อนขึ้นมางี้ จะไปจ้ำจี้ลงไปอย่างนี้ขึ้นมามันได้เรื่องอะไร แบบนี้ไม่ใช่มัชฌิมา มัชฌิมาแบบชุดคู้ย่นถึงเรียกว่ามัชฌิมา ใครจะฉลาดยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า จะสอนคนให้โง่หรือ แบบนั้นแบบโง่นี้มา ค่อยเป็นค่อยไปเถอะเราทำมากนักจะเคร่งเกินไป ที่ว่าเคร่งเกินไปนั้นละคือเรื่องของกิเลส ทำอย่างนี้พอดีละ ทำมากกว่านี้ไม่ดีมันเคร่งเกินไป

ที่มีพระองค์หนึ่งถามท่านอาจารย์มันว่า ทำไมท่านไม่เปลี่ยนจีวร แล้วท่านตอบได้ดีมาก แหมฟังแล้วเปรียบเทียบกับตัวเราอย่างนี้ ท่านว่าเป็นลิง

เป็นอย่างนั้น โอ้ย ท่านอาจารย์มันท่านมีเหตุมีผลทุกอย่างรอบตัวเลย นิสัยท่านอาจารย์มันเป็นนิสัยอาชาไนย คือองอาจกล้าหาญ ส่างผ่าเผย แม้จะองค์เล็กก็ตาม ท่านไม่สูง แต่กิริยาท่าทางนี้ไม่เหมือนใครเลย คือเป็นกิริยาที่ส่างผ่าเผยมากที่สุด องอาจกล้าหาญ ถึงได้เรียกว่าอาชาไนย มีความส่างผ่าเผยเหมือนม้าอาชาไนย ไม่สะทกสะท้านไม่กลัวอะไร ตามท่านกล่าวไว้ในหนังสือ ม้าอาชาไนยนี้เป็นม้าที่องอาจกล้าหาญ ส่างผ่าเผยมาก นิสัยของท่านอาจารย์มันก็เหมือนกัน

ยังมีคนมาถามปัญหา พอถามພໍພໍตอบພໍພໍ ไม่ทราบท่านคิดไว้ตั้งแต่เมื่อไร ท่านไม่ได้คิด พอถามมาພໍພໍก็เหมือนกับมาเปิดพระไตรปิฎกท่านออก เหมือนกับเราไขก๊อกละ พอไขก๊อกພໍພໍ..จ๊อก พอเปิดພໍພໍ..จ๊อก ก็มันเต็มอยู่แล้วนี่ ไอ้เราเนี่ย อู๊ย คຸຍຢືນຢຸດຄັນເທົ່າໃດก็ได้เรื่อง เวลาไปเจอเจอแต่ความขี้เกียจเต็มตัว หลวงพ่อบัวยังแล้วในตัวไม่มีอะไร คັນนี้มีตั้งแต่ความขี้เกียจอ่อนแอ ความเชื่อช้าเชอะชะ เอาไปแข่งที่ไหน สมมุติว่าใส่แคร่หามไปยั้ง พวกนั้นตกแคร่ไปหมดเลยยังไม่ทันได้ต่อสู้ สູ່เราไม่ได้มันกลัว พอมองเห็นมันกลัวฤทธิ์แล้ว

ถ้าไม่สนใจจะรู้มันก็รู้ไม่ได้ว่าความอยากคืออะไร สนใจแต่จะคล้อยตามมัน หรือให้มันลากถลอกปอกเปิกไปอย่างนั้น มันจะลากเข้าโรงบารโรงบ๋าไปหมดนั่นแหละ มันอยากไม่ใช่หรือถึงไปโรงสุรายาฝิ่น เที้ยวเตร็ดเตร่เร่ร่อนเพราะความอยาก นี่ถ้าหากว่าไม่มีธรรมเป็นเครื่องเทียบเคียง เป็นเครื่องจุดรั้งกันไว้ ความอยากเหล่านี้ก็ไม่สะตุใจเราว่าผิดหรือถูกดังที่อธิบายนี้ พอเราได้ปฏิบัติธรรมเข้า การห้ามความอยากประเภทที่พาให้เสียหาย อย่างนี้เรียกว่าธรรม อยากก็ไม่ให้ไป อยากก็ไม่ทำ เพราะทำแล้วเสียหาย รู้ทำไมจะไม่รู้ถ้าเราตั้งใจจะรู้ เพราะจิตนี้รู้อยู่แล้ว

ความอยากที่ประกอบด้วยสติปัญญาก็เป็นทางฝ่ายธรรม ความอยากที่ประกอบไปทางกิเลสก็เป็นทางต่ำอย่างนี้ใช้ไหมครับ

ใช่ เช่นความอยากรุนแรงถึงอยากพันทุกข้ออย่างนี้ ความอยากนี้เป็นธรรมเป็นฝ่ายมรรค

ผมพิจารณาอุสติปัญญาก็เป็นอาการของจิต ฝ่ายกิเลสก็เป็นอาการของจิต แต่ฝ่ายหนึ่งมีดี ฝ่ายหนึ่งสว่าง ทีนี้ถ้าหากว่าเราเจริญทางฝ่ายสติปัญญาให้มากขึ้น ๆ มันก็จะไล่ความมืดให้ถอยหนี ๆ ออกไปใช้ไหมครับ

ใช่

เมื่อคืนท่านอาจารย์ได้พูดถึงเกี่ยวกับอย่างขำขันนะคะ มันก็ต้องมีที่มา คือถ้าพูดอย่างนี้ก็เข้าใจง่ายว่า อะไรก็ตามต้องมีที่มา แต่นี่ส่วนใหญ่คนยังสงสัยอยู่มากกว่าจะมีชาติก่อน ชาติปัจจุบัน และก็ในอนาคต ท่านอาจารย์ได้บอกว่าพระพุทธเจ้าท่านรอบรู้ทุกอย่างในสิ่งที่ท่านตรัสไว้ทุกอย่างนี้เป็นความจริง คือเรายังไม่รู้ก็เปรียบเสมือนกับเราไม่สามารถที่จะมองเห็นได้ ฉะนั้นก็ควรจะยอมรับในสิ่งที่ท่านได้ตรัสไว้ ในกรณีเช่นนี้ในฐานะทางวิทยาศาสตร์รู้สึกว่ายอมรับในสิ่งที่เราเองไม่เห็นและไม่เข้าใจ บางครั้งก็ยอมรับได้ยาก ซึ่งท่านก็บอกว่าเป็นเพราะเรารู้太少 ที่นี้ทำอะไรถึงจะทำให้ใจให้ยอมรับได้

ถ้าเราเข้าใจว่าเรารู้太少อย่างนี้ยังมีส่วนดี และพยายามจะให้มีความรู้มากขึ้นไป เพื่อจะยอมรับพระพุทธเจ้ามากขึ้น แต่สำคัญก็คือว่าเรารู้มากกว่าพระพุทธเจ้านี้ซิ แก่ไม่ได้ตรงนี้แหละ มันมักจะรู้มากกว่าใคร ๆ นั่นนะ ยืนเอาเลยไม่เชื่อโดยหาเหตุผลไม่ได้เลย ทั้ง ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงด้วยเหตุด้วยผล ทรงรู้มาแล้วจริง ๆ ด้วยเหตุด้วยผล แต่แล้วเรตัดสินเอาเลยที่เดียวโดยไม่มีเหตุผล นี่มันก็ขัดกันกับธรรม สุดท้ายก็คือเรารู้มาก แบกความรู้มากอยู่นั่น ชาติก่อนชาติหลังอะไรเหล่านี้ เปิดเทปฟังก็รู้ว่าเป็นยังไง ของอยู่กับตัวยังให้คนอื่นไปชี้ไปบอกแทบล้มแทบตายก็ยังไม่ยอมรับ

เกิดใครเป็นคนเกิด เราเกิดมาเป็นมนุษย์เดี๋ยวนี้ไม่ใช่เราจะเป็นใครเป็นคนเกิดอะไรเป็นสาเหตุให้เราเกิดก็ไม่ทราบทั้ง ๆ ที่มีอยู่กับเรา จะไปเกิดข้างหน้าเป็นเพราะสาเหตุอันใดเราก็ไม่รู้ นี่เรียกว่าไม่รู้ทั้งอดีต ไม่รู้ทั้งอนาคต ไม่รู้ทั้งปัจจุบันนั่นแหละ ปัจจุบันนี้จิตเป็นยังไง มันแหวกแนวยุ่ตลอดเวลาที่จะหาภพหาชาติ หรือว่าสงบตัวดีก็ไม่รู้จะว่าไง เรื่องเกิดเรื่องตายภพใหม่ภพเก่านี้ก็ได้พูดแล้วนี่ เรียนจบพระไตรปิฎกก็เถอะว่านั่นเลย ถ้าจะจำแต่แถวแต่แนวไปหาความจริงไม่ได้ แต่พระพุทธเจ้าทรงรู้สิ่งเหล่านี้ด้วยความจริง ไม่ได้รู้ด้วยความจำ

เราไปเรียนไปจดไปจำมาเฉย ๆ ได้ประโยชน์อะไร ก็เลสก็ยังท่วมหัวอยู่ตามเดิมนั่นแหละ มันไม่ได้ลดลงเพราะความจำนะ ดีไม่ดีความจำนั้นแหละจะช่วยเสริมกิเลสเสียอีกเท่าภูเขาเนี่ย ไม่ต้องว่าคนอื่นแหละว่าหลงตาบวนี้แหละ หลงตาบวไม่เป็นท่า เรียนนักธรรมตรีได้ขนาดนี้ โอ้โฮ เราได้เป็นนักธรรมตรีวะ เรียนนักธรรมโทได้ก็เลสออกขนาดนี้ พอเรียนนักธรรมเอกได้กับเป็นมหาเปรียญ ขึ้นแล้วกิเลสกองเท่าภูเขา ไปไหนไม่ได้มันหนักความรู้ ความจริงมันหนักกิเลสด้วยความจำเห็นไหม นั่นละความจำกับความสำคัญมันขึ้นมาพร้อมกันว่าเรารู้เราฉลาด อะไร ๆ สำคัญเอาเฉย ๆ ทั้งที่ไม่รู้ไม่ฉลาด นี่ไม่ความจริงมันเป็นความจำความสำคัญ ที่นี้เวลาประพฤติปฏิบัติเรื่องจิตตภาวนาเข้าไป ๆ ค่อยรู้

ความจริงเข้าไป รู้ความจริงเข้าไป ๆ รู้ตรงไหนก็เลสก็ค่อยหลุดลอยออกไป ๆ รู้เต็มทีก็เลสหลุดลอยออกหมด แล้วจะไม่เข้าใจได้ยังงៃของมืออยู่กับตัวแท้ ๆ

สำหรับคนที่ไม่สามารถที่จะรู้แจ้งในตอนนั้น จะทำยังงៃดีในเมื่อท่านบอกไม่ให้จำ

อย่างพวกเรายู่ออย่างนี้จะทำยังงៃ ใครรู้แจ้งสักคน อย่างหลงตาบ๊วจะรู้แจ้งอะไร ก็ยู่ออย่างนี้แหละจะทำยังงៃ ก็ยู่ออย่างนี้แหละ เราไม่รู้เราก็อยู่ออย่างนี้จะว่างៃ จะไปทำอย่างไรอีก วิธีสอนก็สอนแล้วนี้แต่มันก็ยังไม่รู้นี้ ก็เหมือนอย่างเราเรียนวิชาทางโลก ถ้ายังไม่ได้ก็ยู่ออย่างนี้ก่อนใช้ไหมละ สอบไม่ได้ เราก็ยังต้องสอบของเก่าเรียนของเก่าก่อนยู่ออย่างนี้แหละจะทำยังงៃ เอาจนกระทั่งมันได้แล้วค่อยเขิบขึ้นไป

ท่านอาจารย์ครับการดำเนินชีวิตทางโลกนี้ครับ บางอย่างนี้เป็นการกระทำซึ่งคิดว่าดีนะครับ แต่อาจจะไปเบียดเบียนสัตว์อื่น อย่างเช่นนักวิทยาศาสตร์ซึ่งต้องทำการศึกษาทดลอง และจะต้องนำสัตว์มาทำการทดลองอย่างนี้นะครับ ท่านอาจารย์จะช่วยอธิบายให้ด้วยว่าเราจะทำใจอย่างไร

โอ้ นี่ไม่ใช่หน้าที่ของอาจารย์จะไปอธิบาย ให้ไปหาสัตว์มาทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์อย่างนั้นก็ผิดอีก ว่าอย่าไปทำนะ ก็พวกทำมียู่อจะทำยังงៃ อาจารย์ก็เป็นอาจารย์ พวกทำก็เป็นพวกทำ มันก็เป็นคนละคนไปยังงั้น เพราะมันไม่เหมือนกันนี่

อันนี้บาปก็ติดตัวชิคะ ไม่ทำก็ไม่ได้เพราะเป็นวิชาบังคับ

ใครทำก็ติดแหละจะว่างៃ ความจำเป็นมันบังคับนี้ ก็เหมือนอย่างอวัยวะของเราส่วนนี้มันเสียและจะเป็นผลร้ายต่อส่วนใหญ่อย่างนี้ จำเป็นต้องตัดออก เจ็บก็ต้องยอมให้ตัด เสียตายเท่าไรก็ต้องตัดเพราะสละน้อยเพื่อมาก มันก็มีเหตุผลของมันยู่ออย่างนั้น แต่เราไม่ได้ส่งเสริมนะว่า ไปนี้ไปเที่ยวหาฆ่าสัตว์มาทำวิทยาศาสตร์นะ เราก็ไม่ได้ส่งเสริม สิ่งผิดมันก็ผิด แต่เหตุผลที่เป็นไปเป็นไปอย่างที่ว่านี้ เช่น อวัยวะส่วนนี้มันเสีย ถ้าเอาไว้จะลูกกลมเข้าไปสู่อวัยวะส่วนใหญ่ให้เสียนี้ จำเป็นต้องตัดมัน มีความจำเป็นบังคับยู่อแล้ว เสียตายเท่าไรก็ต้องตัดออก ถ้าไม่ทำก็ไม่ได้ เรื่องนักวิทยาศาสตร์ เรื่องหมออะไรที่เกี่ยวข้องกับสัตว์นี้ก็ทำนองเดียวกัน จะว่าไม่มีบาปเลยพูดไม่ได้ ก็ทำบาปไม่มีบาปได้หรือ ผิดถูกตรงไหนต้องยอมรับกันถึงเรียกว่านักรธรรมะ อ้อ ไม่เป็นไรแหละทำเพื่อวิทยาศาสตร์ เพื่อโลก เพื่อสงสารไม่เป็นไรละ ๆ ไม่ได้ สิ่งที่เป็นโรมันเป็นยู่ออย่างนั้น แต่ว่าส่วนอันไหนที่มันจะได้มากได้น้อยต่างกันอะไรมันก็มีใช้ไหมละ ตามเหตุผลดังที่พูดนี้ เรื่องวิทยาศาสตร์ก็พูดได้เท่า

นั่นแหละ จะไปแก้ความจริงของพระพุทธเจ้าแก้ไม่ได้หรอก ต้องพูดตามความจริงนั้น เหตุผลก็เป็นไปอย่างที่ว่านี้แหละ

ท่านอาจารย์เคยมีปรากฏไหมครับ เวลาปฏิบัติธรรมแล้วเกิดท้อแท้เบื่อหน่าย ไม่เคยมีเลย เรื่องจิตเสื่อมก็เคยเสื่อม เสื่อมจนแทบล้มแทบตาย ทุกข์แทบล้มแทบตาย

หมายความว่าไ้ครับเรื่องจิตเสื่อม

ก็จิตเคยเจริญขึ้นแล้วกลับเสื่อมลงละซี จิตเป็นสมาธิ จิตแน่วหนามั่นคงมีความสุขมาก แต่มันเสื่อมลงเสียนี้มันก็เคย แต่ขยับตัวเข้าไปพลิกใหม่ที่จะเอาให้เจริญขึ้น อย่างนั้นและยิ่งกว่านั้น นั่นก็ต้องใช้กำลังหนักเหมือนกันแทบเป็นแทบตาย แต่ก็ไม่เคยได้เบื่อหน่ายในธรรม คนเราถ้าเบื่อหน่ายต้องอ่อนแอทันที จิตต้องถอย ความเพียรทุกอย่าง ๆ ถอยหมด ถ้ากำลังจิตยังมีอยู่แล้วไม่ถอย นี่ถึงจะเสื่อมก็เสื่อมไป ความมุ่งมั่นของเรายังมีอยู่ อันนี้จะพาดูตลกกันไป เวลาจิตเสื่อมนี้ทุกข์มาก จนกระทั่งถึงว่า เวลาเจริญขึ้นมาได้ แล้วคราวนี้จะเสื่อมไปไม่ได้ ถ้าเสื่อมคราวนี้เราต้องตายไปพร้อมกัน จะตายด้วยเหตุใดก็ตาม เราจะอยู่เป็นมนุษย์อีกไม่ได้แล้ว เราได้เห็นกองทุกข์พอแล้วในเวลาจิตเสื่อม จึงได้ทำความเข้าใจกับตัวเองอย่างนั้น และเข็ดหลาบอย่างถึงใจด้วยนะ

เพราะฉะนั้นเราถึงเชื่อเรื่อง พระโคตมิกะ ท่านเจริญฌานเจริญถึง ๖ ครั้ง เสื่อมถึง ๖ ครั้ง ครั้งที่หกท่านเอามืดโกลนมาจะเนียนคอเจ้าของ ก็คงเป็นเพราะแบบอย่างเรา คือจิตเสื่อมนี้มันทุกข์เอาจากมาย ถ้าจะพอยกข้อเปรียบเทียบก็เหมือนกับคนธรรมดาสามัญหาเข้ากินเย็น กับคนหนึ่งเป็นมหาเศรษฐีมีเงินนับร้อย ๆ ล้าน แต่ผู้ที่เป็นมหาเศรษฐีมีเงินเป็นร้อย ๆ ล้านนั้นถูกล่มจมเสียด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ยังเหลือเงินในธนาคารหรือในกระเป๋เพียง ๑ ล้านบาท นอกจากนั้นฉิบหายป่นปี้ไปด้วยอุบัติเหตุหรือเหตุใดก็ตามเสียหมด แล้วคนที่หาเข้ากินเย็น กับคนที่มีเงินจำนวนล้านนี้ใครจะมีทุกข์มีสุขต่างกันอย่างไร

คนที่หาเข้ากินเย็นเขาไม่เคยมีเงินร้อยเงินพันเงินหมื่นเงินแสนเงินล้าน เขาจะเอาทุกข์มาจากไหน เขาก็ธรรมดาของเขา ผู้ที่เคยมีเงินเป็นร้อย ๆ ล้านนั้นละซีและมาล่มจมเสียฉิบหายป่นปี้ แม้เงินจะมีอยู่ในธนาคาร ๑ ล้านก็ตามเถอะ ไม่มีความหมายเลยเงินจำนวนนี้ ความหมายจะไปอยู่ที่เงินจำนวน ๙๙ ล้านหมดเลย กองทุกข์ไปอยู่นั่นละ หมุนอยู่ตัว ๆ ในกองทุกข์ เสียตายด้วยเหตุผลกลไกต่าง ๆ จนจะสลบไสล ดีไม่ดีเป็นบ้าไปได้

ถ้าเปรียบเทียบกับเหมือนกับว่า คนที่หาเช้ากินเย็นไม่เคยภวานา จึงไม่เคยรู้ความสุขในทางธรรมและความสุขทางด้านจิตใจว่าเป็นยังไง ๆ

ทีนี้พอฝึกหัดภวานาเข้าไป จิตเป็นไป ๆ ก็เหมือนกับว่าได้เงินหมื่นเงินแสนเงินล้าน เข้าไปแล้ว พอได้เข้าไป ๆ เกิดเสื่อมไปเสีย นี่ก็เสื่อมด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเรานั้นแหละ ไม่ใช่เสื่อมด้วยอะไรนะ เราปฏิบัติไม่ถูก บางทีเรามีกิจกรรมหรืออะไร เพราะเราไม่เคยเจออย่างนี้ก็ดี จึงไม่รู้จักรูปวิธีปฏิบัติรักษา ทีนี้พอเสื่อมลงไปแล้ว คราวหลังจะเอาคืนมาตรงนี้จะร้อนมาก แหมร้อนจริง ๆ

ช่วงนี้ลำบากหรือครับ

ลำบากมาก มันคิดเห็นได้ทั้งนั้นแหละ คิดเห็นความสุขความสบาย ความแปลกประหลาดอัศจรรย์อยู่ภายในที่เคยมีและเสื่อมไปแล้วนั้น เหมือนกับคนที่มีเงินร้อยล้านนั้นนะ ๙๙ ล้านมันฉิบหายไปหมด มันไปอยู่นั้นหมด อันนี้ก็เหมือนกัน

อย่างนั้นก็หมายความว่า พระเวทย์เมื่อนานนี้อย่างที่ท่านอาจารย์เคยบอก คนที่ภวานาพอจิตสงบก็รู้สึกปีติ แต่พอรุ่งขึ้นก็หาไอ้สิ่งนั้น ที่แท้ก็ควานหาสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อนานนี้ อย่างเดียวกันหรือเปล่าครับ

คล้ายกัน คือเราไปเสียตาย ก็เราไม่รู้วิธีปฏิบัติ ทีนี้เวลาจิตของเราจะเจริญขึ้นมาอีก นี่ก็เพราะเราตัดอันนั้นเอง อ้าว ที่มันหายก็ให้หายไปซีมันจะหาย เราจะพยายามที่จะให้ได้ กลับคืนมา มันพยายามแทบล้มแทบตายจนจะสลบไสล เมื่อไม่เห็นมันกลับมาได้ตามใจหวังจึงเกิดทุกข์ ทีนี้จะตัดมันออกหมดไม่ต้องไปห่วงใยมัน แต่ก่อนเราภวานายังใจจิตของเราจึงเจริญ เราจะภวานาอันนี้เท่านั้น ไม่ต้องไปหมุ่นกับอะไร ให้อยู่กับนี้ สมมุติว่ากำหนดพุทโธก็ให้อยู่กับพุทโธเท่านั้น ไอ้เรื่องมันได้มันเสียไปมันเป็นไปแล้วช่างมันเถอะ เราอยากได้เท่าไรมันก็ไม่กลับมานะ ถ้าหากได้กลับมาตามความต้องการแล้วมันควรจะได้อะไรแล้ว แต่ที่มันไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราถึงไม่สนใจกับมัน เราจะเอาเฉพาะอย่างนี้

ไม่สนใจเลยทีนี้นะ จะเสื่อมก็เสื่อมไป จะเจริญก็เจริญไป เราจะพุทโธไม่วางกำหนดพุทโธกันอยู่นั้น ทีนี้มันก็ค่อยเจริญขึ้น ๆ เอามันจะเสื่อมไปไหนก็เสื่อมที่นี้ เรื่องความเสียดายความกลัว กลัวมันจะเสื่อมไม่กลัว เพราะเราเคยกลัวมาแล้วไม่เห็นได้ผล เสียตายมาแล้วก็ไม่ได้ผล เราจะเอาจุดนี้เท่านั้น ทีนี้มันก็เลยเจริญขึ้นเรื่อย ๆ เอ้ มันไม่เสื่อม พอถึงขั้นที่เคยอยู่แล้วจิตก็ไม่เสื่อมไปอีก มันแน่น แล้วก็ค่อยก้าวเข้าไป ๆ ก็รู้ว่ามันไม่เสื่อม ถึงจะเสื่อมไม่เสื่อมก็ตามพุทโธไม่เคยปล่อย เอาอยู่ตรงนี้ ทีนี้พอได้ที่ปั๊บเข้าเท่านั้น ละ เอาที่นี้เอากัน ถ้าหากจิตได้เสื่อมคราวนี้เราต้องตายเท่านั้น ไม่มีชีวิตจะอยู่ไปได้เลย

เพราะเราเซ็ดหلابพอแล้วกับความทุกข์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากจิตเสื่อมนี้ ทุกข์แสนสาหัส ทุกข์ยิ่งกว่าคนไม่เคยภาวนาเป็นไหน ๆ

เพราะเขาไม่เคยเห็นของอัศจรรย์ เราเห็นเสียแล้วของอัศจรรย์ แต่นี้ได้หลุดมือเราไปแล้ว เราจะเอาอันนั้นกลับมาอีกมันไม่ได้ มันก็เสียใจมากซิคนเรา เพราะฉะนั้นถึงว่าที่นี่จะเสื่อมไปไม่ได้ ถ้าอันนี้เสื่อมไปเราต้องตายไปด้วยกันเท่านั้นไม่เป็นอย่างอื่น เมื่อจิตถึงขนาดนั้นแล้วจะปล่อยกันได้อย่างไร ความระมัดระวังกันก็เหมือนกับผู้ต้องหานั่นใช้ไหม มันจะบังคับกันอยู่ตลอดเวลาให้พราวจากมือไปไม่ได้ มัดคอมันอยู่ตลอด มันจะไปไหนวะ ตกลงก็เจริญเรื่อย ๆ

นี่เราพูดเรื่องอะไรถึงมาอย่างนี้ละ อ้อ มีความรู้สึกยังงี้ผู้ที่บวชนาน ๆ เป็นยังงี้ถึงอยู่ได้เยอะ เพราะเหตุอะไรว่านั้นนะ แล้วต่อจากนั้นก็มาถามอาจารย์ อาจารย์อยู่ได้ยังงี้เราก็เลยเล่าเรื่องให้ฟังอย่างนี้แหละ อยู่ได้ยังงี้ก็อยู่มาอย่างงี้แหละ จากนั้นมากับหมู่เพื่อน แม้แต่หมู่เพื่อนไม่มีอย่างนี้ เราก็ไม่มีวิตกวิจารณ์อะไรกับใคร เราอยู่คนเดียวเราสบาย ทุกวันนี้เป็นอย่างนั้นนะ มันไม่เคยเกี่ยวข้องว่าใครมาหาเรา มานับหน้าถือตาเรา มีความยินดีต่อเรา สรรเสริญเรา เราดีใจ มันไม่เป็นอย่างนั้นนะทุกวันนี้ เขาสรรเสริญก็ตามเป็นอยู่ในหัวใจของเขา เขาสร้างเหตุอันดีขึ้นมา นี่เป็นความดีของเขา เขาพูดออกมาทางปาก ปากก็เป็นมงคล คิดในทางใจของเขาในทางดี คำชมเชยสรรเสริญเป็นอรรถเป็นธรรม เขาก็เป็นสิริมงคลแก่ใจของเขา

ถ้าถือว่าเขามาตำหนิเรา นี่ก็ว่าเขาคิดไม่เป็นมงคลแก่หัวใจเขา สร้างความไม่เป็นมงคลแก่หัวใจเขา ผลที่เขาจะได้รับปากก็ไม่เป็นมงคล กิริยาท่าทางที่แสดงออกมาด้วยความไม่ดีนั้นไม่เป็นมงคลทั้งนั้นแก่เขาเอง เรารักษารายอยู่จะเป็นอะไรไป มันไปยังงั้นเสียเข้าใจไหมละ เพราะฉะนั้นเราจึงไม่ได้สนใจกับใครจะสรรเสริญใครจะนิทา เพราะเรารักษารายของเราตลอดเวลาอยู่แล้ว เราเป็นผู้รับผิดชอบเราด้วย และรักษารายตลอดเวลาด้วย เมื่อเราไม่เสียใครจะมาตำหนิให้เสียได้ ใครจะมาชมให้ได้ดีได้ ก็กำลังของเรามีเพียงเท่านี้ เท่านี้เองมันก็อยู่ เพราะฉะนั้นถึงมีใครมาอยู่ด้วยไม่มาอยู่ด้วยก็ไม่เคยวิตกวิจารณ์

นี่เราอยู่ด้วยอัธยาศัยที่มีความเมตตาสงสารแก่หมู่เพื่อนเฉย ๆ นะ ถ้าเป็นอัธยาศัยของตัวเองจริง ๆ แล้ว เราเคยขโมยหนีจากหมู่เพื่อนก็ครั้งมาแล้ว ตั้งแต่สมัยท่านอาจารย์มั่นมรณภาพใหม่ ๆ หมู่เพื่อนพากันมาเกาะมารุมเราจะตาย เข้าไปปากก็ตามเข้าไป ไปในเขาลูกไหนได้ไม่กี่วัน เดี่ยวตามเข้าไปอีกเต็มหมดในเขา มาอะไรกันนี่วะ มันรำคาญพูดง่าย ๆ เราอยู่คนเดียวเราสบายนี่ ถ้าว่าพอหมู่เพื่อนพลอ กลางคืนก็ขโมยหนีไปเลย เป็นอย่าง

นั่นนะ ก็มีบาตรเปล่า ๆ ไม่มีข้าวอยู่ในนั้นนี่ ไปไหนก็ต้องไปอาศัยบ้านเขาบิณฑบาตบ้านเขา ที่นี้คนมันเห็นเราละซี คนเห็นออกไป เข้ามาอยู่เรื่อย ๆ แล้วพระก็ตามหาเราอยู่เรื่อย ๆ ก็ทราบอาจารย์มหาบัวอยู่ที่นั่น ๆ แน่ะ ก็เข้าไปอีก องค์กรนั้นเขาคณะนี้เข้าเต็มอีก พอเต็มแล้วเราก็จำคาญขโมยหนีอีก อย่างนั้นไม่รู้กี่ครั้งแล้วนะ

บางทีกลางวันหมู่เพื่อนเดินจงกรม เราก็ดูไปดูตลาดเลาเสียก่อน เราเตรียมของเตรียมบริหารอะไรเรียบร้อยไม่ให้ใครรู้อยู่ในแคร่ในป่า จากนั้นทำท่าเดินไป หมู่เพื่อนที่ไปอยู่กับเราเต็มอยู่ในป่าหมด เราก็ดูตลาดเลาไป องค์กรนั้นเดินจงกรมอยู่บ้าง องค์กรนั้นนั่งสมาธิบ้าง เห็นว่าไม่สนใจกับเราแล้ว พอกลับมาอีกเอาบาตรขึ้นป่าแล้วก็เผ่นเข้าป่า ไม่ออกทางนั้นนะพระจะเห็น เข้าป่าบุกไปเลยนี้ไม่รู้กี่ครั้งมันก็ไปไม่รอด ไปไหนก็เป็นอย่างนี้ สุดท้ายก็เลยต้องยอมรับกัน นี้อยู่ด้วยการยอมรับอย่างนี้ต่างหาก ถ้าเป็นอริยาศัยของเราแล้วเราอยู่อย่างนั้นได้สบาย ๆ ของเรา อยู่กับความเป็นคน ๆ เดียวนี้เหมาะที่สุดแล้ว ด้วยเหตุนี้พระอยู่ในวัดนี้มีจำนวนมากขึ้นเท่าไรก็ตาม พอพ้นเวลาแล้วจะมาหาเราไม่ได้ พระเหล่านี้ท่านทราบนิสัยเรา เราอยู่คนเดียวตลอดทั้งวันทั้งคืน ถ้าวันไหนจะมีการประชุมเราก็บอกวันนี้เวลาเท่านั้นประชุม ก่อนเวลาเล็กน้อยพระก็มารออยู่แล้ว เราก็ลงไปให้การอบรมแนะนำ เสร็จแล้วมีธุระอะไรบ้างมีปัญหาอะไร ถ้าไม่มีอะไรก็กลับ

มีอยู่อย่างผมอยากกราบเรียนให้ท่านอาจารย์ช่วยอธิบายนิดหนึ่ง คือคนที่อยู่ข้างนอกที่ไม่ได้เป็นพระแล้วเวลาเขามาอยู่วัด พวกนั้นวัน ๆ เวลามันเยอะจริงไม่รู้จะทำอะไรนะครับ คนปกติเนะครับ แต่พระที่อยู่เนี่ยอย่างครูบาอาจารย์ โอ๊ย เวลามันน้อยจริง มันรู้สึกต้องเร่งรีบอะไรสักอย่าง ผมอยากจะให้อาจารย์ช่วยอธิบายความคิดของคน ๒ ประเภทนี้ทำไมมันถึงแตกต่างกันครับ ทั้ง ๆ ที่ก็สถานที่เดียวกัน

อ้าว ก็จิตอันหนึ่งมันมีที่อยู่ อีกอันไม่มีที่อยู่ มันก็เสาะแสวงหาที่อยู่ซิ ไม่มีที่อยู่ไม่มีอะไรก็เอาเวลาเป็นอารมณ์ เพราะอยู่คนเดียวมันรำคาญ คิดหาแต่เวลาเวลาอยากให้หมดให้สิ้นไป สิ้นวันนั้นสิ้นวันนี้ หวังจะเอาความสุขกับวันนั้น และวันนั้นผ่านไปวันนี้ผ่านไปก็ไม่ได้เรื่องอะไร จิตมันก็เร่ร่อนไป วันหนึ่งจึงเท่ากับปีหนึ่งมันคิด คือจิตไม่ได้อยู่กับตัว จิตหวังพึ่งสิ่งนั้นหวังพึ่งสิ่งนี้ หวังพึ่งสิ่งใดสิ่งนั้นก็ไมสมหวัง อะไรไม่สมหวัง แล้วก็ผ่านไป มีดกับแจ่งจะไปสมหวังอะไรกับมัน ที่นี้ผู้ที่ว่าเวลามีน้อยนักนั้น ท่านมีงานของท่าน ๑ มีความสุขความสบาย ๑

เหมือนกับคนหัวไม่หัวนั้นแหละ คนหัวเป็นคนดีนั้นร่น อยาอย่างนั้นอยาอย่างนี้ อยาถึงเวลากิน ถ้าไม่ถึงเวลากินยังไม่ได้กินนี่ก็อยา เวลาวันหนึ่งก็เหมือนกับปีหนึ่งจะว่า

ใจ ถ้าอยากถึงนี้เหมือนกับสถานที่นั้นได้ ๕,๐๐๐ กิโล ทั้ง ๆ ที่เพียง ๔๐ หรือ ๒๐ กิโลเท่านั้นแหละ มันก็ยาวไปตั้งพันกิโล ถ้าความอยากไปจดอยู่ตรงไหนความร้อนต้องเป็นที่ตรงนั้นแหละ ให้กระวนกระวาย ที่นี้ท่านไม่ได้อยากอย่างนั้น ท่านอยากเป็นธรรมชาติของท่าน ความอยากเป็นกิเลสทำคนให้ทุกข์ ความอยากเป็นธรรมไม่ได้ทำคนให้ทุกข์นี่นะ อยากอรรถอยากธรรม เร่งไปเท่าไรก็มีความเพลินกับงานกับการกับภาวนาไปนั้น ไม่ได้เป็นทุกข์นี่

ทุกข์มากน้อยเรื่องความลำบากลำบากอะไรในสกลกายลำบากเหมือนกัน แต่มันไม่ไปอยู่กับความลำบาก หากอยู่กับธรรมที่จะเอา ๆ สิ่งที่สวยงามคือความสุข ได้สวยก็สวยงามเรื่อย ๆ สิ่งที่ยังไม่ได้ก็มุ่งกันไปเรื่อย มันเขยิบในนี้มันเลยลี้มวันลี้มคืนลี้มปีลี้มเดือนไปเสียเข้าใจไหมละ นี่ก็เคยเป็นมาแล้วไม่ใช่ไม่เคยเป็น เคยเป็นยังงี้มา นี่ไม่ต้องพูดที่อื่นแหละ เอาหนองผือนี้อยู่กับท่านอาจารย์มัน คือนิสัยเราทางภาษาภาคอีสานเขาเรียกว่า คนหลักความ คือถ้าไปเดินจงกรม นั่งสมาธิให้คนอื่นเห็นอย่างนี้มันไม่ขลัง เจ้าของเองถ้าไปเดินจงกรมหรือไปนั่งสมาธิภาวนาอยู่ที่ใด ๆ ไม่มีคนเห็นเลย เอาวันยังค่ำก็ได้ มันสนิทใจสนุกทำความเพียร ถ้าไปเดินจงกรมมีคนไปเห็น โอ้ย เสียความขลัง ดีไม่ดีดู สมมุติว่าพระเดินเข้าไปก็ดูพระ เณรเดินเข้าไปก็ดูเณรนั่น เดี่ยว ๆ เจ้าของก็เผ่นหนีแล้ว มันเสียความขลังแล้ว ถ้าไม่มีใครแล้วเดินได้ทั้งวัน

เพราะฉะนั้นอยู่หนองผือจึงไปทำทางจงกรมในป่าลึก ๆ ไม่ให้ใครเห็น ไปเดินอยู่คนเดียวไม่ให้ใครรู้เหมือนขโมย ที่นี้เวลากลางคืนนี้หมู่เพื่อนนอนกันหมดแล้วเราถึงจะลงทางจงกรม ถ้าจำเป็นแล้วมาอยู่กับหมู่กับเพื่อนนี้ หมู่เพื่อนนอนกันหมดแล้วเงียบไป มองไปหาใครไม่เห็นแล้วที่นี้ลงละนะ ที่นี้เอาแหละ ถ้าลงได้ก้าวลงทางจงกรมแล้วไม่ทราบเวลาเท่าไรไม่สนใจเลย จนกระทั่งมองเห็นไฟ นี่เวลาพระตื่นละนะ พระตื่นแล้วเดี๋ยวจะมาเห็นเราเดินจงกรม เผ่นขึ้นกุฏิเลยทำท่าเหมือนไม่ได้เดินจงกรม เหมือนกินแล้วนอน กอนแล้วนินอยู่อย่างนั้น บางเวลาคนมาเห็น อู๊ย เก่งมาก

ที่นี้ก็ไปเดินจงกรมกลางวัน นอนอยู่ในป่า บางทีกลางวันแสด ๆ ไม่มีร่มไม้เลย เราเอาผ้าอาบนํ้ามาพับครึ่งแล้วก็มัดติดให้เห็นแต่ตานี้ เดินตากแดดทั้งวันเดินได้สบาย เหงื่อไหลโชกไปหมดไม่เคยร้อน ไม่เคยสนใจกับความร้อน เดินได้ตั้งแต่จันจ้งหันเสร็จแล้วจนกระทั่งปิดกวาด ฟังดูซิ ถ้าธรรมตามันอยู่ได้ยังงี้ นี่มันอยู่ได้ของมันสบาย ๆ นี่เราพูดได้ที่เป็นเรื่องของเรา แต่เราไม่อวด เราพูดตามความจริงของเรา คนอื่นเราไม่กล่าววิจิตรใคร่แหละ สำหรับเราเองเราเคยวิจิตรวิจิตรไต่สวนเรามาพอแล้ว ฝึกกรรมฐานเราเองก็เป็นอย่างนั้น

เวล่ำเวลามันอยู่กับใจต่างหาก ใจเป็นผู้ไปวุ่นวายกับเวล่ำเวลามันก็ร้อนไปหาเวล่ำเวลา ก็เหมือนกับว่ายืดเยื้อเอาเหลือเกิน ถ้าใจไม่ไปวุ่นวายกับมัน ใจมีหน้าที่ของตัวทำหรือมีความสุขความสบายไม่กระวนกระวายแล้ว มันจะไปวุ่นวายกับอะไร มีดกับแจ้ญี่เคยมีมาตั้งกับตั้งกัลป์วุ่นกับมันอะไร ถ้ามันจะให้ความสุขแก่คน คนทั้งโลกนี้ก็จะต้องได้รับความสุขเพียงพอแล้ว เพราะมีดกับแจ้ญี่อยู่ตลอดไป นี่มีแต่คนมาบ่นกันเป็นทุกข์อยู่ตลอด เพราะความสุขมันไม่ได้อยู่กับมีดกับแจ้ญี่ มันอยู่กับตัวของเราเอง สะแสแสหาที่นี้ ผิดก็ผิดที่นี้ ทุกข์ก็ทุกข์ที่นี้ ถูกก็ถูกที่นี้ สุขก็สุขที่นี้ แก้กก็แก้ที่นี้ ก็เท่านั้นเอง

แสดงว่าเราต้องต่อสู้ตลอด

คนอื่นจะว่าตลอดไม่ตลอดก็แล้วแต่ แต่สำหรับเราเคยต่อสู้มาอย่างนั้นจนกระทั่งถึงขนาดที่ว่า เอา ๆ ถ้าชีวิตไปไม่ได้แล้ว เอา ให้อยู่ แต่ความมุ่งมั่นจะไม่ถอย เอา ตาย ๆ เลย ตายบูชาพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ถ้าเราไม่ตายเมื่อไรธรรมนี้ต้องเป็นของเราแน่ ๆ ให้อุบายเดียวเท่านั้น ไม่รู้ เอา ตาย เคยสละมาไม่รู้กี่ครั้งแล้ว ลงความเพียรขนาดนั้นแล้วมันเป็นเพชรไปทั้งหัวใจใช่ไหมละ ขาดสะบั้นเลย อะไร ๆ มาผ่านไม่ได้ละ กำลังอะไรจะไปรุนแรงยิ่งกว่ากำลังใจ ไม่ว่าทางซ้ายทางขวามันมีกำลังเหมือนกัน ความชั่วก็เหมือนกัน สมมุติคนนี้ได้เคียดแค้นให้คนนั้น เราตามฆ่ามันเท่านั้นจึงจะอยู่ได้ ไม่ฆ่าอยู่ไม่ได้ ต้องฆ่าอย่างเดียว นั่นถึงใจแล้วใช่ไหมฆ่าได้ คนเราเกิดมาไม่ได้ตั้งใจจะฆ่าใครละนะ แต่เวลามันถึงใจแล้วมันฆ่าได้คนเรา เพราะกำลังใจ นี่หมายถึงทางซ้ายมันมีกำลัง

ที่นี้ทางขวามันก็เหมือนกัน ไม่มีกำลังใจก็ก้าวไม่ออก สมมุติว่าธรรมไม่มีกำลังใจก็เลสไต่ยังไ้ กำลังต้องเหนือกิเลสถึงจะฆ่ากิเลสได้ คิดอย่างนั้นซิ เพราะฉะนั้นครูบาอาจารย์ท่านที่วิมุตติหลุดพ้นไปแล้ว ท่านแสดงอาการกิริยาเป็นพลังของธรรมพุง ๆ มานี้ เราไม่เคยเห็นพลังของธรรมท่านก็จะว่า อู๊ย ท่านอาจารย์องค์นี้ดูนะ ท่านอาจารย์องค์นั้นดูนะ ไม่ทราบว่าเป็นพลังของธรรม เพราะเคยเห็นแต่พลังของกิเลสที่แสดงออกมาด้วยความโมโหโทโสใช่ไหมละ ท่านไม่มีโมโหโทโส แต่เป็นพลังของธรรมที่พูดออกมาอย่างเด็ดอย่างจริงอย่างจังทุกอย่าง มีแต่ความถูกต้องดีงาม ผิง ๆ ออกมา เราไม่เคยเห็นกิริยาอันนี้เราก็คว่าท่านโมโหโทโส ความจริงผิดไปร้อยเปอร์เซ็นต์เลย เนอะ พลังของธรรมต่างหาก

ถ้าจะเทียบอุปมาเหมือนกับว่าไ้ถึงน้ำนี้สกปรกเต็มถัง ถังน้ำนี้สะอาดเต็มถัง เราไขก๊อกปุ๊บลงไปนี้ ถังน้ำที่สกปรกเต็มถังนี้มันจะพุ่งของมันออกไป แล้วก็มาเปิดถังน้ำสะอาดเต็มถังเหมือนกัน มันก็พุ่งออกเหมือนกัน ที่นี้ น้ำสกปรกนี้ไหลไปถึงไหนสกปรกไปถึงนั้นใช่ไหมละ น้ำสะอาดพุ่งไปถึงไหนสะอาดไปถึงนั้น ถ้าหากว่าน้ำที่สะอาดไม่พอกับสิ่งที่สกปรก

ก็ไม่สามารถที่จะชะล้างสิ่งนั้นสถานที่นั้นให้หายสกปรกได้ นี่พลังของธรรมถ้าไม่มีกำลัง เหนือกิเลสก็ชำระกิเลสไม่ได้ เพราะฉะนั้นธรรมจึงต้องมีกำลัง

ที่นี้ครูบาอาจารย์ทั้งหลายเวลาท่านแสดงออก ก็เพราะเหตุว่าธรรมไม่มีเครื่องมือ เป็นของตนนี้ อันนี้เป็นเครื่องมือของกิเลสต่างหาก เป็นวิบากของกิเลสทำให้เกิดใช้ไหมละ กิเลสเป็นเจ้าของ เป็นเครื่องมือของกิเลส ที่นี้ธรรมไม่มีเครื่องมือเป็นของตัวเอง ก็จำเป็นต้องมาอาศัยนี้เป็นเครื่องมือ กิเลสตายไปแล้วส่วนของวิบากของกิเลสยังเหลืออยู่ เราก็อาศัยวิบากของกิเลสนี้มาเป็นเครื่องมือแสดงธรรม เพราะฉะนั้นกิริยาทำทางจึงไป คล้ายคลึงกับคนมีกิเลส เหมือนกับคนมีโมโหโทโส ความจริงแล้วเป็นพลังของจิตที่ออกมา จากความบริสุทธิ์ล้วน ๆ พุง ๆ ๆ เข้าใจแล้วหรือที่นี้ ป่านนี้ถึงเข้าใจพูดจนจะตาย

บางทีรีบเดียวก็เข้าใจ บางทีมันต้องฟังจนเกิดมีสติปัญญามาวินิจฉัยอีกที

ถ้าหากธรรมมีเครื่องมือเป็นของตนแล้ว ไม่มีอะไรจะสวยงามยิ่งกว่าลวดลายของ ธรรมที่แสดงออกจากเครื่องมือของตน แต่เครื่องมือของธรรมไม่มีจึงยืมนี้มาแสดง มันจึง เป็นคล้ายกับโลกไป เวลาพลังของธรรมแสดงออกมาพุง ๆ พุงออกมาเต็มที่นี้ กิริยานั้นจะ เป็นเหมือนกับคนมีโมโหโทโสใช้ไหมละ เพราะพลังแรง นี่ละคนจึงว่า โอ ท่านโมโหนะ ท่านดุจังวะ ไปอย่างนั้นเสีย เอาอย่างนี้นะ สมมุติว่าเราไปวัดไปวาไปฟังเทศน์นี้ เราเป็นหุ่น ให้กิเลสจับไปข้างหน้า กิเลสอยู่ข้างหลังแล้วกระซิบบอก อาจารย์องค์นี้ดูนะ กิเลสอยู่ข้าง หลังอย่างนี้นะแล้วมากกระซิบ จับลากพาแผ่นหนีเลยไม่อยากฟังเทศน์ต่อไป สู้กิเลสไม่ได้เข้า ใจไหมละ

ที่อธิบายธรรมะไปวันนี้ ท่านเจ้าคุณมีข้อข้องใจตรงไหนบ้าง

หายสงสัยตรงที่ว่าพระพุทธเจ้านี้ทรงสวยทุกขเวทนา ตอนแรกก็มีความเข้าใจไป อย่างหนึ่ง เข้าใจว่าที่ว่าอานนท ปุสสงฆาภิเรณียะไรต่ออะไรนี้ เข้าใจว่าเป็นเรื่องของ ทุกขเวทนา และตอนนี้หายสงสัยในข้อนี้ ที่แท้เป็นเรื่องของธาตุของขันธ

หลักธรรมชาติแท้ จิตก็บริสุทธิ์เต็มตัว ขันธก็เป็นขันธเต็มตัวอยู่โดยหลักธรรมชาติ ของเขา แต่จิตไปยึด ครั้งพอจิตบริสุทธิ์แล้วต่างอันต่างจริงก็ไม่ยึดกัน

แต่ไม่จัดเป็นขันธมารหรือครีฬม

ไม่ ไม่เป็น ขันธมารนี่สิ่งแรกก็คือสังขารขันธเรามาปรุงหลอก พวกเราที่พวกขันธ มารทั้งนั้น นี่ ๆ พวกขันธมาร ปรุงหลอกเจ้าของวันยังค่ำไม่มีความอึดพอ ปรุงหลอกแล้ว หลอกเล่า มันบั่นพวกนี้ หลอกเจ้าของ ปรุงว่าอย่างนั้นปรุงว่าอย่างนี้ เล่นตุ๊กตาเหมือน

เด็ก มันนำชั้นเจ้าของ เรื่องราวผ่านไปก็ปีกี่เดือนแล้วระลึกขึ้นมาได้เอาสด ๆ ร้อน ๆ หลอกสด ๆ ร้อน ๆ ด้วยนะหลอกเจ้าของ ถ้าเราจะพูดให้สนุก ๆ ก็ว่ามองดูที่ไหนก็เห็นแต่พระร้ายบ้ายอยู่เรื่อย เล่นกับตุ๊กตาเจ้าของเอง ปรงหลอกเจ้าของ มองดูที่ไหนก็เห็นแต่พระร้ายบ้ายอยู่ ผมอยากจะพูดอย่างนั้นมันถึงใจดี สนุกด้วยนะ

ละเอียดจริง ๆ มันอัศจรรย์พระพุทธรูปเจ้านี่นะ หากเป็นขึ้นในใจเองความอัศจรรย์พระพุทธรูปเจ้าตรง แหมทรงชุดขึ้นมาได้ยังไงโดยไม่มีใครบอกใครสอนเลย อันนี้หนาแน่นยิ่งกว่าอะไร สัตว์โลกไม่มีรายใดที่จะผิดโผล่ขึ้นมาได้ พระพุทธรูปเจ้าทรงโผล่ขึ้นมาได้อย่างมหัศจรรย์ เรียกว่าสยัมภู แปลก อุบายวิธีการทุกอย่างก็ทรงชวนชวยเอง รู้ก็รู้ขึ้นมาเองโดยไม่มีใครบอกใครสอน นี่ท่านเจ้าคุณถ้าเราเรียนฝ่ายเปรียญแล้วก็พูดกันเข้าใจ เช่นอย่างพระสารีบุตรว่าไม่เชื่อพระพุทธรูปเจ้า ท่านเจ้าคุณก็เห็นมิใช่หรือ นั่นละตรงนี้ละตรงปัญญาที่เกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาแล้วรู้ มันอย่างนี้เอง ตรงพระสารีบุตรรู้อันนี้ แล้วพระที่ตาบอดทั้งหลายก็หาว่าพระสารีบุตรไม่เชื่อพระพุทธรูปเจ้า ดูถูกพระพุทธรูปเจ้า ไปอย่างนั้นเสีย พวกตาบอด

พอถึงพระพุทธรูปเจ้าท่านก็รับสั่ง ว่าไฉนสารีบุตร ท่านก็ถาม ไม่เชื่อเราตถาคตใช่ไหมใช่ เพราะเหตุไร เพราะเหตุนี้...ข้าพระองค์พิจารณาอย่างนี้ เมื่อข้าพระองค์รู้เองเห็นเองจึงไม่เชื่อใคร หากเชื่อธรรมดาอันนี้ ใช่ ถูกแล้ว คืออันนี้เองแหละ ถูกต้องแล้วสารีบุตร ถ้าหากภาษาตลกเราก็บอกว่า พวกบ้านี่อะไร ๆ มันเกิดเรื่องทั้งนั้นแหละ ก็เราไม่มีเรื่องกับสารีบุตร มันมีแต่พวกบ้านี่เราจะว่ากัน ภาษาเรานะ รืออ่านจะมาฟ้องเรา ต้องให้เราชำระความว่ากัน

เชื่อตัวเอง สนฺทิฎฐิโก ๆ นี่สำคัญ ถึงขั้น สนฺทิฎฐิโก วาระสุดท้ายก็คือการหลุดพ้นของเจ้าของ ความหลุดพ้นไปแล้วเป็นยังไง นั้น สนฺทิฎฐิโก สุดยอด ออกจากหนังสือก็มีพูดถึงเรื่องพระอรหันต์ท่านเป็นชาकर ว่าท่านตื่นอยู่ตลอดเวลาอะไรนี้ คนเลยถืออันนั้นมาโปะไปหมดเลยว่าพระอรหันต์ท่านไม่นอน ไปยังงั้นเสีย ใครยังนอนอยู่ไม่ใช่พระอรหันต์ ไปยังงั้นเลย ไปใหญ่แล้วที่นี้ ก็เรื่องหลับเรื่องนอนเป็นเรื่องของขันธ เรื่องระงับขันธ ชาकरนี้หมายถึงจิตที่หลุดพ้นจากทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว มันต่างกัน

การหลับนอนคือการระงับขันธ ขันธทำงานของมัน เช่น ความคิดความปรุง ความเคลื่อนไหวไปมา มีแต่เรื่องขันธทำงานทั้งนั้น มันก็ต้องเหน็ดต้องเหนื่อย ตั้งแต่รถเราวิ่งไป ยังต้องได้พักเครื่อง อันนี้ขันธทำงานต่างหาก ภาวักแห่งความหลับ แน่ มันต่างกัน ภาวักแห่งความหลับเป็นเรื่องของขันธ ภาวักแห่งความหลับจิตก็พัก ขันธที่อาศัยอยู่กับจิตนี้

ระจับตัวของมัน เรียกว่า หลับ แต่ชาคระนั้นนอกจากชั้นธัญอยู่แล้วเป็นปกติโดยหลักธรรมชาติ ท่านหมายถึงอันนี้ว่า ชาครธรรม ที่นี้เลยไปกว้นชั้นธัญทั้งห้ามาเป็นชาครด้วยกันอีกไม่ให้พระอรหันต์นอน จะได้ตายซิ พวกบ้านี้ ยังงั้นซิ

เวลาจิตที่เป็นชาคระ จิตตื่นหรือจิตเป็นชาคระนั้นมันละภวังคจิตใช้หรือเปล่าครับผม อันนั้นเป็นหลักธรรมชาติของตัวเองเป็นประจำอยู่แล้ว เป็นอภิกขจิต อภิกขธรรม ต่อก้าวหลับว่าตื่นนี้มันเป็นเรื่องของชั้นธัญทั้งนั้น ชั้นธัญทำงานแล้วระจับตัว อาการเหล่านี้จะเอาเข้ามาใส่ ชาครธรรม ไม่ได้ เพียงอาศัยกันอยู่เท่านั้นเอง

ต่างอันต่างอยู่

ถ้าเราจะพูดให้ชัดเจนตามภาษาสมมุติก็เรียกว่า ต่างคนต่างอยู่ ธรรมชาตินั้นเป็นธรรมชาติของตัวเอง เรียกว่าเป็นอฐานะกับสิ่งใด ๆ ทั้งนั้น ขึ้นชื่อว่าสมมุติแล้วเป็นอฐานะ เข้ากันไม่ได้ในหลักธรรมชาติว่ายังงั้น เพราะฉะนั้นพระอรหันต์ท่านจะนิพพานทำได้ก็ตาม เช่น เรื่องอุบัติเหตุหรืออะไรก็แล้วแต่เถอะ จะไม่มีปัญหาอะไรเลย ก็เรื่องของชั้นธัญ เพราะอันนั้นบริสุทธิ์เต็มที่แล้ว เป็นตัวของตัว ถ้าหากว่าตัวของตัวก็เต็มที่แล้ววั้นเลย จึงไม่มีกาลสถานที่ เป็นอภิกขจิต อภิกขธรรม คือธรรมกับจิตเป็นอันเดียวกันแล้ว จึงไม่มีปัญหาจะตายทำได้ก็ตาม เช่น อุบัติเหตุ ถูกควายชน ตกต้นไม้ รถคว่ำ ตายด้วยแบบไหนก็ตามไม่มีปัญหากับจิตดวงนั้นเลย

อย่างที่ท่านเข้าสมาธิสมาบัติไปนิพพานนั้น ท่านทำตามอหยาศัยของท่านต่างหาก ไม่ใช่ที่ท่านไม่ทำนี้ท่านจะไม่บริสุทธิ์ ท่านจะบกพร่องในความบริสุทธิ์ของท่านอย่างนั้น ไม่ใช่ เพราะอันนี้เป็นสมมุติ อย่างพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงเป็นศาสดา คำว่าศาสดาไม่ใช่จะขึ้นบนธรรมาสน์แล้วถึงจะว่าเทศน์ ถ้าเป็นภาษาเรา ๆ ก็เรียกว่าต้องขึ้น นโม ตสฺส..ถึงจะว่าเทศน์ ทรงเป็นศาสดาทุกพระอาการที่เคลื่อนไหว ยึดเป็นหลักเป็นเกณฑ์ได้ทั้งนั้น เป็นคติได้ทั้งหมด

วาระสุดท้ายที่จะเสด็จเข้าสู่ปรินิพพานก็ทรงเข้าฌาน หมายถึงว่านี่ก็เป็นศาสดาวาระสุดท้าย ผู้ที่มีภูมินี้ยังมีอยู่มากมาย พระสาวกเป็นอาทิ ปราชญ์ทั้งหลายผู้มีภูมิที่จะเป็นไปอย่างพระพุทธเจ้ายังมีมาก พระองค์ก็ทรงเสด็จให้เห็นเป็นตัวอย่าง โดยเข้าปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อากาสนัญญายตนะ วิญญูญญายตนะ เนวสัณญานา สัณญายตนะ แล้วเข้าสัณญาเวทิตินิโรธ ดับระจับหมด เจียบ นี่ที่พระรูปไหนถามพระอนุรุทธะที่ว่า เอ นี่ไม่ใช่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วหรือ ผมก็ลืมชื่อเสียแล้ว

พระอนนทถามพระอนุรุทธะ

ยัง ท่านว่า กำลังประทับอยู่ที่นิโรธสมบัติ สัญญาเวทิตินิโรธ นี่ที่นี้เราพูดได้ท่าน
เจ้าคุณว่าสูญหรือไม่สูญ เราพูดได้ตรงนี้ พอพูดได้ว่า พระจิตที่บริสุทธิ์ถ้าไม่มีสมมุติมา
เกี่ยวข้องนี้จะพูดไม่ได้ พอมีสมมุติเข้ามาเกี่ยวข้องนี้ พระจิตที่บริสุทธิ์เข้าปฐมฌาน เข้า
ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน รูปฌานสี่และก็เข้าอรุณฌานสี่ อากาสนัญญายตนะ จน
กระทั่งถึง สัญญาเวทิตินิโรธ พักตรงนั้น เหล่านี้เป็นสมมุติทั้งนั้น ธรรมสมมุติพูดง่าย ๆ
ไม่ใช่โลกสมมุติ ธรรมสมมุติ ธรรมวิมุตติ จิตที่บริสุทธิ์นั้นอาศัยธรรมสมมุติเข้ามานี้เข้า
ฌานนั้น

พระอนุรุธะจึงรู้ ๆ ก็เพราะรู้แล้วก็ต้องรู้ แต่ถ้าไม่มีอะไรพาดพิงก็พูดไม่ถูกพูดไม่
ได้ ที่นี้พอมันที่พาดพิง นี่เข้าปฐมฌานแล้ว เข้าทุติยฌานแล้ว เข้าตติยฌานแล้ว จตุตถฌาน
แล้ว สัญญาเวทิตินิโรธ ออกจากนั้นก็ย้อนพระจิตลงมาจากกระทั่งถึงพระจิตบริสุทธิ์ธรรม
ชาติธรรมดา ไม่เกี่ยวข้องกับสมมุติธรรมเหล่านี้ ที่นี้พอก้าวขึ้นอีกแล้ว คราวนี้ออกทางนี้
รูปฌานสี่ รูปฌานสี่ซึ่งเป็นสมมุติธรรมก็ไม่ไป อรูปฌานสี่ซึ่งเป็นสมมุติธรรมนี้ก็ไม่ไปไม่อยู่
ออกนี้ปรินิพพานแล้ว ที่นี้ไม่มีที่พาดพิงแล้วพูดไม่ได้แล้ว นั่นพูดไม่ได้เฉย ๆ ไม่ใช่สูญ คือ
ไม่มีอะไรพาดพิง เข้าใจมิใช่หรือที่พูดนี้

ครับผม คมมาก

นั่นนะพระจิต พระอนุรุธะรู้หมดเพราะท่านเก่งในทางนี้ ตามเสด็จเรื่อย ๆ ไปไหน
ก็ตามรู้ตามเห็น ท่านไม่ต้องเข้าฌานดูอย่างนี้ก็รู้

ที่พ่อแม่ครูอาจารย์เทศน์ในเทศน์ที่ว่า จิตนี้ไม่มีอายุก็รู้สึกประทับใจดีครับผม ว่า
กิเลสไม่มีอายุ มานึกถึงตอนที่ท่านเจ้าคุณอุปาสิตท่านว่า ใจของคนเราก็ไม่แก่เหมือนกัน อ้อ
กระผมยังมีอีกข้อหนึ่งที่สงสัย คือว่าคำว่าสลดกับธรรมสังเวช ธรรมสังเวชเกิดขึ้นกับพระ
อรหันต์อย่างนี้

หมายความว่าชั้นกระเพื่อม

กระเพื่อมนี้เพราะมีอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยครับผม ถึงได้กระเพื่อม

ก็คือชั้นนี้กับสิ่งที่สัมผัสทำให้เกิดความสังเวชมันกระทบกันเท่านั้นเอง ส่วนที่จะให้
จิตอันนั้นกระเพื่อมมันไม่มีแล้ว ชาคระนั้นไม่มีกระเพื่อม ไม่มีเลย มีแต่อาการ เวลาที่ครอง
ชั้นอยู่ ชั้นนี้กับอันนั้นสัมผัสกันเท่านั้นกระเพื่อมขึ้นมา ก็เห็นว่า ปลงธรรมสังเวช ก็เท่า
นั่นเอง

กระเพื่อมนี้กระทบไตรลักษณ์ด้วย

นั่นแหละ เท่านั้นเอง ท่านสังเวช ความสังเวชของพระอรหันต์ไม่ได้เหมือนความสังเวชของเรา มันผิดกัน แต่ก็ไม่ทราบว่าจะเอาอะไรมาพูด ก็เลยเอาสมมุตินี้มาพูด ที่นี้พวกเราเลยเอามามัดคอเราอีกว่า พระอรหันต์นี่ก็เหมือนเราไปอีกแล้ว

กระผมก็เข้าใจอย่างนั้น ธรรมสังเวช-สลด

ก็เหมือนการหัวเราะของพระอรหันต์เหล่านี้แหละ พระอรหันต์หัวเราะกับเราหัวเราะมันผิดกัน อย่างเช่นพระพุทธเจ้าแยมพระโอสฐ์ พระองค์แยมพระโอสฐ์มีเหตุมีผลของพระองค์นี้ ถ้ายัมธรรมดาก็เป็นอีกอย่าง ไม่ใช่ว่าพระพุทธเจ้าจะยัมไม่ได้หัวเราะไม่ได้ หัวเราะได้เหมือนกัน แต่ทรงยัมด้วยเหตุผลอะไรนี้มี นั่นต่างหาก ไม่ใช่พระพุทธเจ้าจะไม่ยัม ทรงยัมเหมือนกัน พูดเหมือนกัน หัวเราะเหมือนกันนั่นแหละ แต่ธรรมดา ๆ ท่านเหล่านั้นสาวกทั้งหลายเหล่านั้นไม่ใช่เป็นคนโง่ เป็นคนฉลาด อะไรที่แสดงออกมามีเหตุมีผล ยัมออกมาด้วยมีเหตุผลเป็นต้นเหตุก็ยึดปึกว่าพระองค์ทรงยัม(แยม) พระโอสฐ์ให้ปรากฏอย่างนั้น ๆ ว่าไป ถ้ายัมธรรมดาเหมือนเราพูดสนุกกันนี้จะเป็นอะไรไป มันก็เป็นอีกอย่างเข้าใจไหมท่านเจ้าคุณ เป็นอย่างนั้นหนา เวลาทรงแสดงนิมิต ความยัมนี่ก็เป็นนิมิตอันหนึ่งออกมา โดยเหตุผลที่ควรจะยึดเป็นหลักก็ออกมา แต่ธรรมดาก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง

ความกระเพื่อมของชั้นนี้ทำให้เกิดธรรมสังเวชนี้คมมากครับผม ไม่เคยนึกถึงเลย

ก็ความกระเพื่อมของชั้นนั้นแหละแยะบอกออกมา เพราะสมมุตินี้กับสมมุติโน้นกระทบกันปั๊บแยะบอกออกมา มันก็เท่านั้นแหละ พอแยะออกไปก็หายเงียบไป

ตอนที่เรียนยังเข้าใจว่า เอ พระอรหันต์ก็ยังสังเวช เราก็เข้าใจคำว่าสังเวชเป็นภาษาไทย ไม่ได้นึกว่าชั้นนี้มันกระเพื่อม

ถ้าเทียบก็เหมือนกับคนเล่นลิเก พอถึงบทหัวเราะก็หัวเราะ บทร้องไห้ก็ร้องไห้นี้แหละ แต่คนร้องไห้ที่เขาเล่นลิเกละครกันนั้น ไม่ได้โศกเศร้าเหงาหงอยเหมือนอย่างเรา มันผิดกัน เพราะอันนั้นเป็นบทเล่นเฉย ๆ อันนี้ก็เล่นบทในสมมุติหรือว่าใช้ในสมมุติเฉย ๆ เหมือน ๆ กันนั่นแหละ เพียงใช้ในสมมุติ องค์ท่านเองไม่เป็น ท่านใช้ตามสมมุติ

อาศัยสมมุติแต่ไม่อาศัยกิเลส

ใช่ เพราะท่านไม่มีแล้ว คำว่าไม่มีนี่ถึงจะทำให้มีก็ไม่มี ถ้าหมดแล้วมันก็เป็นอฐานะเหมือนกัน เช่นโกรธอย่างนี้แหละ แต่ก่อนเคยโกรธเพราะอำนาจของกิเลส ที่นี้กิเลสไม่มี จะทำท่าก็ทำท่าไปยังงั้นจิตไม่ได้โกรธ เช่นว่าดูเอาเป็นแผดเป็นเผาขนาดไหน ก็เป็นไปด้วยพลังของธรรมต่างหาก ไม่ใช่พลังของกิเลส มันผิดกัน คือกิเลสก็มีพลังของมันเหมือนกัน มันถึงแสดง ความโลภก็โลภเต็มที่ โกรธเต็มที่ หลงเต็มที่ เป็นพลังของกิเลส ที่นี้เวลากิเลส

หมดไปแล้วพลังของธรรมเข้าแทนที่ แต่ก่อนเป็นพลังของกิเลสตันจิต ที่นี้เป็นพลังของธรรมกับจิตเป็นอันเดียวกันแล้วก็พุ่งออกมา ๆ พุดให้ถึงเหตุถึงผลเหมือนกับดูว่ากล่าวเป็นฟืนเป็นไฟไป แต่ไม่ใช่พลังของกิเลสหนา เป็นพลังของธรรม

เพราะฉะนั้นคนจึงเอาไปกว้านมัดคออีกละ อู๊ย นี่ท่านยังงั้น ยังดูยงว่า เอาอีกแล้ว พลังของธรรมต่างหากไม่ใช่พลังของกิเลส มันผิดกันตรงนี้ ถ้าลงกิเลสหมดแล้วจะเอาอะไรมาโกรธ มันหมดจะเอาอะไรมาไม่มันเรียกว่าหมดได้ยังไง เรียกตัวหาได้จะเรียกว่าหมดได้ยังไง หมดก็หมดยังงั้น มีแต่พลังของธรรมที่พุ่ง ๆ เต็มเหตุเต็มผลเต็มอรรถเต็มธรรม เต็มตามความสัตย์ความจริง การพุดจึงมีเน้นลงในที่ควรเน้น ควรหนักก็หนัก

จะว่าอะไรปัจจุบันนี้อย่างพ่อแม่ครูอาจารย์มันนี่ ผมเห็นที่แรกทั้ง ๆ ที่ผมก็ตั้งท่าเสาะอาหาญหาท่าน ว่าท่านดุเก่งหนา ดีไม่ดีพระอยู่กับท่านถูกไล่เลยว้างั้น เรายี่ละองค์หนึ่ง ว้างั้นเลยนะ เราหาอาจารย์อย่างนั้นแหละ หาอาจารย์เด็ด ๆ เอา ถ้าถูกท่านขบก็ให้เราน้องค์หนึ่งว่าท่านขบเพราะเหตุผลกลไอะไร ขนาดท่านอาจารย์มันนี่เราได้เคยได้ยินชื่อกิตติศัพท์กิตติคุณมาตั้งแต่เราเป็นเด็กจนกระทั่งปานนี้ ท่านจะขบหนีตีส่งคนด้วยหาเหตุผลไม่ได้ด้วยอารมณ์นี้มีหรือ เป็นไปไม่ได้ เราเชื่อตรงนี้นะ เราจะต้องไปหาท่านในเร็ววันแล้วไปจริง ๆ ไปก็เปรี๊ยะจริง ๆ โอ้อัยย์ กล้าหาญขนาดนั้นมันยังกลัวนี่ว่าไ กิเลสมันก็ต้องกลัวว่าท่านดุ

ครั้งเวลาอยู่กับท่านไปนาน ๆ จิตเราก็อ่ประกอบของเราอยู่ตลอดเวลา ปรับปรุงทางนี้ ๆ ให้มันเรื่อย ๆ จิตก็ค่อยขยับเข้าไปเข้าใจเข้าไป ต่อไปนี้บางทีมันยังพุดสนุกด้วยซ้ำ เห็นท่านดุพระเหล่านั้นะ เปรี๊ยะ ๆ บางทีท่านหันหน้าไปทางนี้ดูพระองค์นี้เปรี๊ยะ ๆ พอมีอีกองค์ขึ้นมากับเรียนเรื่องอะไร ๆ ท่านก็หันหน้ามาพุดด้วยธรรมดา ๆ เออ อย่างนั้นนะ ๆ พอเสร็จแล้วก็กลับมาเปรี๊ยะ ๆ ..ดู เป็นอย่างนั้นนะ ถึงเวลาเปรี๊ยะ ๆ พอหันไปทางนี้ไปอีกแบบหนึ่งเหมือนไม่เคยดูเลย พอหันมาอีกทางก็เปรี๊ยะอีกแหละ เหมือนว่างานนี้ยังไม่เสร็จ งานสับยายังไม่เสร็จคงว้างั้น สับเสียก่อน เหมือนเราสับลาบยาลาบนี้ละ เราไม่ได้โกรธให้ลาบแต่สับยามัน

หาดูยาก

ที่นี้ขั้นต่อ ๆ ไปพอจิตของเราเข้าระดับที่ควรเชื่อสิ่งเหล่านี้ได้แล้ว เลยหายสงสัยว่าท่านดูด้วยกิเลส หายสงสัยจริง ๆ ถึงมีเวลาท่านดูใครต่อใครให้เห็น โอ๊ย ทำท่าไปอย่างนั้นแหละ บางทีพุดอย่างนี้ก็ผิดนะ จะว่าคะนองปากหรือเป็นกรรมผมก็ยอมรับ แต่เราไม่ได้ถึงใจนี้ พุดอะไรเราก็พุดด้วยความรักท่าน ด้วยความเคารพเลื่อมใสท่านต่างหาก ที่ว่า

ไอ้ ก็ทำท่าไปยั้งนั่นแหละ คือแต่ก่อนเรากลัว หมู่เพื่อนก็กลัวจะตาย ทีนี้เราก็ดูกลัวแล้ว คำว่า หายกลัวไม่ใช่เราดีอะนะ คือเราชอบรับพูดง่าย ๆ เราหายกลัวด้วยความยอมรับท่านว่าท่าน เป็นธรรมทั้งแท่ง ทีนี้เวลาท่านดูใครที่ยังไม่รู้เรื่องราว แหมเขาแปลกเหมือนกันนะ เปรี้ยว ๆ ไอ้ ก็ทำท่าไปยั้งนั่นแหละ ในเมื่อไม่มีกิเลสตัวตัวไหนมาเป็นความโมโหโทโส แล้วจะ เอาอะไรมาเป็นความโมโห ดูได้แต่ไม่โกรธ ที่ทั้งดูทั้งโกรธก็มี แต่นี่ดูได้แต่ไม่โกรธ เป็น อย่างนั้น ถ้ากิเลสไม่มีมันก็ไม่โกรธ ถ้ากิเลสมีมันทั้งดูทั้งโกรธ เอาไว้ไม่อยู่แหละ มันไป พร้อมกันนั่นแหละ ถ้ากิเลสมีก็กิเลสพาดูเลย อย่าว่าแต่กิเลสจะไปตามหลังความดูเลย กิเลสนั่นแลไปก่อน ถ้ากิเลสไม่มีแล้วก็มีแต่ธรรมพุ่งออกเลย

ปัญญามันยังแยกไม่ออก เช่น คนดูหรือพ่อแม่ติลูก อาจารย์ดูศิษย์อะไรนี้ เรา ปัญญายังไม่ถึงก็นึกว่าท่านยังต้องใช้อารมณ์อยู่

ก็มี พ่อแม่อีกยังมีกิเลสก็มีส่วนอยู่บ้าง ความรักนะรัก ความถือว่าลูกดูว่ากล่าวแล้ว อัน นี้มีส่วนใหญ่ แต่ความโมโหโทโสมันก็มีเพราะกิเลสมันมีอยู่นั่น ยังไงกิเลสต้องออกมา ทำงานด้วยจนได้ ถ้าไม่มีเสียจริง ๆ แล้วก็รู้ได้ชัด ทำยังไงมันก็ไม่มี จะดูจนเป็นฟินเป็นไฟ ก็ไม่มี ก็มีแต่ลมแพะ ๆ ๆ มันไม่มีอะไรที่จะมาเสริม มีแต่พลังของธรรมพุ่ง ๆ พอหมด เรื่องที่จะพูดแล้วก็หายเจ็บไปเลย ก็เหมือนไม่มี ดูเปรี้ยว ๆ ก็เหมือนไม่เคยดู เพราะอันนี้ ไม่ได้เป็นอุปาทาน ว่าไปตามเหตุตามผล พอหมดแล้วก็ขาดกันไปเลย เหมือนกับเราเอา มืดพินน้ำ พอยกมืดขึ้นมามันก็หายเจ็บ ไม่มีร่องมีรอย

จิตนี้ละเอียดมากนะท่านเจ้าคุณ ละเอียดมากทีเดียว ถ้าไม่ใช่วิชาธรรมแล้วยังไงก็ ไม่มีทางเจอได้ เจอจิตเป็นจิตนี้ละ มันจะเหมาเอาหมดทั้งร่าง นอกจากนั้นแล้วพอร่าง สลายลงไปแล้วความรู้นี้ก็หมดความหมายไปตาม ๆ กัน เมื่อเป็นยั้งนี้เราจะพูดร้อยทั้ง ร้อย พันทั้งพัน ล้านทั้งล้าน ต้องเข้าใจเอาว่ากายกับจิตเป็นอันเดียวกัน การปฏิบัติเท่านั้น จิรัฐติเป็นจิต ธาตุเป็นธาตุ ชันธเป็นชันธ รู้จริงเป็นจริงตรงนี้ เราจะเริ่มรู้ตั้งแต่จิตสงบจิต เป็นสมาธิ มันจะเป็นเชื่อให้เกิดความรู้หรือว่าเป็นเชื่อให้เกิดความเชื่อว่าเป็นจิต มันเป็น เชื่ออันหนึ่ง พอจิตสงบแล้วมันจะทะล่อมของมันเข้าไป กระแสของจิตจะหดตัวเข้ามา ๆ เหมือนกับเราตากแหไว้บนลานหญ้านั้น เรามองไปจะไม่เห็นเพราะตากไว้แหม้นบาง ทีนี้ พอจับจอมแหดึงเข้ามา ๆ มันก็จะรวมตัวเข้ามา ๆ จนเป็นก้อนแหกองแห เอามาไว้นี้กอง ๆ แล้วกระแสของจิตมันทะล่อมเข้ามา ๆ พอจิตสงบจากความพุ่งชานเข้ามา ๆ แล้ว จุติ ความรู้นี้จะเด่นขึ้น ๆ เหมือนกองแหเด่นขึ้น ๆ

ต่อไปพอจิตมีฐานเป็นของตัวเองแล้ว ที่นี้คำว่าจิตเป็นสมาธิตามความรู้สึกของทางภาคปฏิบัติหรือของพระองค์ จิตรวมเป็นครั้งเป็นคราวนั้นยังเรียกไม่ได้ว่าจิตเป็นสมาธิ เรียกว่าจิตรวม จิตสงบ ที่นี้พอรวมหลายครั้งหลายหนแล้วมันสร้างฐานขึ้นมาในตัวทุก ๆ ครั้งทุก ๆ ระยะเวลา จนกลายเป็นจิตที่มีความแน่วหนามั่นคงขึ้นในตัวเอง ทั้ง ๆ ที่เราคิดอ่านไตร่ตรอง ไม่ได้เข้าที่สมาธิภาวนาก็ตาม ความสงบนี้จะเป็นตัวของตัวอยู่นี้ เป็นพื้นฐานแล้วที่นี้แหละ เราคิดเรื่องอะไรก็คิดได้สบาย ๆ พอย้อนเข้ามาสู่ภายในนี้ เราจะเห็นฐานแห่งความมั่นคงของจิตแน่นปึกอยู่ภายในตัวอยู่นี้ นี่เพราะจิตเป็นสมาธิ คือสร้างฐานขึ้นเป็นของตัวเอง ที่นี้พอจิตสงบ อาการของความคิดต่าง ๆ จะสงบตัวเข้ามาสู่ฐานนี้ พอออกจากนี้ อาการก็ใช้ ๆ แต่ฐานอันนี้ไม่ละตัวเอง นี่ผมเรียกว่าจิตเป็นสมาธิ เป็นยังงั้นจริง ๆ นี่

ที่นี้เราจะรู้ว่า อ้อ จิตเป็นอย่างนี้ เหล่านี้เป็นธาตุเป็นขั้นธ ก็จะมีรู้แต่ยังไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย เพียงเริ่มจับเงื่อนไขได้แล้ว ที่นี้พอก้าวเข้าสู่ปัญญา จิตนี้ก็ยิ่งละเอียดเข้าไป ๆ จนกระทั่งถึงปัญญาขั้นอัตโนมัติแล้วเอาละที่นี้ เรื่องความเชื่อของจิตอันนี้ จิตกับกิเลสที่พันกันอันไหนที่ตัดได้แล้วอันไหนที่ยังมันรู้ ๆ กิวนเข้ามา ๆ แคมเข้ามา ๆ ที่แรกพิจารณาอะไร มันกว้างขวาง พอเข้าใจแล้วมันตัดออกมา ๆ ปล่อยเข้ามา ๆ ย่นเข้ามา ๆ วงแคบเข้ามาจนกระทั่งถึงขั้นธ เอ้า รูปขั้นธ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณขั้นธ พิจารณาเสร็จแล้วเข้าใจแล้วมันแยกออก ๆ ตัดออก จึงเข้าไปสู่จิต

ที่ผมเคยพูดว่าวิชชาธรรมตัวในหนังสือก็มีในเทปก็มี นั่นเป็นภาคปฏิบัติจริง ๆ เมื่อรู้จริง ๆ แล้วจะทำยังไงให้ติดมันก็ไม่ติด ให้ไปพิจารณาอีกมันก็ไม่ยอม เหมือนกับว่าเรารู้แล้วจะกินอะไรอีก ความหมายว่านั่น ที่ไหนยังไม่อิ่มก็กินได้อีก นี่จิตมันเต็มอย่างนี้ อันนี้ยังขัด ขัดถึงว่า อ้อ จิตเป็นอย่างนี้ ๆ ความใสของจิตดวงนี้ ความสว่างของจิตดวงนี้ ความอัสสจรรย์ไม่เหมือนจิตดวงไหน คือไม่เหมือนที่เคยเป็นมา ๆ ความละเอียดต่างกันมาก มากเข้ามาเป็นลำดับลำดับ เหล่านี้เป็นอาการทั้งนั้นละท่านเจ้าคุณ

จะเรียกว่าเป็น ธรรมจิต เสียเลยจะได้ไหมครับ

ได้ ถ้าวางถึงขั้นเต็มที ที่นี้พอเข้าไปถึงแล้ว เมื่อกิเลสรวมตัวของมันแล้วก็ไปเป็นก้อนอันหนึ่งอยู่นั่น ที่ว่าจิตผ่องใสอะไรที่ว่าในหนังสือ ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย จิตเดิมแท้เป็นจิตประภัสสร นี่ ๆ ที่พวกนักปริยัติเราถกเถียงกัน ผมเองก็เคยถกเถียงกับหมู่เพื่อนเหมือนกัน แต่ก่อนก็ถกเถียงแบบเราหลับตาชนกันเลย ไม่ได้ลืมตาชนกัน หลับตาถกเถียงกันถึงว่าจิตผ่องใส จิตเดิมเป็นประภัสสร ถ้าเป็นประภัสสรแล้วเกิดทำไม เลยยุ่งและหาทางออกไม่ได้ ก็เหมือนไขกับไก่อ้นั้นแหละ ทั้งนี้เพราะไม่ได้ใช้ภาคปฏิบัติ พอใช้ภาคปฏิบัติเข้าไป นอก

จากผ่องใสแล้วยังเลยไปอีกที่ว่าอวิชชารวมตัว แต่เราไม่รู้ะตอนนั้น ไม่รู้เหมือนกันว่า ธรรมรวมตัว ที่ท่านว่าโอภาสแสงสว่างในวิปัสสนุกิเลส ๑๐ (ได้แก่ โอภาส ปิติ ญาณ ปัสสัทธิ สุข อธิโมกข์ ปัสสาคะ อပ္ปีฏฐานะ อุกเบกขา นิกันติ) พอเข้าถึงตัวจริง ๆ แล้ว โอภาสปัญญานาว่าเกรียงไกรขนาดนั้นยังงั้นได้ ยังเป็นองค์กรรักษามันจนได้ นี่ถึงเรียกว่ามันละเอียดมาก

ประภัสสรจิตนี้หรือครับผม

ประภัสสรจิตนี้แหละ มันละเอียดลออ มันผ่องมันใสมันอะไร มันทำให้อ้อยอิ่งเสียทุกอย่างนั้นแหละ นี่หมายถึงว่ามันไปเป็นประภัสสรของจิตที่ชำระได้นะ พออันนี้กระจายตัวลงไป เมื่อสติปัญญารู้ทันมันแล้วกำหนดเข้าไปตรงนี้ มันก็เหมือนกับสภาวะธรรมทั้งหลาย มันก็เข้าใจเหมือนกันปล่อยเหมือนกัน แต่อันนี้ไม่เพียงปล่อยเฉย ๆ มันพังลงด้วยนี้ กระจายลงผิงเดียวเท่านั้นหมด ขณะเดียวเท่านั้น พออันนั้นหมดไปแล้ว โอ้ที่ว่าผ่องใสมันเลยกลายเป็นกองขี้ควายทับทองคำทั้งแท่งไขว้าง พุดง่าย ๆ ว้างนี้จึงรู้ว่า เก่งไหม อวิชชา เก่งไหมที่นี้ นะ โอโฮ ขนาดนี้เขียวหรือ หลอกจนได้ขนาดนี้เขียวหรือ พอถึงอันนั้นแล้วพุดไม่ถูกเลยที่นี้ อัจฉริยะเกินคาดเสียทุกอย่างทุกอย่าง อันนี้เลยกลายเป็นกองขี้ควายทั้งกองไปเลย โอโฮ สดสังเวชจนน้ำตาาร่วง ไส้ หารธรรมนี้หาที่ไหน ธรรมอยู่ที่ไหน กิเลสอยู่ที่ไหน นั่น หาอวิชชาที่ไหน เหมือนเสือโคร่งเสือดำที่ไหน...ตัวอวิชชาแท้ ๆ นั้น

ที่ขี้ควายทับทอง

นี่ละที่ว่า จะเกิดอีกหรือไม่เกิดอีกที่นี้ ชัดขนาดไหน ที่นี้หมดเครื่องสืบทอดอะไรทั้งหมดแล้ว หมดไม่มีอะไรสืบทอดแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างจะมีมากไม่มีมากมันก็เป็นเรื่องของเขามันไม่มาติดมาต่อ มาสุดท้ายก็คือ อวิชชาที่มันเป็นอันนี้กับอยู่ที่นี่ มีจุดให้จับอยู่ที่นี่ พออันนี้กระจายลงไปแล้วหาจุดจับไม่ได้ ไม่มี ไม่มีที่จับ ไม่สงสัยที่จะจับอะไรพุดง่าย ๆ มันไม่สงสัยด้วย ก็ทำให้ย้อนถึงเรื่องของพระพุทธเจ้าเมื่อพระองค์ตรัสรู้ใหม่ ๆ นั้น ทรงท้อพระทัยในการสั่งสอนสัตว์โลก ก็ทรงเห็นอันนี้เป็นของอัจฉริยะเกินคาดเกินหมาย เกินโลกเกินสงสาร เกินสติปัญญาของสัตว์โลกทั้งหลายจะรู้ตามเห็นตามได้ เมื่อเป็นอย่างนี้จะทำอย่างไร ทรงท้อพระทัยในเมื่อปรากฏอันนี้ที่แรกนะ ถ้าพูดภาษาของโลกก็เรียกว่าตื่นเต็น ว่าอย่างนั้นเถอะ เพราะยังไม่ได้พิจารณาแยกออกตอนนั้น

ทีนี้เวลาพิจารณามันก็ย้อนป้อนกันซิ ถ้าหากว่าสอนใครไม่ได้แล้ว ว่าอันนี้เป็นสิ่งที่ดีที่สุดวิสัยของโลกแล้วเรารู้ได้อย่างไร รู้ได้เพราะเหตุไร เรารู้ได้เพราะปฏิบัติเพราะการดำเนินเมื่อนำปฏิบัติกันไปสอนเขาทำไมจะรู้ไม่ได้ ทางมีอยู่ บันไดมีอยู่ สอนมาซิ พาดมาซิบันได

พูดง่าย ๆ จึงทรงมีแก่พระทัยที่จะสั่งสอนสัตว์โลก ลำดับแรกทรงมีแก่พระทัยที่จะสั่งสอนสัตว์โลก ลำดับที่สองก็เป็น พรหมมา จ โลกฯ อย่างเราตัวเท่าหนุมันก็เป็นนี่ยาวว่าแต่พระพุทธรูปเลย เวลาปรากฏขึ้นมาแล้ว โอโฮ ๆ จะไปสอนใครได้ ไปสอนใครเขาจะว่าบ้า แนะถึงขนาดนี้แล้วจะไปสอนใคร ใครจะไปรู้ไปเห็นได้ มันสุดวิสัยของใคร ๆ ที่จะได้รู้ได้ สอนใครเขาจะว่าบ้า อยู่ไปกินไปพอถึงวันตายแล้วไปเลยเสียสบายดี

ที่นี้มันย้อนเจ้าของซี ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น เราเป็นใครไม่ใช่โลกหรือ แล้วเรารู้ได้ด้วยเหตุผลกลไอะไร ถ้าว่าใครจะไม่สามารถ เราเอาความสามารถมาจากไหน ด้วยเหตุผลกลไอะไร พอย้อนมานี้ ก็เพราะการปฏิบัตินั้น ก็เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว นำข้อปฏิบัติหรือวิธีการนี้สอนทำไมใครจะไม่รู้ นั่นละเรื่องมันก็ขยายออกคลี่คลายออกไป ถ้าจะมาดูแต่ปัจจุบันนี้ไม่ดูเหตุ ดูแต่ผลอันนี้แล้วก็อย่างว่าละ ทำให้หัดได้ แต่ที่ผลกับเหตุมันเกี่ยวเนื่องกันจะไม่พูดได้ยังไง จะไม่วิ่งถึงกันได้ยังไง ก็ต้องวิ่งถึงกันอยู่โดยดี แต่ว่าขณะที่หยุดก็มันก็กึกของมัน แต่พอเวลาขยายก็ขยายของมันไป รู้ได้ด้วยเหตุนี้ ๆ เมื่อสอนอย่างนั้นทำไมจะรู้ไม่ได้วะ จึงว่าเรื่องกิเลสนี้ แหมสลับซับซ้อนมากจริง ๆ ละเอียด ๆ มากทีเดียว